ERNEST BERNEA

CARTEA CĂPITANILOR

criterion publishing

ERNEST BERNEA
CARTEA CĂPITANILOR

Ediţia de faţă reproduce volumele *Cartea căpitanilor*

(1952), *Mărturisiri pentru un om nou* (1953), *Stil legionar* (1953) apărute în Colecţia „Omul Nou”.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BERNEA, ERNEST
Cartea Căpitanilor: căpitanii în destinul românesc / Ernest Bernea.
— Bucureşti: Criterion Publishing, 2010 Bibliogr.
ISBN 978 – 973 – 8982 – 63 – 5 94 (498)
Editor: Gabriel STĂNESCU
Criterion Publishing, 2010.
Coperta: Mihai Grigore

ERNEST BERNEA
CARTEA CĂPITANILOR

criterion
publishing

2010

CĂPITANII ÎN DESTINUL ROMÂNESC

Neamul românesc a cunoscut toate durerile în decursul veacurilor, încercări grele s-au ivit în răscrucile istoriei sale. Nedreptatea, lipsa, numea fără rod, i-au apăsat umerii şi sufletul. Trecutul său este o istorie de apăsări nemeritate. Neamul nostru ţine mult la trecutul său, la trecutul-tradiţie, cugetul şi fapta strămoşilor, dar nu despre aceasta e vorba aici, ci de o istorie a suferinţelor nemeritate pe care le-a purtat cu resemnare şi credinţă.

La început, condiţiile istorice ale neamului românesc au fost cu totul neprielnice unei creşteri organice, fireşti. Plămada originară s-a păstrat, dar istoria neamului s-a oprit în loc. Atunci s-a închis în sine şi a grăit numai cu Dumnezeu. A venit apoi o nouă epocă, epoca eroică, aceea a marilor voievozi creştini. Soarta s-a arătat mai blândă, cu prefiri unor mari jertfe însă. De la Mircea până la Ştefan şi Mihai, românii au încercat să deschidă noi porţi istoriei.

Neamul românesc a încercat în acea vreme să devină im neam creator de istorie. A pornit la faptă cu fruntea luminată de credinţă şi bogată în gânduri îndrăzneţe. Un neam de mari şi destoinici conducători domneşti, un popor tânăr şi bărbat, a străbătut vremea cu tăria faptei şi credinţei lui.

Frumuseţea gândului şi faptei româneşti, după Mihai arhanghelul fulgerător al istoriei noastre, a mai scânteiat de câteva ori mai târziu, într-un Matei Basarab sau Brâncoveanu, pentru a se stinge odată cu acest neam de ctitori, ai Basarabenilor. Ce-a mai urmat, se ştie. După stingerea neamului domnesc, atât în Moldova, cât şi în Ţara Românească, a venit rândul boierilor, rândul celor ce trebuia să stea cap poporului, să-l povăţuiască şi să-l îndrume pe calea biruinţei. Vreme de două veacuri boierii s-au înstrăinat de ţară şi de neam, s-au alungat, s-au omorât între ei până ce aproape li s-a stins sământa. În lupta aceasta dint e ei a lucrat mâna vrăjmaşe a străinilor, peitira împlinir ea poftelor lor. Şi aşa duşmanul din afară al neamului l-a adus la viaţă pe cel dinăuntru, duşmanul de neam străin l-a crescut pe acela de un sânge şi de o credinţă pentru ca să se împlinească sfârşitul Românilor, după dorinţa şi nevoile celor din afară.

Două veacuri de însbăinare, de durere inclusă fără nicio rază de lumină dătătoare de nădejde. Se înshăinase mintea şi portul, se însbăinase bogăţia, se pierduseră bunele deprinderi şi obiceiuri ale neamului. Poporul nu mai avea de mult un domn al său, din sângele şi sufletul său, care să sufere cu el laolaltă şi să ridice spada pentru dreptatea lui. Neamul nu mai avea nici conducători boiereşt de suflet tare şi încercată omenie. Nu mai era nimeni în ţară care să-l înţeleagă şi să-l îndrume. Românii rămaseră singuri, fără domn şi fără boieri înţelepţi şi iubitori, rămaseră părăsiţi şi uitaţi în propria lor casă.

Această viaţă dur eroasă i-a făcut să se închidă în el însuşi, să părăsească cele lumeşb, trecătoare, să se plece cu gândul mai mult căbe lumea valorilor eterne, câte lumina întăritoare a credinţei. Prin această renunţare

totală, a putut Românul să dăinuie ca neam în faţa tuturor suferinţelor şi nedreptăţilor venite din partea vrăjmaşilor din afară şi mişeilor dinăuntru. Prin tăria şi curăţenia credinţei şi-a păsbat grăuntele de aur al inimii dornică de viaţă nouă şi tot prin ea a biruit mai târziu.

Se spune: „Când un neam nu mai are conducători, dispare!” înd-adevăr, istoria ne-a dat multe exemple de acest fel. Când Românii şi-au pierdut domnii şi când s-a risipit sau s-a înstrăinat clasa conducătoare, încercările grele ale istoriei nu i-au pierdut înnegură. Rămaşi singuri la răspândi, s-a ridicat din ei unul. S-a ridicat de jos, din mulţime, s-a ales din popor câte un om, câte un ţăran simplu, curat, îndeg. A crescut stâncos, s-a înălţat cu toată puterea omeniei lui până la locul de conducător şi comandant al norodului. Aşa au apărat căpitanii în istoria noastră naţională. Aşa au apărat Horia, Tudor şi Iancu. Toţi dei au fost oameni din popor, cu carte sau fără carte, dar oameni din popor, ţărani. Toţi dei s-au ridicat aprigi, iluminaţi şi mari, în momentele de deznădejde ale neamului românesc pentru a tăia drum nou în istorie şi a împlini porunci de mai sus decât acelea ale unor oameni sau aşezăminte.

Ce îi uneşte şi ce îi aşază laolaltă pe aceşti trei mari Căpitani ai istoriei Românilor? Desigur, ei au avut trăsături comune, atât ca însuşiri sufleteşti cât şi ca stare socială, uneori chiar şi ca temperament. Dar nu atât ceea ce au avut asemănător din firea lor, ca indivizi, îi apropie şi ne face să-i privim laolaltă. Îi înţelegem mai bine dacă îi privim în legătură cu colectivitatea din care făceau parte şi vremurile în care au apărut, ceea ce înseamnă în legătură cu destinul istoriei neamului. Norodul pe care l-au condus, îi definea; de aici şi-au tras înţelesul şi făptura. Momentul istoric şi fapta pe care au fost sortiţi să o împlinească ni-i arată în adevăratele lor chipuri.

Toţi te ei au fost de jos, din poporul pe care l-au condus. Ei au crescut tari din viaţa şi truda pământului românesc. Au apărut ca nişte forte dense, strânse prin vreme. Cei trei căpitani s-au ridicat din popor şi prin el, l-

au condus şi s-au lăsat conduşi de credinţele şi nădejdile lor; toţi trei au simţit că au datoria în faţa lui Dumnezeu şi a neamului să lupte pentru deschiderea unui drum nou de viaţă.

Căpitanii au luptat, au suferit şi au jertfit totul pentru acelaşi gând şi în acelaşi fel. Apariţia lor în istoria Românilor şi rostul lor în destinul acestui neam, alcătuiesc un capitol de viaţă aparte. Este o lume deosebită a lor.

Aceşti oameni aleşi s-au ridicat împotriva duşmanilor din ţar a şi din afară, s-au ridicat „pentru întocmirea patriei" şi pentru „câştigarea drepturilor". Da, s-au ridicat să facă dreptate singuri dacă altcum nu le venise: dreptate pentru ţărani şi pentru neam. Pentru aceasta au luptat şi s-au jertfit cei te ei mari căpitani ai neamului nostru. Ei nu au luptat pentru „egalitate", ci pentru dreptate. Cât de epic şi legendara fost momentul când ţăranii panduri, dornici de o nouă viaţă, au jurat în faţa lui Dumnezeu şi a lui Tudor, în Poiana Podeşului, că sunt gata să moară pentru „dobândirea dreptăţilor" şi ridicarea neamului din obidă.

Toţi trei au înţeles până la sfârşit, cu toate ostenelile lor, că dreptatea nu le poate veni de la oameni. Numai Dumnezeu este drept. Ştiindu-se curaţi în îndemnurile lor şi buni apărători ai neamului, ei au pornit lupta de îndreptare, încredinţaţi de nevoia acestei lupte şi de scopul ei înalt, deoarece prin ea şi jertfele pe care le cerea, se împlineau legi cu mult mai grele decât o simplă vrere omenească. Ei au îndrăznit cu cugetul şi cu fapta, pentru că simţeau că din tot ceea ce porniseră, se împlineau porunci de Sus.

Căpitanii au fost oameni bogaţi la suflet, cu multe însuşiri şi cu multe rosturi în viaţă. Aceşti oameni temători de Dumnezeu şi cu voinţa de granit, păstrători ai bunelor rânduieli, n-au cunoscut decât dragostea şi munca pentru cele obşteşti.

Ei au fost căpitani în înţelesul de căpetenii, adică îndrumători şi conducători ai poporului în toate

împrejurările vieţii, nu numai în luptele cu armele. Aceasta ne-o arată însăşi faptele istorice şi chipul în care se oglindesc ei în mintea ţăranului nostru.

Horia, Tudor, Iancu, au fost mari căpitani de arme, cunoscători ai luptelor, viteji, netemători de moarte. Ei au trăit viaţă aspră de înaltă viziune a comandantului adevărat. Dar această însuşire se împletea şi se completa cu altele nu mai puţin însemnate. Ei au fost conducători politici, inspiratori de credinţă, administratori de bunuri obşteşti şi ceea ce le dădea mare preţ în vreme de pace, împărţitori de dreptate.

Căpitanii nu erau „numiţi" în aceste locuri, nu îndeplineau funcţiile întăriţi de cineva, ci de prestigiul lor în faţa poporului, care venea la ei în orice împrejurare, încrezător şi mulţumit de judecata şi de fapta lor. Dacă poate fi vorba de o întărire, apoi aceasta nu venea decât de la neamul întreg, ale cărui dur ieri şi năzuinţe căpitanii le-au întrupat întotdeauna deplin.

Marii căpitani ai Românilor au fost înainte-mergători ai istoriei acestui neam. Ei au purces la faptă cu credinţă şi cuget dornic de întocmire nouă a ţării. Ei au fost mari întemeietori.

Cei mişei i-au urât, iar cei cu mintea scurtă nu i-au înţeles. I-au nedr eptăţit, i-au supus chinurilor şi i-au osândit, gândind că în acest fel se vor închide zările noi, că lucrurile vor merge mai departe după trebuinţele lor nedemne şi urâte.

S-au înşelat. Căpitanii sunt oameni împotriva cărora nu se poate lupta pentru că ei sunt înfăptuitorii unui destin istoric. Ei învinge şi dincolo de moarte. Cei ce i-au chinuit au cunoscut întunericul dens al condamnării eterne.

CĂPITANULUI ÎNCHINARE

HORIA

(PORTRETUL)

I

Neamul românesc a avut un destin dureros. Suferinţa nu l-a ocolit ci, dimpotrivă, l-a plămădit şi l-a crescut. Cei

care ne-au apăsat şi nedreptăţit au crezut că ne poartă în acest fel pe drumul pieirii. Suferinţa nu ne-a fost însă leagăn de moarte, ci ne-a întărit şi îndemnat către mai bine. Cu cât ne-am adâncit în umbrele durerii şi ale tăcerii cu atât am crescut mai plini în comorile mari ale istoriei naţionale.

Românii de peste munţi s-au arătat nezdruncinaţi în gândul de a merge pe această cale. Răbdarea tăcută şi lupta necurmată le-au fost chipurile vieţii, pe care o simţeau în crezul lor, învingând veacurile. O taină istorică îi înconjoară pe aceşti oameni, ca pe întreg neamul românesc de altfel, când privim trecutul atât de greu şi nedrept. Un suflet mare, o credinţă de nestrămutat trebuie să fi stat la temelia vieţii lor, pentru ca să fi putut străbate până la lumina vremurilor de astăzi, începuturile liniştite ale Românilor pe aceste locuri, au fost urmate de aproape o mie de ani de stăpânire străină şi deci de luptă continuă. Ei au trăit o vreme de libertate, cu voievozii şi cnezii lor, cu pământul şi aşezămintele lor naţionale. În a doua jumătate a veacului al XIV-lea, Românii de peste munţi au avut de suferit o seamă de schimbări, dăunătoare atât din punct de vedere social, cât şi naţional. O politică maghiară interesată a destrămat, în bună parte organizaţiile noastre politice naturale de pe acele locuri, şi anume: regii Ungariei făceau nenumăr ale daruri conducătorilor voievodatelor. Pe această cale ei năzuiau către o deznaţionalizare a păturii de sus româneşti, ceea ce s-a şi întâmplat pe la sfârşitul veacului al XIV-lea, fiindcă noile posesiuni şi privilegii au adus în viaţa acestora şi o nouă faţă religioasă, catolicismul. Contopiţi în masa nobililor maghiari, voievozii şi conducătorii românilor au pierdut, încetul cu încetul, şi legăturile fireşti cu poporul, cu ţăranii neamului lor.

Cât este de acevărată această asimilare ne-o dovedeşte şi faptul că în repetate rânduri găsim în istoria Ungariei şi Transilvaniei nobili şi conducători din neamul românesc, aşa cum au fost: Ioan Corvin, Regele Matei Corvin, Nicolae Olahul, Bartolomei Dragii, Ştefan Mailatu

şi mulţi alţii mai puţin însemnaţi.[1]

O soartă asemănătoare au avut cnezii (Chenezii) care au luat şi ei drumul părăsirii părinţilor şi vieţii naţionale pentru a se pierde în apele străinismului. Dar nu toţi, numai o parte. Mulţi dintre ei au rămas la locurile lor în orânduielile ţăranilor români, unde însă nu au putut să-şi păstreze starea lor de conducători şi nici măcar de oameni liberi ci, laolaltă cu ţăranii, au căzut în starea de iobăgie.

Acolo unde însă aceste schimbări istorice au adus dureri crâncene a fost în pătura ţărănească. În adevăr, cei plecaţi, în ceea ce îi priveşte, nu au avut de suferit.

Cei rămaşi au trebuit îndelung să lupte şi să sufere, cauza lor devenind o cauză naţională. În vechile lor organizaţii ţăranii erau luptători şi muncitori liberi, dar odată cu înstrăinarea păturii conducătoare, satele şi moşiile lor au fost trecute nobililor unguri şi bisericilor catolice care aveau nevoie de noi averi. În acest fel ţăranii, care singuri reprezentau elementul românesc, din militari şi oameni liberi au ajuns iobagi, fără avere personală, fără dr epturi şi fără consideraţie din partea celorlalte neamuri transilvane. Noile orânduieli erau străine, noile legi apăsătoare – şi ceea ce le făcea mai grele – cei ce le aplicau nu mai erau Români. Cât de neomenoasă devenise starea ţăranilor noştri din

Ardeal ne-o arată Nicolae Densuşianu în neîntrecută să operă asupra revoluţiei lui Horia:

„Ţăranul nu era decât un sclav, fără drepturi – politice şi civile, condamnat chiar prin lege ca el niciodată să nu mai poată scutur a jugul iobăgiei – declarat incapabil de a putea câştiga avere, lipsit de libertate personală şi lipsit chiar de dreptul de a se putea apăra în contra duşmanului său, pe care nu putea să-l cheme în judecată.[2]

---

1 Nicolae Densuşianu: Revoluţia lui Horia în Transilvania şi Ungaria, Bucureşti, Carol Goebl. 1884, pp. 58-59.

2 Nicolae Densuşianu: Op. cit., p. 63; a se vedea în această privinţă şi descrierea lui Gheorghe Bariţiu: Părti alese din Istoria Transilvaniei, voL I., p. 475.

Starea de iobagi le aducea o îndoită robie faţă de nobilii maghiari. Pe de o parte o robie economică, trebuind să întreţină garnizoanele de graniţă, pe toţi dregătorii statului care nu aveau leafa hotărâtă şi pe stăpânii teritoriali pe moşia cărora locuiau, iar pe de alta o robie juridică, deoarece erau judecaţi după voie şi interes şi deseori condamnaţi la moarte de către boier, fără altă putere judecătorească legală. Dar suferinţele ce le îndurau Românii în Ardeal nu veneau atât de mult din faptul că erau iobagi fiindcă însuşi această stare socială decurgea din alta, şi anume, aceea de român. Ungurii aveau dispreţ pentru religia şi limba românească. Prigoanele împotriva preoţilor şi a luptătorilor pentru credinţa strămoşilor, prădarea bisericilor, nu a încetinit veacuri dea rândul. Între naţiile Ardealului, Românii erau consideraţi ca oameni fără patrie, oameni fără conştiinţă naţională, Românii erau un neam de oameni sortiţi să trăiască treptele de jos ale vieţii.

Desigur; această stare nu a putut rămâne fără consecinţe. Începând din veacul al XIV-lea până în al XVIII-lea, Transilvania a fost locul a nenumărate revoluţii, la început cu un caracter mai mult social, iar către sfârşit, cu un caracter tot mai pronunţat naţional. Astfel în anii 1437 şi 1514 au fost numai răscoale ţărăneşti, ale iobagilor împotriva domnilor, fără deosebire de neam. Aceste mişcări au avut deci mai mult un caracter social. La 1599 şi 1784 lucrurile simt schimbate. Caracterul naţional al acestor revoluţii este de netăgăduit. Lupta Românilor pentru libertate şi bunăstare este în aceste dăţi o luptă naţională. Cuprinderea Ardealului de către Mihai Viteazul a însemnat pentru Românii de pe aceste locuri o izbândă a neamului, căci ei simţeau legătura de sânge şi credinţă cu voievodul şi poporul din principate. În ceea ce priveşte mişcarea lui Horia, poate fi socotită ca prima încercare de reacţie locală cu consecinţe naţionale. Moţii au fost aceia care au întrupat peste munţi energia noastră naţională.

Românii din Munţii Apuseni au fost cei din urmă între fraţii lor de neam, care şi-au pierdut dr epturile şi

libertatea, iobăgia lor era de dată recentă. „Ei fuseseră pururi ţărani ai coroanei, îndatoraţi numai cu dări uşoare, în natură.”[3] Cu timpul însă şi cu deosebire în veacul „luminilor”, sub domnia „dreaptă” a Mariei Tereza şi aceea „liberală” a fiului său Iosif al II-lea, Românii din Munţii Apuseni au mers tot mai adânc pe drumul şerbiei, împirrşi de puterea nedreptăţită a feudalităţii maghiare. Iată cuvintele unui cercetător al istoriei Ardealului:

„... Locuitorii din Munţii Apuseni şi-au păstrat până în secolul al XVIII-lea calitatea de ţărani liberi, scutiţi de îndatoririle iobagilor. Dreptul de folosinţă a pădurilor şi păşunilor le-a dat putinţa unui trai mai bun decât al iobagilor. Relativa lor bunăstare începuse de la o vreme a fi ca un ghimpe în ochii dregătorilor străini care, cu ajutorul stăpânirii austriece, izbutiră a face să fie declarat domeniu al statului întreg teritoriul Munţilor Apuseni «domeniul Zlatnei». Starea ţăranilor din munţi fir redusă cu timpul aproape la aceeaşi treaptă cu a iobagilor, devenind tot mai anevoie de suportat din cauza nesfârşitelor asupriri ce îngrămădeau asupra lor dregătorii domeniului.”[4]

Întăriţi tot mai mult în părerea că numai lor fi se cuvin drepturi şi privilegii în organizaţia statului, nobilii unguri au căutat să piardă orice urmă de libertate şi bunăstare la aceia care erau oameni ai pământului şi se hrăneau cu el. Aceşti domni nu îşi urmăreau decât interesele lor făr’ a nicio umbră de grijă, fără nicio milă pentru viaţa acelora prin care trăiau.[5] Şi această poftă de oprimare creştea cu atât mai mult cu cât creştea dorinţa ungurilor de a fi singuri stăpâni pe aceste locuri pe care simţeau că nu le aparţin. Românii, neamul originar, cu

---

3 A. D. Xenopol: Istoria Românilor, voi. X p. 248.

4 Ion Lupaş: Răscoala ţăranilor din Transilvania în anul 1784, Astra, Chij, 1934, pp. 60-61, despre decadenţa socială şi economică a Moţilor, vezi şi Ion /. Ionică: Horia „Rânduiala", voL I, pp. 285-289.

5 Despre drepturile luate şi noile obligaţii ale Românilor din Mim ţii Apuseni din acea vreme a se vedea: Nicolae Densuşianu: Op. cit., pp. 86-87.

rădăcini puternice în pământul Ardealului trebuiau cu orice preţ desfiinţaţi.

Vremea judecăţii nu a întârziat să vină. Sufletul neamului era prea însetat. Da, către sfârşitul acelui veac de suferinţe nedreptăţite s-a desprins cel dintâi drum către lumină şi mângâiere. S-a deschis drum nou, tot din acele locuri în care umbla încă duhul unor timpuri de tărie, din acele locuri unde trăiau Românii cu conştiinţa de stăpâni. În Munţii Apuseni, din neamul Moţilor s-a ridicat cel dintâi braţ pentru dreptate, cea dintâi frunte către lumină. Şi acesta a fost Horia.

II

Horia: un om de stâncă şi un nume de legendă. Cine era şi de unde venea acest om? Pe numele său adevărat se chema Vasile Nicola Ursu şi era din satul Albac. Ursu era un nume adăugat de părinţi, după obiceiul locului, pentru că le murise cel dintâi copil. Se dă acest nume la cel de-al doilea ca să nu mai moară, să crească puternic şi sănătos ca ursul. Horia, numele istoric de mai târziu este de origine populară. I l-au dat Moţii săi pentru priceperea şi dragostea ce o avea să „horească”, adică să cânte; la Românii de pe Crişuri „horă înseamnă o melodie duioasă, o doină”.6

După părinţi acest mare căpitan a fost un om sărac şi fără avere a rămas întreaga sa viaţă. Nu pentru că ar fi fost un om lipsit de râvnă şi de pricepere, ci pentru că sufletul său năzuia în altă parte, către viaţa aceea care l-a dăruit istoriei neamului. Deşi sărac, Horia era sufleteşte bine dotat. Iată cum îl descrie Nicolae Densuşianu în clasica sa operă:

„... Cu o inteligenţă frumoasă, elocventă, vie, înfăţişare simpatică, constant şi rezolut cu inamicii ţăranilor, înavuţit totodată cu multe cunoştinţe practice câştigate în viaţa sa agitată şi în călătoriile sale la Viena, Horia stăpânea pe iobagii din comunele Râu Mare, Câmpeni şi Bistra şi cu popularitatea lui, încă de pe la 1782, părea periculos funcţionarilor domeniului”. 7

Grijile ţăranilor nevoiaşi deveniseră ale sale. Trăia mai mult nevoile altora decât pe ale lui personale. Ţăranii avuseră adesea prilejul să-l cunoască şi de aceea căutau să-l apere când era în împrejurări grele. Se spune chiar că Horia devenise înainte de revoluţie, un apărător nelipsit în judecătoriile comunale din Munţii Abrudului.

În acest fel, el devenise un om bine cunoscut pe întreg ţinutul. Ţă

6 Nicolae Densuşianu: Op. cit., p. 138.

7 Nicolae Densuşianu: Op. cit., rănii îl ascultau căci îl ştiau dr ept şi cu judecată. Darurile de judecat şi vorbire, nu numai că l-au făcut plăcut poporului, dar pe această cale el a izbutit să facă să nască la ţăranii iobagi simţământul dr eptăţii şi al demnităţii. Ani de-a rândul ei a lucrat în acest sens, desigur fără „program”, ajutând oamenii mai slabi şi nepricepuţi, după firea sa tare şi înţeleaptă. În faţa Ungurilor asupritori el s-a ridicat şi a luptat. Ceilalţi n-au făcut decât să urmeze exemplul vieţii sale, întrucât s-au regăsit în el, care întrupa deplin fiinţa şi nevoile neamului.

Faţă de ceilalţi doi fruntaşi ai răscoalei, Cloşca şi Crişan, Horia aducea însuşiri deosebite de conducător. În afară de faptul că înainte de a porni mişcarea, el fusese acela care luptase atât pe teren politic cât şi educativ, aşa ctun am arătat mai sus, în vremea răscoalei, în momentele cele mai încurcate, tot el era acela care purta sarcina grea a conducerii întregii mişcări. Ochii tuturor, chiar şi ai lui Cloşca erau continuu îndreptaţi către acest om „născut pentru domnie”. De aceea l-au numit Căpitanul cel Mare sau Crăişorul.

Cloşca era un om plin de credinţă, fanatic. Vioi, îndrăzneţ şi cu încredere multă în viitor. După felul cum era descris de cercetători, după faptele sale, Cloşca era unul din ţăranii noştri luminaţi, cu un suflet de aleasa omenie şi frumoasă ţinută. Firea lui ni se înfăţişează într-o puternică contradicţie cu apriga moarte ce a suferit-o. Cloşcuţ, cum îi spunea Horia, era un bun frate de cruce. Pe

lângă sentimentul dreptăţii, comun tuturor căpitanilor, sentimentul dragostei se pare că-l stăpânea în mare măsură.

Crişan era un om mai tăcut şi mai aspru, dornic de luptă şi de izbândă. Uneori asprimea sa devenea adevărată cruzime, asemănându-se prin aceasta mai mult cu Tudor, decât cu Horia. Avea educaţie militară şi mai mult chiar, temperament de militar, ceea ce îl făcea să se deosebească mult de Cloşca. Era pe deasupra şi o fire independentă. Deşi a lucrat în bună înţelegere cu Horia, ascultând de sfaturile şi comanda acestuia, Crişan şi-a dus lupta în bună parte, independent. El pornea să înfăptuiască fără multă zăbavă, pătrunzător şi însetat de lucru iute isprăvit, fără să însemne lipsă de adâncime ci, dimpotrivă, Crişan era un revoluţionar cu adevărat. Nu ocolea niciodată primejdia şi nici lupta pentru scopul urmărit. Mai puţin era legat de Horia decât Cloşca, în viaţă. În acelaşi fel s-a arătat şi la moarte. Destinul său a fost deosebit, şi l-a împlinit el însuşi. În timp ce ceilalţi doi au fost omorâţi, el s-a spânzurat în închisoare. Şi-a făcut singur judecata.

Între aceşti doi căpitani, Horia a fost totuşi „Crăişorul”, „Căpitanul cel Mare”. Revoluţia a rămas legată, în primul rând, de numele său. El este acela care a întrupat mai deplin momentul istoric, gândul şi fapta neamului său. Acesta, credem, este secretul legendei. Dacă Cloşca era un frate de cruce şi un bun sfătuitor şi dacă Crişan era un deosebit căpitan de arme, Horia era un măr e căpitan, în înţelesul de conducător, de îndrumător în toate împrejurările vieţii, şi în timp de pace şi în timp de luptă. Mai bănuitor decât Cloşca şi mai cumpănitor decât Crişan, Horia este între ei ţăranul cu judecata puternică, cu încredere faţă de ceea ce putea pătrunde mintea, dar şi ceea ce putea ridica mâna sa. Faţă de ceilalţi doi camarazi de luptă, Horia era, prin însăşi firea lui, om sortit să fie Căpitan, să conducă, să poarte destinul neamului său. El nu putea face altceva. Cloşca, minunatul ţăran şi om de omenie, putea fi şi un îngrijit gospodar, dar el nu, nimic altceva decât ceea ce a şi fost: om de răscruce istorică.

III

După nedreptăţile făcute prin necontenita creştere a dărilor şi pierderea drepturilor moştenite din bătrâni, Românii din Munţii Apuseni au făcut o seamă de plângeri la Viena. În hei rânduri s-a dus Horia la „înălţatul împărat”, care în vremea aceea era Iosifal II-lea, fiul Mariei Tereza.[67]

Acest monarh, iubitor de popor, îl asculta cu răbdare şi le promitea sprijinul său. Petiţiile însă le trimitea spre cercetare guvernului ardelean. Dar conducătorii de aici nesocoteau nu numai cererile Românilor, ci şi pe acelea ale împăratului care, pe cât se pare, dorea sincer o încetare a nedreptăţilor. Lucrurile rămâneau însă mai departe tot aşa precum erau. Nu rareori situaţia se înrăutăţea.

Cu toate că împăratul era un om „înaintat” în ideile sale politice, încercând să se conducă după principiul că „nu poporal e pentru monarh, ci monarhul e pentru popor” 9 şi cu toate că el, după călătoriile cunoscute în Ar deal, între anii 1773—83, a dat ordine severe împotriva tutur or fărădelegilor faţă de ţărani şi exploatatorii poporului, situaţia nu s-a schimbat. S-a dus Horia din nou la Viena, pentru a patra oară, în anul 1784, şi a vorbit cu împăratul din nou. Lucruri sigure nu se ştie despre această din urmă audienţă. Un lucru s-a limpezit însă: legăturile dintre iobagi şi domni, ceea ce înseamnă între Români şi Unguri. Cei dintâi au ridicat dârji capul pentru dr eptate, iar ceilalţi s-au înrăit şi mai tare simţind pământul nesigur, sub picioare. De la această dată Horia începe adevărata luptă revoluţionară şi izbăvitoare. Cu o îndelungată răbdare el ocolise orice mijloc nepermis de lege. A cerat mereu să se facă dreptate, a umblat neobosit în pahar rânduri la împărat, a făcut tot ce ia stat în putere să aducă binele pe cale paşnică. Atunci însă, când a văzut zădărnicia mijloacelor sale, când a simţit că răul e prea adânc în

---

6 Despre Horia şi Iosif al II-lea, vezi Oct Beu: Revista Fundaţiilor Regale, Mai, 1935.

7 Nicolae Densuşianu: Op. dt., p. 7.

oameni, a înţeles că trebuie să aleagă una din aceste două căi: renunţarea sau lupta cu lancea. Şi a ales-o pe cea de-a doua. Din acest moment, Horia şi-a dat seama că „dreptatea se cucereşte; nu se cere”. Într-adevăr, revoluţia nu mai putea fi oprită, fiindcă o cereau inevitabil însăşi împrejurările sociale şi politice din acel moment. Revolta de la Câmpeni a fost primul semn că mişcarea nu mai putea fi oprită. Adunarea din satul Mesteacănul, comitetul Zarandului, urmată din aceea din satul Curechi, a dezlănţuit revoluţia. Motivul direct era o nouă nedreptate pornită de nobilii unguri car e nu voiau cu niciun preţ să-i lase pe ţăranii români să se înscrie în regimentele grănicereşti prin care scăpau de iobăgie şi căpătau o seamă de drepturi, după ei un dăduse ordin împăratul pentru toate naţiunile Ardealului, deoarece aceasta însemna o adevărată reformă în folosul ţăranilor români care porniseră în număr foarte mare. Pe unguri îi păştea o mare teamă naţională prin această schimbare.

La Curechi, Crişan a vorbit despre Horia şi împărat îndemnând la omor şi jaf împotriva nobililor unguri, adică împotriva acelora care erau tiranii de veacuri ai ţăranilor. De aici, mişcarea se întinse în întreg comitatul Zarandului10, care în câteva zile a fost în întregime în stăpânirea lui Horia şi Crişan. Revoluţia s-a întins cu repeziciune în

Abrud şi de aici mai departe în Hunedoara, în comitatele Clujului şi Sibiului. A trecut mai târziu şi în ţinutul Aradului.

Revoluţia lui Horia a fost revoluţia ţăranilor iobagi din Munţii Apuseni. Ei s-au ridicat pentru dreptate şi au cerut să fie oameni liberi, cu aceleaşi drepturi şi datorii faţă de împărăţie ca şi nobilii, să aibă pământ şi libertatea să meargă în armată. Acestea au constituit punctele şi condiţiile de încetare a revoluţiei pe care le-a scris Horia în acel ultimatum trimis nobililor la Deva.

De aici s-a crezut că această ridicat e la luptă a Românilor din Munţii Apuseni a avut „un caracter social”, că oamenii aceştia îi duşmăneau şi-i voiau deposedaţi pe

cei avuţi, că sentimentul profund care i-a mânat către fapta cea mare a fost un „sentiment de clasă” şi deloc unul de neam.

Se ştiu însă lucrări care ne arată că faptele s-au petrecut cu totul altfel. Deşi avea această faţă socială, mişcarea era cu adevărat naţională; era atât în conştiinţa căpitanilor cât şi în conştiinţa ţăranilor. În satul Mogoş, Cloşca şi Crişan, au spus ţăr anilor răsculaţi că „după ce vor stinge pe toţi ungurii, întreg Ardealul are să fie administrat numai de funcţionari de naţionalitate română pe care îi vor numi Horia şi Cloşca”.11

Când Crişan formulează cereri pentru dreptatea alor săi, spune: „Românii să nu mai fie iobagi şi niciun Ungur să nu mai domnească în Transilvania. „1:

În toate împrejurările în care este pus să se exprime, Horia cerea libertatea ca în trecut. Condiţia nestrămutată pe care o punea conducătorilor din comitatul Hunedoarei, pentru a înceta lupta, era ca toţi nobilii unguri să-i depună jurământ de credinţă şi să asculte de conducerea Românilor.

Se ştie iarăşi că Horia şi ceilalţi comandanţi voiau să întindă revoluţia peste întreg Ardealul şi să isprăvească cu toţi nobilii unguri pe care îi omorau sau le cereau să se boteze din nou în religia ortodoxă română pe care cale, credeau ei, puteau fi asimilaţi. Horia voia să treacă ţara sub conducerea Românilor, rămânând desigur mai departe în legăturile normale cu tronul împărăţiei austriece.13

Caracterul naţional al Mişcării din anul 1784 nu poate fi tăgăduit, împrejurările obiective istorice, sentimentele colective care îi stăteau

11 – 12 *Nicolae Densuşianu*: Op. cit., pp. 149 – 150.13 *Nicolae Densuşianu*: Op. cit., pp. 149 – 150.

la temelie îi dădeau acest caracter naţional. Iată ce spune un cercetător mai recent, al revoluţiei lui Horia:

Revoluţia din toamna anului 1784 a fost ridicarea „Românilor asupriţi, împotriva Ungurilor asupritori”. A fost întâia răscoală naţională românească îndreptată direct şi

exclusiv împotriva elementului maghiar stăpânilor şi împilători... Stăteau faţă în faţă, urmărindu-se şi exterminându-se nu două clase, ci două rase. Conştiinţa că revoluţia, cu toate actele ei tragice este îndreptată împotriva lor ca naţiune şi nu ca clasă socială, o aveau şi ungurii.14

Cu toate că lucrurile s-au petrecut în acest fel, s-a ajuns totuşi la părerea că mişcarea a avut un caracter mai mult social sau chiar numai social. Greşeala e mare şi decurge dintr-o neînţelegere a momentului istoric, mai precis dintr-o judecar e a revoluţiei prin prisma şi ideile care au preţ în judecarea stărilor de astăzi.

Ideile noastre sociale şi politice au şi ele o istorie cu caractere deosebite, pe epoci. Dacă judecăm mişcarea Moţilor de acum un veac şi jumătate prin ideile democratice abstracte sau prin cele saturate de marxism, desigur că ajungem la această concluzie. Nu numai că timpul şi locul în care s-a petrecut revoluţia aceasta ne arată că nici nu poate fi vorba de aceste idei, ci de motive mai adânci, mai concrete şi mai vii, legate de împrejurări de viaţă trăită, nu trecută prin sita abstracţiunilor, Horia gândea din viaţă şi a pornit lupta tot din ea. El nu a avut doctrină politică, el a văzut adânc, în lucruri, a judecat pe baza lor, şi a încercat să le schimbe spre mai mult bine pentru neamul său. Oamenii se simţeau tot mai mult nedr eptăţiţi, deposedaţi de păşuni, de păduri şi de munţi. Ei cereau să se împartă pământurile nobililor şi să se desfiinţeze iobăgia, nu pornind de la principiile libertăţii şi egalităţii, ci de la un principiu mai simplu: că ţara este a lor şi pădurile simt ale lor şi că aşa le-au moştenit din bătrâni. Luarea averilor de către boierii maghiari a fost o nedreptate de neiertat căci ei se simţeau cu toată fiinţa lor stăpâni îndătinaţi pe acele locuri.

Iată, deci, numai cum revoluţia aceasta poate căpăta un înţeles. Faptele oamenilor îşi au legea lor, o lege desprinsă din viaţa şi adâncimile locului în care s-au împlinit.

Răscoala a crescut şi pe unde a ajuns a făcut o

judecată aspră. Nemeşii plini de teamă, o mare teamă din presimţirea unor vremuri de care nu au scăpat, au făcut tot ce le-a stat în putinţă şi au ridicat armata imperială împotriva Românilor. Ţăranii înarmaţi mai mult cu suflet decât cu oţel, au luptat o vreme şi au câştigat izbânzi cu preţ mare. Când Horia a presimţit căderea sa şi a mişcării, nu a dat înapoi. Dacă la începutul luptei era uneori mai şovăielnic necunoscând limpede destinul, către sfârşit era de o încăpăţânată rezistenţă. Întoarcerea nu putea încăpea în sufletul său tare. El privea cu seninătate orice rău ce s-ar fi putut abate asupra capului său, dar se întrista amarnic atunci când îşi da seama că ridicarea sa ar fi putut să nu dea roadele aşteptate pentru poporul nevoiaş. El nu se ridicase pentru sine, de aceea a respins propunerile fostului său secretar de latineşte, Al. Chendi, prin care i se garanta iertarea şi libertatea dacă încetează mişcarea şi linişteşte ţara. Deşi în acel moment ştia sigur ce-l aşteaptă, nu a renunţat, ci a mers până la capăt: „Nu-mi trebuie mila nimănui a răspuns Horia lui Chendi, până ce nu vor ieşi din temniţele de la Galda şi de la Zlatna oamenii închişi nevinovaţi de ani de ale, şi până ce nu vom dobândi măcar uşurări de biruri pentru nărodul nevoiaş”. 15

Şi aşa a făcut. A mers mai departe, fără urmă de şovăire. Şi-a împlinit soarta cu sufletul împăcat că şi-a făcut datoria. A rămas singur până la sfârşit, mulţumit că deşi nu a izbutit, el nu şi-a părăsit credinţa. A fugit în munţi cu Cloşca pentru a aştepta zile mai bune. A fost trădat pentru 300 de galbeni, de oameni din neamul său. A fost tras pe roată ca jertfa de renaştere a neamului românesc, care trebuia să crească din sângele şi din sufletul său nepieritor. A fost pedepsit în chipul cel mai aspru pentru „crimele şi greşelile” sale. Greşeala sa cea mare a fost că a năzuit mai mult bine pentru poporul său, că el, iobagul simplu şi necunoscut, s-a ridicat până la cele mai mari înălţimi ale sufletului omenesc: eroism şi jertfa.

Horia a fost un om simplu, dar un mare înţelept, a fost un om neînsemnat, darneasemuit de puternic, un om tare şi întreg, im ţăran al omeniei noastre româneşti. Cu

un simţământ adânc al legii drepte ce trebuie împlinită, cu o încredere nestrămutată în izbânda binelui, el a primit să împlinească, fără să mai dea înapoi, o faptă care îl depăşea, căci era a unui neam întreg, dar care, prin el, a putut să se arate în istorie.

Numele său se cere să fie slujit.

TU DOR (PORTRETUL)

I

Anul 1821 este o răscruce istorică în viaţa noastră naţională. Faptele politice petrecute în acest an, au avut însemnate urmări în dezvoltarea noastră de mai târziu, atât de însemnate încât putem spune că acesta este momentul istoric care a făcut începutul României moderne şi contemporane. Veacul al XIX-lea, atât de bogat în lupte şi realizări naţionale, începe cu această dată, pentru a se încheia la 1918, când se sfârşeşte un mare gând românesc, prin înfăptuirea lui.

Revoluţia munteană de la 1821 nu a fost ceva neaşteptat, ceva care ar fi răsărit deodată, fără legătură cu alte fapte. Această mişcare a avut rădăcini adânci. După epoca eroică a lui Mircea şi Ştefan şi după încercarea de mare mândrie şi renaştere a virtuţilor noastre de luptă, a lui Mihai, Principatele române au mers tot mai adânc pe calea decadenţei. Neamul întreg ajunsese să lupte şi să muncească numai pentru „căpătuirea legiunilor de Domni”, cum spunea Xenopol, ce treceau prin tronurile româneşti. Domnia turcească aducea cele mai variate forme de asuprire. Cea din urmă înfăţişare a influenţei turceşti la noi a fost grecismul. Dacă până în veacul al XVII Grecii au avut un rost mai întâi religios, apoi cultural, de la această dată, pe calea fanarului şi a puterii pe care o aveau la Constantinopol, ei au coborât către însăşi temelia vieţii noastre de stat, prin acapararea economiei şi politicii naţionale. Dacă turcii exercitau o influenţă din afară până la această epocă, de aici înainte, prin Greci, străinismul se înfige în însăşi inima ţării. Deşi uneori, sub aspectul artistic şi cultural, Principatele păr cau într-un moment

înfloritor, în adâncimile vieţii naţionale, atât economia, cât şi situaţia politică şi morală, se găseau în una din cele mai dureroase stări.

Înstrăinarea clasei conducătoare, în frunte cu Domnul Ţării, crease an de an o stare socială rea, de continuă şi aprigă asuprire asupra populaţiei băştinaşe, cu deosebire asupra ţăranilor. Dar jugul apăsător al boierilor pământeni înstrăinaţi îl simţiseră Românii înainte de 1821. Dovadă simt repetatele revolte înainte şi după 1800, când se mişcau mereu satele în judeţele Gorj, Vâlcea şi Romanaţi, pentru căpătarea dreptăţii.[8]

Că aceste nemulţumiri izvorâte din nedreptate şi suferinţă îndelungă, au putut să strângă inimile româneşti laolaltă şi să le pornească spre înfăptuirea unui gând comun, nu este de mirare. Dar pe lângă toate împrejurările dinăuntru şi din afară, trebuie să legăm direct această mişcare de prezenţa conducătorului ei, Tudor Vladimirescu, ţăranul sortit să aducă lumina prin jertfa vieţii sale.

II

La începutul veacului XIX-lea românesc, vreme de renaştere naţională, stă deci Tudor Vladimirescu. Acest deschizător de drumuri, puternic şi simplu, fiu de moşnean din părţile Mehedinţilor, s-a arătat a fi deosebit în toate faptele vieţii sale. Încă din copilărie apărea tuturor un om cu totul neobişnuit. Aşa ne mărturisesc documentele privitoare la timpul pe care el l-a petrecut la moşia Glogovenilor, unde a căpătat cele dintâi cunoştinţe de carte şi unde s-a deprins a cunoaşte şi umbla cu oamenii.

Tudor a fost un adevărat luptător. În război sau în vreme de linişte, el s-a ridicat prin curaj şi destoinicie, la Rahova şi Fetistam împotriva turcilor, sau ca vătaf în muntele de sus al Mehedinţilor, comis sau sluger, apărea

8 Cil deosebire în anul 1819, în Muntenia erau dese semnele miei revoluţii. S-au răzvrătit satele: Larga, Stăneşti şi Aninişul din jud. Gorj. La fel s-a întâmplat şi cu: Izlazul Racoviţă, Răco vi cioara, Moldovenii şi Verdea, din jud. Romanati.

acelaşi om întreg, încât atrăgea pe deoparte dragostea acelora pe care îi slujea, pe de alta duşmănia celor ameninţaţi. Boierii de la Bucureşti, pe care adesea îi vedea, cu ocazia treburilor ce le avea pentru ţăranii săi şi care îl chemau mai întotdeauna pentru înţelegeri şi orânduieli obşteşti, îi purtau mare interes spre a-l folosi la nevoie, dar îl şi urau, căci le era teamă de dârzenia şi cinstea lui, ce le venea ca o necontenită ocară şi ameninţare.

Dar Tudor nu era numai un bun militar şi un bun conducător în treburile obşteşti. În vremea când era la curtea boierului Nicolae Glogoveanu, cu care copilărise şi învăţase carte, el s-a arătat că e şi un priceput neguţător şi bmr gospodar. În vremea aceea Oltenia fiind un pământ de mare legătură comercială între Banat, Ardeal şi Ţara Românească, Tudor a făcut negoţ pe o scară întinsă. În acest fel, deşi pornit în viaţă săr ac, deşi prădat şi ars în repetate rânduri de turci, care treceau mereu Dunărea pentru a jefui, Tudor era unul din fruntaşii gospodari ai ţinutului.

Neastâmpărul lui de om harnic şi îndrăzneţ, dragostea sa pentru popor şi legătura strânsă, directă, cu nevoile lui, prietenia cu boierul Glogoveanu şi episcopul Ilarion al Argeşului, îl făceau să fie pretutindeni prezent: la Bucureşti, la Craiova, la Jiu şi Mehedinţi, ca şi peste graniţă în Ardeal până la Budapesta şi Viena. Dar mai ales Oltenia era ca o ţesătură a drumurilor pe care ei le făcea zilnic. Dacă chipul său aspru şi adânc nu era în tot locul cunoscut, numele său era însă pe buzele tuturor, mari şi mici, boieri şi ţărani, prieteni şi duşmani. Astfel creştea tot mai puternic, mai iubit şi mai temut în sufletele contemporanilor săi, prin deosebitele însuşiri ce le avea, ca om sortit să pornească odată la ridicarea şi îndreptarea unei naţii.

Tudor credea într-o voinţă de dincolo de gândul şi făptura lui, care îi dădea această sarcină de a îndrepta ţara şi a aduce binele obştesc. Astfel mărturiseşte el în scrisoarea de aspră mustrare trimisă clucerului Constantin

Ralet, sau în aceea de patriotică învăţătură făcută către vornicul Nicolae Văcărescu. La fel mărturiseşte Tudor către marii boieri ai divanului, care îl învinuiau că el supără odihna locuitorilor ţării şi-i îndeamnă la ridicarea împotriva legilor. Neamul i-a dat lui această putere şi sarcina de a o conduce la izbăvire:

„Şi ştiindu-mă norodul pe mine din alte vremi, că sunt un adevărat fiu al patriei mele, cu silnicie m-au luat de a le fi şi la această vreme, chivernisitor pentru binele şi folosul tuturor. 7

Care era gândul călăuzitor al lui Tudor şi cum a lucrat el în această împrejurare istorică atât de prielnică unei revoluţii şi totuşi atât de gr ea pentru îndeplinirea unei adevărate renaşteri naţionale?

În cele trei proclamaţii către popor, în arzurile către Poartă şi scrisorile către boieri, îndeosebi în cele de la început, Tudor înfăţişează starea rea economică în care se zbat ţăranii şi suferinţele pe care le îndură românii în propria lor casă. Vina acestei stări o poartă numai conducătorii, adică domnii şi boierii. Domnul fiind străin, şi deci fără vreo legătură de sânge sau de spirit cu aceia pe care e pus să-i conducă, îi asupreşte direct sau indirect prin dregătorii săi, străini şi ei, în cea mai mare parte. Boierii români care „de la o vreme, din pricina unirii lor cu cei după vremi trimişi Domni18, nu erau mai buni”. Înstrăinaţi prin legăturile noi pe care le făceau şi alunecaţi pe calea plăcerilor şi dorinţei de bogăţie căpătată în orice chip, boierii nu-şi îndeplineau datoria de părinteşti îndrumători ai poporului, din munca şi agoniseala cărora t ăiau. Gândul lui Tudor era, prin urmare, ridicarea poporului asuprit şi înlăturarea străinilor în frunte cu Domnitorul, care erau stăpânii de fapt ai ţării. Aceştia erau vrăjmaşii adevăraţi ai naţiei, împreună cu boierii pământeni plecaţi lor, acesta erau şi vrăjmaşii săi, care era căpitan şi conducător al luptei pentru câştigarea dreptăţilor şi întocmirea cea nouă a patiei.

Aşa a pornit Tudor să cheme poporul alătiri de el, ca împreună să poată alege pe adevăraţii conducători şi

părinţi ai naţiei, pentru îndreptarea relelor şi buna aşezare a ţării româneşti:

„Veniţi dar; fraţilor, cu toţi, ca eu răul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine şi să se aleagă din căpeteniile voastre care pot să fie buni: aceia sunt ai noştri şi cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie şi lor bine, precum ne simt făgăduiţ; să veniri unde veţ afla că se află Adunarea cea orânduită pentru binele şi folosul a toată Ţara; şi ceea ce vă vor povăţui mai marii adunării, aceea să urmat; şi unde vă vor chema ei acolo să mergeri, că ne ajunge fraţilor atâta vreme de când lacrimile noastre nu s-ar mai uscat". 19

18 Op. de., p. 122, din *Proclamaţia* II (16 Martie 1821).

19G.D. Aricescu: Op. de., p. 28 – din *Proclamaţia I* (22 Ianuarie 1821).

Gândul adânc frământat şi cuvântul mereu repetat al Domnului Tudor s-a răspândit de a cuprins întregul neam românesc, ca ceva poruncit din adâncurile istoriei noastre naţionale.

De la început Tudor a înţeles însă care este drumul bun pentru izbăvirea naţiei şi a lucrat după nevoia împlinirii acestui gând până la sacrificiul vieţii sale. De la început el a înţeles că mişcarea lui nu are nimic comun cu aceea a Grecilor, deşi aceasta nu era pe deplin mărturisită. Mai târziu, într-o scrisoare spune că prin el „ţara îşi caută dreptăţile cele robite de fanarioţi".30 Plin de încredere faţă de ceea ce reprezenta el, să împotrivit eteriştilor care, sosiţi la Bucureşti, căutau să atragă ţara de partea lor, pentru a îi ajuta împotriva Turcilor. Cu acest prilej, în glasul lui Tudor vorbeşte întreaga mândrie şi conştiinţă naţională. El nu voia să mai lase ţara pentru folosiri stăpânirilor, aşa ci un firsese multă vreme în urmă: „Eu sunt mai bucuros să pier cu cinste în casa mea, decât să umblu prin păduri după pohtele şi planurile fanarioţilor.1131

O atitudine dârză şi făţişă continuă Tudor să păstreze

şi în convorbirea pe care a avut-o cu Ipsilanti la Colentina, de unde conducătorul Eterici îi urmărea toate mişcările. El îi arată cât de deosebite, ba chiar potrivnice le sunt scopurile, deoarece el s-a sculat să scape ţara de străini şi că în această împrejurare îl povăţuieşte să treacă Dunărea cât mai repede, pentru a se măsura acolo cu Turcii şi câştiga libertatea Grecilor: „... în Grecia este locul Grecilor şi în Ţara Românească este locul Românilor. Două săbii nu încap într-o teacă; cărbunarul nu poate sta la un loc cu înălbitorul. Nu putem porunci amândoi în acelaşi loc.1133

Aşa a vorbit cugetul curat, românesc, al lui Tudor în faţa unor semne făţarnice pe care poporul nu putea să le înţeleagă. Aşa a repetat el de la începutul mişcării pe care o conducea, ca să audă toate zările româneşti şi să întărească inimile ţăranilor săi pentru lupta naţională pe care o aveau de dus laolaltă.

Tudor, omul dreptăţii şi al bunei rânduieli, nu voia să treacă drept im stricător de oameni şi de legi. Gândul lui se sprijinea pe legile veşnice ale lumii, fapta lui se îndrepta spre aşezarea firească a Ţării. El[9]

nu era omul răzvrătirii neîntemeiate, ci al ridicării împotriva răului care numai stârpit poate face loc binelui. Binele şi răul nu pot sălăşlui laolaltă; lumina şi întunericul nu pot stăpâni împreună. De aceea spunea el către popor:

„Până nu vine iama, primăvara nu se face. A vrut Dumnezeu să facă lumină; aceea s-a făcut după ce a lipsit întunericul”. 23

Dacă ceea ce face este rău şi nu este primit de stăpânul şi judecătorul nostru, al tuturor a, atunci spune el:

„Stricătorii şi făcătorii de rău, bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu? Că bun este Dumnezeu şi că să ne asemănăm poruncilor lui trebuie să facem bine; iar aceasta nu se face până nu va trece răul”. 24

Cât de necurat îi este gândul ce îl poartă şi cât de dreapta fapta care o împlineşte în faţa istoriei, numai

---

9c ontemporanilor).

judecăţii celei mari şi adevărate le poate spune: „ci de va fi Dumnezeu viu va vedea şi va judeca”.25

Aşa era şi cugetul lui Tudor când s-a ridicat pentru ţară şi dreptate. Dar nu numai atât. Fapta lui, pe care o ştia pornită numai pentru a aduce puţin bine neamului şi ţării sale, Tudor şi-o îndreptăţea şi după dreptele orânduieli omeneşti. El spune de la început: „Nicio pravilă nu opreşte de a întâmpina răul cu răul”. 26

Pentru a face ca ridicarea lui să pricinuiască şi să fie o adevărată ridicare a naţiei, în cea din urmă proclamaţie dată către locuitorii din Bucureşti, Tudor îi iartă pe toţi aceia care au greşit, dar care voiesc de aici înainte să lucreze pentru binele obştesc şi îi cheamă să lucreze laolaltă. De aceea spune el: „... cu cale am socotit să vă vestesc mai întâi că, din partea norodului, uitare de istov celor mai nainte lucrate şi să vă chem pe toţi ca să vă uniţi cu norodul şi să lucraţi cu toţii dimpreună obştească fericire, far de care norocire în parte nu poate fi”. 27

Această înclinare a lui Tudor de a intra cu fapta sa cât mai mult sub ascultarea legii, l-a făcut, – deşi era atât de pornit împotriva boierilor pământeni care n-au păstrat curat rostul lor de conducători ai norodului – să facă legământul cu boierii şi să recunoască „vremelnica stăpânire a ţării” 28, pentru ca prin ea să lucreze pentru binele obştesc.

23 G.D. Aricescu: Acte justificative... p. 28, din Proclamaţia / (22 Ianuarie 1821).

24 Idem, p. 27.

25 Idem, p. 54, Tudor către Divan.

26 Idem, p. 27, din *Proclamaţia I*.

27 Idem, pp. 128 – 129, din *Proclamaţia III*.

28 *Emil Vârtosu*, Op. cit., p. 81.

după cum arată dreptele pravile. Pentru aceasta se leagă prin jurământ:

„... unindu-vă cu toţii cei înfrăţiţi la bunele cugetări ce între toţi se vor chibzui spre binele, folosul, nebântuirea paşnicei şi liniştitei petreceri a patriei, voi fi silitor şi

săvârşitor din parte-mi spre orice bună pornire.”: 9

La fel se poartă Tudor şi cu boierii refugiaţi la Braşov. După ce le întăreşte din nou că nu va părăsi lupta decât odată cu ridicarea drepturilor şi ridicarea patriei, îi roagă să lucreze cu el împreună pentru binele naţional.[1011]

Părerea că revoluţia lui Tudor a fost la început socială şi apoi naţională, pe care a rostit-o un mare istoric şi un filosof român[12], ni se pare lipsită de temei şi mai ales părerea sa că Tudor nu ar fi avut o bună înţelegere a evenimentelor, lăsându-se purtat oarecum de ele.[13]

Revoluţia lui Tudor a fost de la început cu amândouă aceste caractere: socială şi naţională totodată. Suferinţa şi nedreptatea ce venea din partea boierilor, pe care a văzut-o şi trăit-o de copil, nu se putea ca Tudor să nu fi văzut că era legată de „rumânie”, că boierii cei mari erau înstrăinaţi şi străini pe de-a-ntregul. Chiar dacă la început revoluţia ar fi avut mai mult un caracter social, acest caracter era mai mult teoretic, în felul exterior cum se arăta, lucru care este de altfel uşor de înţeles când privim situaţia externă pe care Tudor o cumpănea cu mare băgare de seamă. Ideea naţională nu i-a lipsit acestei mişcări niciodată.

Că la început nu a fost făţiş împotriva Grecilor şi că înainte de a se ridica le-ar fi dat cuvânt de legământ prin căpitanul Iordache (ceea ce nu se ştie sigur), aceasta se înţelege prin încrederea pe care o avea Tudor în Ruşi, susţinătorii „cu cuvântul” ai eteriştilor.

Se poate că în mintea ageră a ţăr anului „domn” să fi încolţit şi alte gânduri îndrăzneţe, să fi fost şi o altă socoteală decât aceea pe care a arătat-o, şi anume: cu ajutorul Ruşilor pe care îi vedea mai puternici decât pe Tur ci, să scape ţara şi de Greci, şi de Turci. Ruşii însă erau legaţi prin tratate internaţionale; ei nu puteau să dea făţiş

10 Idem, p. 82.

11 Idem, p. 96.

12 A. D. Xenopol: Istoria Românilor, voi X P- 68.

13 A. D. Xenopol: Istoria Partidelor Politice, p. 53.

ajutor eteriştilor, ci îi încurajau numai în ascuns şi aceasta nu de dragul lor, ci pentru a le pune piedici în cale Turcilor.

Încă de la începutul mişcării, din momentul celei dintâi proclamaţii dată către popor, Tudor a înţeles că ajutorul Ruşilor nu va veni şi că această veste nu este decât o laudă deşartă a lui Ipsilanti. Acest lucru l-a ştiut sigur, mai târziu, de la consulul rus Pini, prin Al. Filipescu-Vulpe. Din această proclamaţie şi din cele următoare, adâncind cuvintele putem înţelege împotriva cui era el şi cât de hotărât pornea să taie drumul drept şi să cureţe răul din rădăcinile lui, adică domniile fanariote, cu toţi boierii înstrăinaţi care au jefuit ţăranii Lăsându-i mai goi decât morţii din mormânturi”[14] împotriva acestora s-a ridicat Tudor. Boierilor iubitori de ţară şi de neam nu are a le face rău cu nimic şi nici nu e împotriva Turcilor, faţă de care se recunoaşte legat şi supus. O dovadă obiectivă că Tudor a fost împotriva Grecilor de la începutul mişcării, este că odată cu cuvântul trimis ţării, el a trimis şi act către Poartă să nu i se ia în nume de rău ridicarea, pentru că este îndreptată numai împotriva boierilor înstrăinaţi şi a domnilor greci, care au jefuit ţara de veacuri.

În ceea ce priveşte înţelegerea politică a lui Tudor, nu numai că a ştiut ce vrea în toate noile împrejurări ale vremii şi că a avut un simţ politic deosebit, dar s-a ridicat cu gândiri şi cu fapta deasupra tuturor contemporanilor săi, care nu l-au înţeles, devenind astfel un îndrumător şi un simbol al românismului. În el trăia adânc conştiinţa unui întreg neam, conştiinţa limpede a faptei izbăvitoare a neamului pe care era dator să-l slujească. Vornicului Nicolae Văcărescu, pe care l-a aflat pornit împotriva sa pentru a-l da pieirii şi a opri ridicarea norodului, el îi vorbeşte astfel: „Prea bine, ştiu că Dumneata eşti foarte înţelept şi născut din neam slăvit şi iubitor de patrie şi părinţii Dumitale niciodată nu s-au ridicat cu arme de

14 G. D. Aricescu: Acte justificative..., p. 48. Tudor către Clucerul Constantin Ralet.

moarte împotriva patriei.”[15]

Perspectiva istorică, înţelegerea evenimentelor în această perspectivă, nu i-a lipsit. Aceasta ne-o dovedeşte felul cum a voit el să se desfăşoare faptele şi să orienteze întreaga revoluţie; de aici a decurs şi tactica pe care a întrebuinţat-o. Ceea ce a dat însă o nouă lumină gândului şi faptei politice a lui Tudor şi l-a arătat un adevărat înaintaş, a fost conştiinţa unităţii românismului în forma ei superioară. El a voit ca mişcarea sa să nu fie ceva regional, care să intereseze numai o parte a acestui neam, ci a voit-o ca o trezire pentru toţi aceia care au o limbă şi sunt de acelaşi neam şi care simt supuşi aceloraşi dureri. Tudor s-a ridicat până la conştiinţa românismului întreg. El a văzut Moldova ducând aceeaşi soartă cu a Munteniei şi a voit-o alături de el, nădăjduind în acest fel într-o izbândă deplină a românismului. Astfel, ajunge să ceară boierilor, prin mitropolitul Dionisie şi Vistiernicul Al. Filipescu, să prindă legături cu boierii moldoveni şi să le ceară să lucreze împreună: „... cu dinadins trebuinţă, urmează să aveţi corespondenţe cu Dumnealor, boieri moldoveni, ca unii ce simt de un neam, de o lege şi sub aceeaşi stăpânire şi ocrotiţi de aceeaşi putere.”[16]

Într-adevăr, dintre celelalte provincii româneşti, Moldova lupta în sensul vederilor şi interesului său, deoarece suferea şi ea de pe urma domniilor fanariote şi a tuturor străinilor balcanici şi asiatici.

Ea cerea la fel „domn oblăduitor pământului din însuşi neamul moldovenesc.”[17]

IV

Şi Tudor a luptat, a stăpânit şi a căzut, aşa după emu simţea el şi mărturisea mai înainte: „de când m-am născut în cămaşa morţii m-am îmbrăcat”.

Lupta făţişă şi nevoia de a străbate dârz drumul sortit până la capăt, l-a răpus. Între duşmănia lui Ipsilanti,

15 C. D. Aricescu: Op. cit., p. 75.

16 Emil Vârtosul: Op. cit., p. 103.

17 VA. Ureche: Istoria Românilor, XIII, p. 102.

invidia boierilor şi neîncrederea Turcilor, fapta şi viaţa lui Tudor nu putea să aibă alt sfârşit decât pe acela care l-a avut.

Ipsilanti, căpetenia eteriştilor, din momentul când a văzut că Tudor nu merge laolaltă cu el şi nici nu se lasă să fie o unealtă în mâinile lui, pentru ca ţara să meargă cu el, a luptat dosnic, cât a putut, pentru fărâmiţarea mişcării româneşti, şi aceasta pe două căi: în primiri rând dezbinându-l de boieri, care se legaseră prin jurământ faţă de Tudor că-l vor ajuta la ridicarea patriei, şi, în al doilea rând, – cunoscută fiind cinstea şi cruzimea lui Tudor, – îndemnând tot mai mult la jafuri pe panduri, pentru ca să dea prilej Căpitanului lor să-i omoare şi astfel să dea naştere la nemulţumiri chiar în rândul propriilor săi ostaşi.

Boierii nui-au fost niciodată pe de-a-ntregul credincioşi, deşi mulţi doreau înlăturarea regimului fanariot şi se chemau naţionalişti. Aceşti boieri care, la sosirea lui Tudor la Bucureşti, scriseseră Turcilor că „pornirea Dumnealui Sluger Tudor nu este rea şi vătămătoare”, la 1 Aprilie scriu tot către Poartă că ei nu sunt alături de Tudor şi că toate cele spuse în urmă nu sunt adevărate, că au semnat siliţi. Era, după cât se par e, teama şi invidia că într-o zi Tudor va fi domn al Ţării, ceea ce nu puteau suferi „bărbile1137, mai ales că la mulţi dintre ei le surâdea o eventuală domnie. În acest fel, toată sforţarea depusă pentru aşi câştiga încrederea Turcilor prin legăturile pe care le păstra cu Paşii de la Dunăre, încredere de care avea atâta nevoie pentru a izbândi, şi pe care numai boierii puteau să i-o capete, Tudor nu a izbutit, şi a fost socotit de către Turci un răzvrătitor de felul lui Ipsilanti.

Ce putea face în această împrejurare atât de gr ea, fără niciun adevărat prieten şi sfătuitor, înconjurat numai de duşmani şi trădători? A mers până la capăt, adică până acolo până unde era ferit de a se închina altuia decât neamului şi patriei sale. Aşa a căzut omul cu tărie de piatră, ţăranul tăcut şi crunt, care a voit mai mult binele neamului său părăsit. El a luptat cu toate puterile să

învingă greutăţile până la sfârşit. „Şi deşi im îndrăzneţ, el n-a fost un nerăbdător, un pripit, ci până la capăt a judecat toate cu multă cuminţenie rece, cu multă înţelepciune de om matur, deprins cu binele şi cu răul în viaţă. A chibzuit, a socotit, a potrivit – nu fără izbândă, de multe ori. A dovedit că ştie să cântărească oamenii şi lucrurile, că prevede primejdia şi că se poate feri, că nu calcă decât unde e sigur că va întâlni pământ statornic.1138 Contemporanii nu l-au înţeles. Boierii care puteau să-l ajute cinstit, cum cerea întreaga lui făptură, nu i-au prins adânciri gândurilor sale mari şi curate, nu au avut nicio vedere largă asupra situaţiei sociale şi istorice naţionale. Nu au putut ei înţelege ceea ce mintea limpede de ţăran iluminat a lui Tudor a descifrat în cartea vremii. Nu au putut aduna singuri nimic în mintea lor, până ce jertfa lui Tudor s-a coborât ca o lumină nouă peste sufletele acelor care mai păstrau încă în inima lor un grăunte de înţelepciune şi dragoste de ţară.[18]

Dacă Tudor a murit părăsit de toţi ai săi, nu a avut o moarte zadarnică. Nu, căci sunt morţi care lasă vie în urmă fapta lor şi a căror putere creşte şi se răspândeşte peste veacuri. Aşa a fost Tudor: ceea ce a început el în viaţă, prin moartea sa, s-a înfăptuit de la sine. Ridicarea şi moartea lui a trezit pe cei rătăciţi şi pierduţi pentru binele acestei naţii. Aşa au început, încă din vremea lui, să ajungă cărturarii boieri la gândul ridicării şi unirii tuturor Românilor.39 De aceea a însemnat cu deosebire, momentul istoric al deşteptării conştiinţei naţionale. El a ridicat elementul românesc pe primul plan şi a semănat în sufletul urmaşilor săi conştiinţa şi mândria românească. Şi dacă în „Valahia” românismul s-a ridicat şi s-a înfăptuit înaintea celorlalte provincii pe care şi le-a apropiat una câte una, nu este o întâmplare fără legătură cu acest răscolitor de suflete şi îndrumător de neam.

Noi ne vom lumina mereu la flacăra faptei sale. Căci în Tudor, omul care prin legătura sa directă cu pământul şi

18 N. Iorgci: Domnul Tudor din Vladimiri, 1906, p. 101.

cu viaţa românească crescută din adâncuri pe aceste locuri, s-a manifestat voinţa dârză şi limpede a unui neam care cerea intrarea din nou în drepturile lui istorice de netăgăduit. Tudor a fost omul care, în vremea lui, a întruchipat conştiinţa şi virtutea românească adevărată, rămânând astfel, peste veacuri, un ctitor şi oblăduitor al sufletului nostru naţional.

IANCU

(PORTRETUL)

I

În cursul istoriei naţionale, viaţa românilor de peste munţi a avut un îndoit caracter. Unul de îndelungă răbdare şi stăruinţă în a păstra ceea ce le era propriu, iar al doilea de luptă dârză şi aspră pentru a câştiga trecutul pierdut şi a creşte mereu reînnoită din trunchiul tradiţiei de pe aceste locuri. Şi unul şi celălalt fel al vieţii lor a sprijinit viaţa naţională, păstrând sau înaintând, după semnul vremurilor care li s-au arătat, când mai întunecate, când mai limpezi.

Până la revoluţia lui Horia, Românii ardeleni şi-au purtat viaţa închişi în ei înşişi, tari în suferinţă. De la această dată şi prin acest om, lumină de hotar istoric, s-a deschis cea de-a doua epocă a istoriei lor, cea activă, purtătoare e de lupte şi izbânzi, pe drumul câştigării libertăţii naţionale. Veacul trecut, cum era şi firesc, având exemplul faptei lui Horia, în urmă şi îndemnul năzuinţelor vremii înaintate, a fost un veac necontenit frământat.

Atât rezistenţa din epocile liniştite, cât şi lupta în cele de răspântie, au fapte ale poporului, ale ţăranilor înăspriţi de o viaţă naţională vitregă. Cu multă vreme în urmă Românii de peste munţi, n-au mai avut o clasă de conducători din neamul lor, o clasă de vechi boieri cu tradiţie şi autoritate. Din vremea celor dintâi înjghebări de stat românesc pe aceste locuri, printr-o interesată politică socială şi religioasă a maghiarilor, clasa conducătoare a Românilor a fost asimilată, adică ungurizată. Ţăranii, rămaşi singuri în faţa unei puternice nobilimi feudale

ungureşti, au sărăcit şi au căzut treptat din drepturile lor istorice. După trecere de vreme, pentru aceşti nedrepţi şi hrăpăreţi străini conlocuitori, Românul şerb ajunsese o stare firească, nu numai de fapt, dar şi de drept. Cei care au rezistat mai mult şi şi-au păstrat starea de ţărani liberi, au fost Românii din Munţii Apuseni. În veacul al XVIIÎ-a însă au fost mistuiţi şi ei în cea mai mare parte sub apăsarea neîndreptăţită a unei politici străine, de desfiinţare, când teritoriul Munţilor Apuseni a fost declarat al statului.40

O singură cale le mai rămânea de luat, aceea pe care au şi mers: lupta dată cu preţul vieţii. Rămaşi singuri ei au avut tăria să-şi facă dreptate singuri şi să taie drum în istorie pentru întregul neam. Ţărani între ţărani, Horia şi Iancu au purtat cu ei destinul unui neam întreg. Cu toate că în veacul trecut se poate vorbi despre marele rol pe care l-a avut „inteligenţa" în trezirea conştiinţei naţionale şi conducerea în luptă, aşa cum ne arată şi d. Iorga", această nouă categorie de oameni: preoţi, profesori şi prefecţi, care au îndrumat gândul şi fapta poporului românesc din Ardeal la 1848, au fost toţi oameni de la ţară, ţărani cu ştiinţă de carte, dar toţi fii direcţi, neprefăcuţi, ai poporului de iobagi.

După revoluţia lui Horia, până la anul 1841, românii din Transilvania au încercat în repetate rânduri să se organizeze pentru a câştiga drepturile sociale şi naţionale de care celelalte neamuri transilvane se bucurau. Ei rămâneau însă mereu în aceeaşi stare de iobagi şi, ca neam, mereu în afara legilor şi constituţiei după care se conducea acest ţinut. Românii erau singurul popor din Ar deal căruia nu-i era îngăduit să-şi spună durerile şi cu atât mai puţin, să lucreze în sensul unei bune stări. Ei trebuiau să-şi poarte suferinţa sorţii de a forma pe acest pământ un trunchi deosebit ca stare socială, ca neam şi credinţă.

Stările nu mai puteau însă dura în acest fel, atunci când peste întreaga Europă se produceau frământări care descindeau un nou drum pentru naţiunile supuse, deci şi pentru românii din Transilvania. Ungurii îşi dădeau seama

de un lucru: orice reformă liberală şi democratică, dat fiind numărul lor mic, îi puneau într-o situaţie de minoritate. Dacă această situaţie numerică nu avea însemnătate într-o organizaţie

40 Ion Lupaş: Răscoala Ţăranilor din Transilvania la anul 1784, Cluj, 1934, p. 60; vezi şi Cap. I – Horia din acest volum.

41 N. Iorga: Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, Bucureşti, 1916, t, II, p. 275.

feudală, într-una liberală era de-a dreptul dăunătoare. De aceea conducătorii unguri, prevăzători, în cea dintâi jumătate a veacului trecut, începând de pe la 1830, sau gr abit să facă o seamă de reforme, ca să mai poată salva ceea ce le mai dădea răgaz vremea. Problema era: cum să dea o unitate, cât de aparentă, popoarelor ce locuiau laolaltă în Ardeal. Ei se gândeau cu deosebire la Români, care erau atât de deosebiţi ca făptură morală şi fizică şi totodată formau un neam puternic prin numărul lor mare şi prin credinţa lor nestr amutată.

În anul 1838, cei doi mari oameni politici maghiari, Szechenyi şi Kossuth, au lucrat în acest sens, adică pentru câştigarea unei aparente unităţi maghiare pe aceste locuri. Rasa şi religia fiind prea anevoie de schimbat, s-au gândit la limbă, ca un promiţător început. Ei au cerut, cu acest scop, desfiinţar ea iobăgiei pentru Români, cu condiţia însă ca aceştia să primească lrmba maghiară pretutindeni: în biserică, în şcoală, în administraţie. Pe deasupra le cereau să fie pentru unirea Ardealului cu Ungaria. Iată un însemnat punct de program al liberalilor maghiari.42

Între conducătorii politici despre care am vorbit mai sus, era o identitate de program, dar nu era însă una de metodă. Szechenyi era un adept al metodelor încete şi prudente, Kossuth – figura expresivă a temperamentului violent şi încrezător al poporului maghiar – era mult mai radical, încercând să se impună cu forţa pentru realizări imediate. Metoda lui Kossuth, răspunzând deplin caracterului neamului său, a prins mai mult. Numai că

drumul spre izbândă le-a fost, în acest fel, mai greu. Cum era şi firesc, în atmosfera vremii de înălţar e a ideilor de libertate şi dreptate, s-a ridicat deodată o puternică reacţiune împotriva tendinţelor neîntemeiate şi metodelor aspre ale maghiarilor. Toate neamurile convieţuitoare au reacţionat, dar cu deosebire Românii, a căror soartă era mai mult ameninţată.

În Ar deal, contele Wesselenyi a încercat să meargă pe drumul tras de Kossuth, bănuind că Românii vor ceda uşor unei deznaţionalizări, prin răsplata ce li se promitea, adică desfiinţarea iobăgiei. Socoteala a fost greşită căci această acţiune a grăbit redeşteptarea naţională a Românilor, care în loc să se lase purtaţi de promisiuni deşarte s-au prins mai adânc în trupul părinţilor lor şi au năzuit şi mai mult către viaţa liberă şi demnă. Până în straturile cele mai de jos ale ţărănimii, neamul s-a înfiorat la gândul că-şi va pierde credinţa şi limba.43 După această înfiorare a unui suflet care se simte în preajma primejdiei s-a născut gândul luptei pentru apărare. Simţământul unei suferinţe nedrepte în trecut şi nevoia de a trăi mai puternic în viitor, i-a făcut pe aceşti ţărani de omenie să pornească la faptă, să asculte îndrumările acelora care erau în fruntea lor şi pe care îi simţeau cât de mult sunt din trupul şi din duhul lor.

În adevăr, fiii acestor ţărani, tineri intelectuali Români, răspândiţi prin oraşele de gr aniţă ale Transilvaniei, care aveau simţământul adânc al datoriei faţă de neam şi înţelegerea cuvenită faţă de cursul vremurilor, au îndrumat poporul către ţinta sa de preţ şi l-a însufleţit cu duhul încrederii şi al luptei purtătoare de izbândă. Adunarea populară de pe Câmpia Libertăţii, a fost semnul unui început de înălţare. În această adunare de protest s-a manifestat o puternică conştiinţă şi voinţă naţională, lucru nebănuit în bună parte de Unguri, care vedeau în Români un popor de sclavi, întunecaţi la minte, lipsiţi de darul sfânt al înţelegerii idealurilor de libertate naţională.

Adunarea de la Blaj a avut o măreţie neobişnuită atât

prin numărul mare al celor care au luat parte, cât şi prin sufletul de viaţă nouă, care o domină. „De când e ţara Ardealului, spune Papiu Ilarion, agitaţiune ca aceasta nu s-a făcut, nici mai puternică, nici mai cutezătoare, nici cu mai mult spirit de pace şi libertate”.44 în fruntea acestei mişcări naţionale stăteau: Şaguna, Bărnuţiu, Cipariu, Laurian, Bariţiu, luptători neobosiţi ai vremii, la care se adăugau moldovenii Alecsandri şi Al. Ioan Cuza, viitorul Domnitor al Principatelor Unite. Mult a însufleţit adunarea tânărul avocat Avram Iancir, car e venise în fruntea unei armate de Moţi. Toţi aceşti conducători au avut rosturile lor însemnate în adunarea de la Blaj. Acela însă care a ridicat perdelele întunericului şi a tras întâia cale luminoasă a dezrobirii, adică aceea a sufletului, a fost Sirneon Bărnuţiu.

Adunarea de la 3 Mai 1848 o putem numi momentul Bărnuţiu. În discursul pe care l-a ţinut, venit parcă din străfundurile unei vieţi naţionale care se voia puternică, Bărnuţiu s-a arătat un dr ept înţelegător al istoriei şi totodată al nevoilor imediate ale neamului său. Răsprm

43 Gh. Baritiu: Părţi alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă, vol. I, p. 598, Sibiu, 1890.

44 Papiu Ilarion: Istoria Românilor din Dacia Superioară, vol. II, p. 201.

zând Ungurilor care le făgăduiau libertatea socială, adică desfiinţarea iobăgiei, fără a le da libertatea naţională, le spunea:

„Vai de omul pe care îl poartă altul! Vai şi de naţiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede decât cu ochii altei naţiuni; niciodată raza de cultură nu va pătrunde până la creierii acestei naţiuni, ci va rămâne pururea întunecată ca orbul, şi seiva naţiunilor răpitoare”.

„Aşa este, fără de naţionalitate nu e libertate, nici lumină nicăieri, ci pretutindeni numai lanţuri, întuneric şi amorţire. Ce este apa pentru peşte, aerul pentru zburătoare şi pentru toate vieţuitoarele; ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creşterea plantelor, vorba

pentru cugetare, aceasta este naţionalitatea pentru orice popor… Prin ce vorbim astăzi, cu părinţii noştri care au trăit înainte de mii de ani; prin ce ne vor cunoaşte strănepoţii şi posteritatea peste mii de ani. Naţionalitatea e îndemnul cel mai puternic spre lucrare, pentru fericirea neamului omenesc… Naţionalitatea e libertatea noastră cea din urmă şi limanul scăpării noastre viitoare.[19]

Cu toate că era jurist şi filosof ca spirit, Bărnuţiu s-a coborât în acest moment la durerile vii şi nădejdile mari care înfloresc în suflete. De aici marele răsunet al cuvântării. Strălucind în logică, dar şi în entuziasm, el a izbutit neîntrecut să toarne în suflete încrederea şi nădejdea. După această cuvântare s-au răspândit Românii cu sufletul înviorat; dar cel care s-a simţit impresionat şi a plecat cu făptura luminată a fost Avram Iancu.

Pe Câmpia Libertăţii s-a îndeplinit unitatea de simţire a Românilor ardeleni. De aici însă s-au desprins două căi de luptă, două mijloace prin care gândeau că-şi vor ajunge scopul şi car e au mers laolaltă, deşi uneori cu precumpănirea uneia. Era calea condusă de Şaguna, aceea diplomatică şi paşnică la care se alipeau cei mai în vârstă şi calea deschisă de aprigul Căpitan Avram Iancu, aceea a luptei directe cu armele, calea puterii şi a vitejiei, aşa cum numai munteanul Bălcescu credea că se pot câştiga izbânzile sigure. În acest fel, prin Avram s-a format o altă mentalitate în revoluţia ardeleană de la 1848, aceea a eroismului şi biruinţei prin preţul sângelui.

Dar cine era acest tânărde 24 de ani în care trebui să-şi sprijine neamul întreaga sa nădejde? Iancu era fiul unui ţăran fruntaş din Vidra de Sus, era un om al naturii atât prin origine cât şi prin educaţie. Şi-a început

19 Din discursul lui Bămuţiu, publicat la sfârşitul lucrării d-lui Petre Pandrea: Filosofici Politico- Juridică a lui S. B., Bucureşti, 1935, pp. 204 şi 214.

învăţătura în Câmpeni[2021], a continuat-o la Zlatina şi la Cluj, unde a urmat Facultatea de Drept. Toată această învăţătură nu i-a folosit însă decât ca cunoştinţe tehnice, aşa cum erau legile ungureşti din acea vr eme, căci adevărata sa educaţie şi omenie îi veneau din altă parte. Izvoarele sufletului său le găsim în locurile încărcate de frumuseţe umanizată a Munţilor Apuseni. Numai integrat acestei vieţi naturale şi istorice, Iancu poate fi înţeles.

Deşi nevoit să stea când la Cluj, când la Sibiu sau Orheiit, Iancu venea mereu acasă să-şi petreacă vremea. Mai ales atunci când îl frământau gândurile de luptă – căci înainte de a se da în munţi, lupta se da în sufletul lui – el se abătea pe la casa părinţilor săi, ca într-un loc de regăsire. Pe de o parte îl ajutau locurile acestea, iar pe de alta oamenii acestor locuri, cu datinile şi tradiţiile lor. Trecutul, cu fapta înaintaşului său Hoţia, îl întărea şi îl îndemna. Exemplul vieţii acestui erou ţăran l-a crescut pe Iancu ca şi izvoarele, brazii şi munţii în mijlocul cărora se născuse. Prin legătura cu Horia el se prindea şi mai adânc în viaţa locală şi se întărea şi mai mult pentru lupta ce trebuia s-o ducă spre a o elibera. Horia a fost un om de stâncă pe care el se sprijinea şi din plămada căruia se simţea făcut. Vorbind odată cu Vasvari, una din căpeteniile oştilor ungureşti pe care le-a învins, despre unirea Ardealului cu Ungaria, la afirmaţia acestuia că „ce a greşit dieta din Cluj va îndrepta cea din Pesta, dar unirea Ardealului cu ţara ungurească se va face dacă nu altcum, prin putea armelor1147, Iancu i-a spus răspicat:

„Să nu vă împingă iadul la acest pas, căci atunci v-a cântat cocoşul. Să ştii că eu sunt nepotul lui Horia, care a crescut în casa aceasta unde ne aflăm noi, care a murit ca martir pe roată, iar trupul i s-a aruncat în toate părţile lumii. Sunt gata a-i urma lui, dar unirea fără condiţie n-o primesc.1148

---

20 în ceea ce priveşte felul cum a pornit la învăţătură şi cât a învăţat, a se vedea: Biografia lui Avram Iancu, de losifSterca Şuluţiu, extras din „Transilvania", 1897.

21 şi 48 losifSterca Şulupiu: Op. cit., p. 11.

Iancu, era fiul lui Horia şi cu Horia împreună erau fiii neamului de oameni vânjoşi ai Ardealului, ai Moţilor, care, prin virtuţile lor ne-au dat învăţătură aleasă, de bărbăţie şi dragoste de neam. Moţii au o înfăţişare sufletească deosebită. Ei sunt oameni muncitori şi tăcuţi; vorbesc puţin şi lucrează mult, vorbesc atâta şi atunci când e nevoie cu adevărat, pentru a înfăptui. Pentru Moţi, „distanţa dintre vorbă şi faptă e minimă; vorba din punct de vedere al acţiunii are la ei aproape aceeaşi valoare ca şi fapta.”[22] Iancu era dintre aceşti ţărani. El era un adevărat om al locurilor acelea, crescut firesc din pământul şi sufletul Moţilor. Adânc prin suferinţă, viu prin legătura sa cu viaţa şi oamenii, el s-a ridicat la luptă dintr-un puternic instinct şi dintr-o îndreptăţită nevoie de a trăi a neamului. Nimic artificial, nimic voit din prea multă socoteală, fapta sa a purces totdeauna dintr-un ales simţ al vieţii şi al istoriei, din fiinţa comunităţii căreia îi aparţinea şi pe care o simţea cuprinsă întreagă în sufletul său.

Din primii ani ai vieţii sale obşteşti, Iancu s-a arătat celor din preajma sa ca un om dăruit cu însuşirile unui adevărat conducător. O întâmplare din care se desprinde firea lui Iancu şi legătura strânsă ce o avea cu neamul său, este aceea petrecută în anul 1847, când dieta Transilvaniei a votat o nouă lege, numită „Urbanu”, prin care starea Românilor se înrăutăţea. Iancu, fiind de faţă la această adunare, împreună cu prietenul său Şuluţiu, auzind vorbele de ură rostite de conservatorii Unguri împotriva Românilor, adânc rănit în suflet, i-a spus prietenului său: „Când acel nobil baron, care a vorbit ca un semizeu a zis că nici acel pământ de trei coţi care ne va acoperi trupul după moarte nu este proprietatea noastră, era să mă arunc în galerie între ei, să-l izbesc de perete. Nu cu argumente filosofice şi umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea lui Horia.”[23]

În acelaşi fel se arată Iancu în toate împrejurările. În

22 Nicolae Buta: Avram Iancu şi epoca sa, p. 28.

23 Iosi/Sterca Şuluţiu: Op. cit., p. 6.

acelaşi chip ni-l înfăţişează şi istoricul ungur Koevari, descriind stările de lucruri din vremea când s-a pus problema unirii Ardealului cu Ungaria. Într-una din obişnuitele adunări ale tinerilor, Iancu, după ce a ascultat temeiurile tuturor, s-a ridicat plin de hotărâre şi a spus: „Sau emanciparea pentru totdeauna fără dezdăunare, sau moarte!”

În multe alte împrejurări, în care ţăranul avocat trăia adânc durerea fraţilor săi şi cu lumina care o simţea că trebuie să vie, el s-a arătat acelaşi om sortit să îndrepte istoria neamului său pe o altă cale. După o adunare a conducătorilor Români, ţinută la Sibiu, la care luase parte şi fusese învinuit de cei mai în vârstă că îndeamnă poporul la răscoală, Iancu a mers la Bărnuţiu şi la Bariţiu, cărora le-a spus: „Eu plec în munţi, îmi adun oamenii mai bine înarmaţi şi voi să răzbim sângele vărsat „[24]

Era după măcelul de la Mihalţ. Cu greu a putut fi oprit pentru un moment de a porni lupta cu armele.

Toate întâmplările de dinaintea revoluţiei n-au făcut decât să adâncească şi mai mult însuşirile sale deosebite. Făptura războinică a Căpitanului muntean se forma neîncetat şi răspândea tot mai multă încredere în puterile sale. Făptura cuprinzătoare a omului ales se desăvârşea deplin în destinul său încărcat de lumina nădejdii şi întărit prin suferinţă.

Se înţelege acum uşor că împrejurul acestui om în vremurile pe care le trăia a crescut repede atomosfera de vrajă şi îndemn. Nu el căuta poporul, aşa cum au voit să-l înfăţişeze istoricii unguri, ci acesta venea către el, atras de toată făptura lui simbolică. El vorbea rar şi scurt, dar vorba lui era inspirată, mergea în inima ascultătorilor pentru că nu era „vorbă”, ci omenie.

„Iancu nu a fost orator, în sensul modern parlamentar, el nu ştia ce sunt rafinamentele; vorbea rar către mulţime: însă pare că-l vedem acum înaintea ochilor, că de câte ori lua cuvântul în faţa lui jucau razele unei

24 Gheorghe Bariţiu: Op. cit., voi. II, p. 165.

inspiraţiuni misterioase, de care nici el nu-şi putea da seama, prin urmare, în momentele acelea era peste putinţă să nu răpească pe ascultători.”[25]

La aceste daruri interioare se adăugau şi acelea fizice. Iancu avea o înfăţişare plăcută, atrăgătoare, plină de energie tinerească. „Era după cum spunea Bariţiu, unul din junii cei mai frumoşi ai timpului său”. 53

Dăruit cu aceste însuşiri morale şi fizice, Iancu a crescut uşor în conştiinţa obştească pe care a purtat-o către datorie şi lumină. Om al vremurilor în care a trăit, acest tânărerou a fost o cale prin care neamul s-a regăsit pe sine, şi-a întărit puterile şi a înfăptuit după imperativele istoriei naţionale. Astfel, din fiu al munţilor el a devenit „Rege al Munţilor” şi mare Căpitan.

Adunarea naţională de pe Câmpia Libertăţii a însemnat o răspântie a istoriei Românilor Ardeleni. În această adunare, cu toate că s-a jurat credinţă către Tron şi împărăţie, s-a lucrat într-un spirit liberal, aşa cum era atmosfera vr emii, încât prin cele 16 pimete ale Memorandului s-au proclamat drepturile Românilor, adică independenţa lor naţională şi culturală.

Odată cu acest înălţător prilej, Iancu, care crescuse puternic în sine şi în faţa poporului adunat, şi-a hotărât pentru totdeauna drumul pe care trebuia să meargă. Sufletul său simţea neasemuit de adânc nevoile vremii pentru neamul său şi chipul prin care ele puteau fi ridicate. Cu toată tendinţa de întreaga libertate care se arătase, Adunarea nu făcea altceva decât să continue o metodă veche, a „cererilor” pe cale oficială, pe care, cu multă vreme în urmă, o întrebuinţaseră conducătorii Românilor, dar se dovedise fără folos. Cu toată măreţia şi puterea sufletească născută pe Câmpia Libertăţii, mişcarea românească îi părea lui Iancu fără de izbândă dacă nu va merge pe calea jertfelor de sânge, dacă nu va lupta „cu lancea, ca Hoţia”. De aceea el nu a stat la îndoială şi a purces la luptă.

---

25 şi 53 Gheorghe Bahţiu: Op. cit., voi. II, p. 164.

Noua învăţătură pe care o dădea Iancu neamului său umilit şi frământat de nedreptate, lupta directă pe calea armelor, avea pentru el un îndoit scop, şi anume, după cum privea: către Pesta sau către Viena. La Unguri era răspândită credinţa că Românii sunt un popor prost, nepăsător, lipsit de eroism şi de orice putere de reacţiune. Istoricul Koevari, într-un ziar revoluţionar, Fllenoer, pe care îl scotea la Cluj, spunea că „Maghiarii n-au a se teme de Români în tendinţa lor de domnie, precum nu are a se teme cineva de oile lor.1154 Kossuth şi-a întemeiat planurile pe această părere; el a pornit o luptă de intimidare a Românilor şi a continuat alta de exterminarea lor, fapt din care trufia maghiară a ieşit învinsă. Nu atât incidentele dintre ţărani şi grofi – aşa cum au fost acelea de la Mihalţ – au provocat revoluţia, ci ordinul maghiar de terorizare şi tendinţa de desfiinţare a Românilor, într-o vreme când semnele se arătau cu totul altfel.[26] împotriva acestui fel de a fi priviţi Românii, s-a ridicat Iancu la fapta tare a armelor. Dar pe lângă această îndreptăţire mai era o alta, şi anume: credinţa lui în răsplata împărătească. Austria era în acea vreme la grea cumpănă istorică; ajutorul de arme al Românilor ar fi fost dintre cele mai bine venite, aşa cum s-a dovedit după îndelungile şi vitejeştile fapte ale lui Iancu şi prefecţilor săi, împotriva Ungurilor.

Pentru aceste două motive Iancu nu a mai stat pe gândmi după Adunarea de la Blaj. El a pornit pe drum drept, făţiş şi tare, aşa cum era sufletul său şi al Moţilor luptători care doreau atât de mult să se aleagă într-un fel. Da, în Munţii lui Horia şi a străbunilor săi a găsit Iancu ascultare, a găsit însufleţire şi puterea de jertfa. Acolo, în Munţii Apuseni, la Abrud, la Zlatna, la Câmpeni, în locurile tradiţionalelor lupte pentru ridicarea din durere şi umilinţă a neamului, acolo a găsit Iancu răspuns şi îndemn pentru a-şi putea îndeplini gândul său înfierbântat de aşteptarea unei zile de biruinţă. La îndemnul lui Iancu şi al prefecţilor

26 Gheorghe Bariţiu: Op. cit., voL II, pp. 158-159.

Sever, Balint, Buteanu, Dobra, poporul a fost organizat în Legiuni, care, deşi atât de improvizate din punct de vedere tehnic şi material, erau atât de bine alcătuite ca stare sufletească. Preoţii, profesorii şi studenţii deveniseră comandanţi pricepuţi; ţăranii – ostaşi neînfricaţi. Femeile însăşi, ca eroica Pelagia Roşu, în vâltoarea simţămintelor naţionale şi familiar e, au luptat alături de bărbaţii şi copiii lor, ca semn al unor vremuri de aleasă şi neprefăcută omenie. Aşa a dus lupta grea a renaşterii poporului nostru din Ardeal.

Legaţi de pământul pe care luptau şi de credinţa strămoşească, ei au învins prin tăria credinţei şi a morţii. Gândul de foc al lui Iancu le înflorise sufletele. Aşa l-au învins pe Hatvani, pe Kemeny şi Vasvari, pe toţi tinerii revoluţionari maghiari de sub ascultarea dictatorului Kossuth.[27] Armatele lor bine orânduite n-au cruţat nimic în drumul lor, n-au iertat deloc soarta gr ea de a fi român. Ele au r aspândit moartea şi pustiul pretutindeni. Iancu a răzbunat însă aceste suferinţe nedrepte ale Românilor.

Lupta purtată cu armele de către Iancu a fost urmarea firească a celei purtată de oamenii gândului, care, cu mulţi ani înainte de 1848, încercau să cultive o conştiinţă românească puternică, un suflet de mândrie şi tărie. Adunarea Naţională de la Blaj a fost o manifestare a acestei activităţi şi ceva mai mult: cea dintâi mare încercate de unitate sufletească a mădularelor Neamului Românesc. Dar ea a însemnat, după cum am ar ătat, şi încheierea activităţii de renaştere numai pe calea gândului şi cuvântului. S-a simţit nevoia unei coborâri la faptă, unde sufletul nou trebuia să fie încercat. Iancu a îndeplinit acest mare şi greu destin. El a fost acela care a adus mai departe, deşi cu ei laolaltă, lupta în care străluciseră atât de puternic Simeon Bărnuţiu şi Şaguna, folosind darurile lor sufleteşti, pe calea ce era sortită unui Căpitan.

IV

27 Desfăşurarea luptelor a fost descrisă amănunţit în rapoartele lui Iancu, Sever şi Balint, redactate în limba germană de Ioan Maiorescu şi revăzute de însăşi cei trei prefecţi.

Avram Iancu: o pricepere şi o bărbăţie izvorâte din tainele adânci ale vieţii şi istoriei locale, un om şi o viaţă de pildă. De aceea a avut atâtea izbânzi, de aceea a căzut ci un a căzut.

Ungurii asupritori au fost învinşi; au fost învinşi adică duşmanii. Ceea ce nu a putut Iancu îndeplini a fost învingerea prietenilor, a Austriecilor, care au folosit o armă pe care nu o putea mânui: minciuna. Aceia împotriva cărora s-a ridicat au fost înlăturaţi, iar aceia pentru care s-a ridicat l-au înlăturat.

Abia după izbândă începe drama lui Avram Iancu.

După încetarea revoluţiei şi liniştirea popoarelor din împărăţia – Austriacă, Românii au pornit din nou lupta pe cale diplomatică pentru câştigarea drepturilor. De astă dată, nu numai pe temeiul unor principii abstracte liberale, ci şi ca o cuvenită răsplată pentru ajutorul dat împărăţiei într-o vreme de grea cumpănă. În timp ce Iancu, prin faptele sale vitejeşti izbutise să dea Românilor un prestigiu şi o mândrie naţională şi să îndatoreze pe de altă parte pe împărat, ţăranul mitropolit Şaguna îşi reînnoia puterile pentru o cât mai deplină izbândă la Viena. Slăbirea Imperiului, pe de o parte, şi faptele lui Iancu pe de alta, îi făceau pe Români să se creadă la capătul sforţărilor prin căpătarea răsplăţii ce li se cuvenea.

Faptele nu s-au petr ecut însă după credinţa lor. A fost o reîntoarcere la stările dinainte. Nenumăratele petiţii vechi au fost reînnoite la începutul anului 1849, dar cu toată stăruinţa şi priceperea lor, Şaguna împreună cu ceilalţi trimişi ai Românilor s-au văzut neluaţi în seamă, în timp ce Saşii, fără să fi ajutat împărăţia, se bucurau încontinuu de mai multe drepturi. Tot timpul dintre 1849 şi 1851 a fost o încercare zadarnică în acest sens.

După luptele cu Ungurii, Iancu devenise un adevărat părinte, un îndrumător al poponilui, care vedea în el sprijinul sigur în toate împrejurările grele. Craiirl Munţilor era acum simbolul dreptăţii şi al binelui în care ţăranii credeau atât de mult. Farmecul acestui om, încrederea

căpătată în el la bătălii i-a făcut pe aceştia să creadă că înfăţişarea lui la împărat ar aduce îndeplinirea neîntârziată a cererilor îndr eptăţite ce le înaintaseră. Din acest moment, Iancu a intrat pe o cale care nu era aceea a sufletului său deschis şi viteaz. Nu s-a împotrivit să se ducă să dea faţă cu împăratul, pentru că el era cel dintâi care credea nestrămutat în dreptatea lui, căci nu era un om de rând ca să nu înţeleagă sau să fie mişel. S-a dus, căci voia să-şi vadă cu ochii visul împlinit.

Iancu a plecat la Viena, s-a înfăţişat împăratului şi n-a izbutit. Purtat prin capitală de la un demnitar la altul, hărţuit şi dezorientat de „bunăvoinţele mărimilor", Iancu a simţit adâncul dureros al înşelăciunii. Lipsit de însuşirile potrivite acestei vieţi pe care nu dorise niciodată să o cunoască şi în care îl târâseră evenimentele, eroul s-a simţit zdruncinat în adânciri sufletului său credincios. La câteva zile, în loc de drepturi pentru neamul său, cum îi fusese dat cuvântul, i-a fost înmânată o decoraţie pentru „meritele sale şi serviciile aduse împărăţiei". Iancu a refuzat-o neprefăcut şi mândru:

„M-am luptat pentru Tron şi Naţiune. Guvernul să mijlocească acordarea drepturilor promise neamului românesc şi atunci voi primi decoraţia. Altcum, nu!" 57

A urmat apoi dizgraţia: a fost forţat să părăsească Viena neîntârziat; şi Iancu s-a întors umilit şi nedumerit între ai săi. Ceea ce cereau Românii prin cuvântul trimişilor lor, nu putea da împăratul de bunăvoie, niciodată. Promisiunile fuseseră făcute pentru a-i pune în coasta Ungurilor. Românii, naţiune hberă însemna pierderea Transilvaniei. Numărul lor mare, la care se adăugau dovezile unei conştiinţe naţionale vii, date în vremea din urmă, îi făceau pe austrieci să creadă – şi aici se loveau la păreri cu Ungurii – că uşor se va ridica un imperiu „valah" de la Mare până la Tisa. El vedea adesea în Iancu un nou Decebal al unei reînviate Dacii.5S

Înfrânt în credinţa sa către împărat şi de aici neputinţa de a câştiga drepturile acelora care plătiseră cu sânge această credinţă, Iancu s-a reîntors acasă în munţi.

Nu mai avea ce căuta spre Viena şi-şi căuta mângâierea între oamenii săi simpli, daroameni. Se simţea sfârşit de zădărnicia vieţii pe care trebuia s-o ducă de aici înainte şi frânt de durere la amintirea anilor de jertfa spre binele obştesc, bine atât de mult dorit şi meritat, dar răpit. Rănit în credinţa lui nestrămutată într-o soartă mai blândă, înşelat în simţămintele şi gândurile sale curate de erou, Iancu n-a mai voit să se înfăţişeze împăratului nici când acesta a trecut prin Munţii Apuseni şi l-a chemat. [28]Pentru aceasta el, apărătorul Tronului şi al împărăţiei, a fost pălmuit, drept răsplată, în temniţa din Alba Iulia, acolo unde fusese închis şi chinuit Horia.

Nedreptatea făcută neamului său, umilinţa îndurată pe toate căile, au făcut să crească tot mai mult o negură în preajma sa. Încet, încet, sufletul i s-a măcinat ca o ruină, viaţa i s-a destrămat, încât din Iancu, Căpitanul Moţilor, după anul 1852 n-a mai rămas decât o umbră tristă şi fără de odihnă, aşa cum el însuşi se mărturisea când cineva îi pronunţa numele: „Eu nu mai sunt Iancu, eu sunt umbra lui”.

Cu sufletul pios el umbla prin locurile unde luptase, unde se simţise puternic şi frumos. Se povesteşte că ar fi fost văzut umblând descoperit pe Câmpia Libertăţii, în semn de închinare pentru ceea ce fusese pe aceste locuri. Bătrânul său tată, dându-şi seama cât e de zdruncinat sufletul lui Iancu, l-a dus în munţi acasă. Aici el, cântând din fluier durerea sa şi a neamului, îşi purta neastâmpărul unei vieţi sfârşite. Douăzeci de ani şi-a cântat durerea şi şi-a mărturisit golul sufletesc munţilor şi brazilor. Şi cu cât figura lui devenea mai stranie, cuprinsă de valul întunericului, cu atât mai mult sporea dragostea poporului pentru el, cu atât creştea înjuru-i tot mai multă legendă. Ţăranii nu mai vedeau în el un om din ai lor, ci o icoană a suferinţei lor, o fiinţă a luminii şi a dreptăţii, venită din altă hune şi reîntoarsă în ea.

Pentru noi, numele lui Avram Iancu este întruparea

28 Vezi I. Lupaş: Op. cit., p. 11.

unei răspântii istorice. Pomenindu-l alături de Horia şi Tudor, spoiiin comoara sufletului nostru cu o nouă învăţătură pentru îndrumarea şi creşterea energiei naţionale.

MĂRTURISIRI PENTRU UN OM NOU

I

ÎNDEMN LA SIMPLITATE

Omul a purtat în decursul veacurilor o luptă tragică pentru câştigarea unui prisos de bine. În epoca modernă acest bine a fost văzut sub forma progresului şi a civilizaţiei. Singur, sau în mijlocul societăţii, omul s-a străduit în acest sens.

Socotit în roadele sale, astăzi, după trecere de vreme, progresul continuu s-a dovedit înşelător. Omul modern a avut o sete de mai bine, dar nu s-a aplecat îndeajuns asupra naturii acestui bine. Punctul luminos, unificator, a lipsit. Lumea nouă s-a încrezut prea mult în civilizaţie şi progres, dar nimeni nu s-a gândit ce anume siurt acestea pentru fiinţa spirituală a omului. Şi atunci drepturile s-au deosebit, după cum deosebite erau idealurile.

Civilizaţia acestei ultime epoci istorice a făcut din om o „fiinţă complexă”. Găsim în această tendinţă şi stare a sufletului contemporan o caracteristică a vieţii moderne, dornică de progres.

Ce înseamnă această complexitate a omului de azi, produs ultim al unor credinţe vechi? O continuă creştere a nevoilor materiale, o dezvoltare a lor fără limită. Judecată interior, ea mai înseamnă rafinament şi ornamentaţie. Aceste însuşiri alcătuiesc tot atâtea semne de distincţie.

Să lămurim lucrurile mai departe. Complexitatea omului de azi nu înseamnă ceea ce am putea crede că înseamnă, adică: distincţie în înţeles de adâncime şi frumuseţe interioară. Complexitatea aceasta care era şi o posibilitate de a se îmbogăţi, a pus omul sub povara unor elemente secundare, din afara fiinţei noastre morale, din afara nevoilor acestei fiinţe, l-au încărcat şi l-au prefăcut

până la năruire. Educaţia a fost făcută în raport cu unele valori la modă, de natură mai mult socială şi materială. Omul a avut o sete de progres, a încercat să depăşească starea în care se afla, dar nu în raport cu anumite valori spirituale permanente, ci în raport cu oamenii. Etica modernă a avut la temelie nu atât o dorinţă sinceră de proprie depăşire, ci mai mult o dorinţă de întrecere între oameni.

Cu cât omul şi-a creat mai multe nevoi, semn al unei înalte trepte de civilizaţie, cu atât el a devenit mai puţin stăpân pe sine, cu atât a fost mai puţin liber. Sufletul lui, aparent înălţat, devenise lipsit de putere, se subţiase şi se complicase. Cuprinzând ceea ce nu-i era firesc lui, renunţând la ceea ce îi era esenţial, pentru podoabă, şi-a pierdut adevărata frumuseţe şi trăire.

Viaţa interioară a omului a avut aparenţele unei creşteri adevărate; în realitate s-a petrecut o sărăcire, şi anume, din cauză că această creştere nu era organică, ci era o adunare, o amăgire. Nevoia de a corespunde vremurilor, ambiţiilor şi gusturilor nenumărate – tot rafinamentul intelectual şi estetic – l-au sedus şi l-au îndemnat către o lume a decorativului şi a inutilului.

A fi o fiinţă complexă nu este în sine o stare rea: dimpotrivă. Trebuie însă să fie rodul unei serioase şi fir eşti creşteri interioare, creşteri a elementelor esenţiale, a stâlpilor vieţii noastre morale. Trebuie să fie o îmbogăţire a ceea ce ne aparţine esenţial. Astfel ajungem în timpul omului modern, prezent încă între noi şi specific tuturor epocilor decadente, omul descentrat, în care viaţa este nefirească şi voinţa lipsită de îndrumare.

Povara trufiei, povara propriilor creaţii, povara combinaţiilor şi construcţiilor aşa-zisului progres, apasă încă sufletul celor mai mulţi dintre noi.

Omul acesta a confundat complexitatea cu complicaţia. Iată numele adevărat al stării sale interioare. De aceea este atât de nenorocit, de aceea este atât de greu de înţeles şi de satisfăcut. Omul despre care vorbim este

mereu nemulţumit, mereu ridicat împotriva vieţii şi a condiţiilor date. Omul complicat este fiinţă dificilă şi nenorocită.

În setea sa de progres şi civilizaţie materială, omul s-a descentrat, adică a confundat esenţialul cu secundarul, dând o atenţie deosebită celor ce nu-l alcătuiau în fond. Omul societăţii de azi e un om făcut, este o fiinţă artificială. S-a construit înfruntând legile fiinţei sale morale. Tot ceea ce a fost adăugat nefiresc şi a împodobit sufletul său mândru, nu a făcut decât să-l scoată din făgaşul destinului său propriu de om.

Pentru ca o înnoire să fie probabilă, omul trebuie să renunţe la aceste podoabe ale modernismului, pentru a se reîntoarce către elementele originare ale făpturii sale. Nu poate fi vorba de o renunţare la progres şi nici de o întoarcere la „starea naturală" a unui filosof francez, ci de a merge înainte de la început pe calea deschisă nouă în dezvoltarea omeniei şi a tuturor virtuţilor ce o alcătuiesc. Ce înseamnă pentru noi întoarcere? înseamnă renunţare la inutil, la rugina sufletului. Ce înseamnă dezvoltare? Ce înseamnă progres? înseamnă creştere din sâmburele fiinţei, în limita superioară – înflorire. Aceasta înseamnă a fi cult, a fi om superior, a fi om distins şi complex: înflorire. Să ajungi să-ţi exprimi esenţa. Nu întoarcere deci, nu oprire, ci creştere deplină şi firească.

Aici se aşază simplitatea. Simplitatea este starea morală a omului care se mişcă esenţial şi sincer. Simplitatea în etică, întocmai ca şi în estetică, înseamnă linie mare. Liniile mari dau sensul făpturii, liniile mari construiesc. Simplitatea ca stare morală este o stare originară, legată de începutul fiinţei. De aceea Evanghelia, cartea simplităţii şi a permanenţei, vorbeşte de simplitate în legătură cu copilul şi profetul. Fiind originară, simplitatea este o stare a firii, o stare a acelora care păstrează legătura cu Dumnezeu. Nefiind legată de poverile podoabelor inutile, simplitatea dă omului un echilibru interior, o tărie şi o mare stăpânir e de sine. Omul simplu rămâne cu sine curat şi întreg, liber de elementele

inutile, adăugate, exterioare. Omul simplu trăieşte viaţa din plin şi firesc; o trăieşte astfel pentru că este în ea.

Simplitatea dă o siguranţă şi o certitudine interioară, dă putere de depăşire a contingenţelor şi viciilor apăsătoare. Pe calea simplităţii se împlineşte, pentru că trăieşte firesc şi esenţial. Simplitatea este starea morală prin care o seamă de taine ni se deschid. Firescul şi armonia ei o fac să zideascâ şi pe o altă dimensiune a vieţii, aceea a orizontului deschis. Sensul vieţii este prins mai uşor şi mai adevărat de omul simplu, decât de omul complicat, pentru că cel dintâi păstrează legătura directă cu viaţa, are totodată simţul realităţii aparente şi trainice.

A fi simplu înseamnă a fi în viaţă; a fi în viaţă înseamnă a trăi şi cunoaşte sensurile. Sensul vieţii nu poate fi prins stând în afara ei, călcând un drum artificial. Omul simplu trăieşte cu ocini în distanţele mari ale lumii.

Din aceste elemente şi înfăţişări ale simplităţii înţelegem cum acela care trăieşte cu adevărat în simplitate ajunge să trăiască şi în lumină, în frumuseţe. Fiinţa sa interioară are dimensiuni foarte mari, neînţelese de acei care judecă după criteriile civilizaţiei burgheze. Omul simplu ajunge să cunoască adâncurile şi să cuprindă lumea, să înrădăcineze în loc rodnic. Bucuria trăirii în simplitate poate fi înţeleasă din libertatea şi rodnicia pe care o câştigă omul.

Omul simplu este făptura vie; este o făptură originară de mare plinătate şi echilibru interior.

LA VÂNAT DE OAMENI

De ce se urăsc oamenii? E atâta necunoscut şi atâta suferinţă legată de soarta noastră încât legea de toate zilele ar trebui să fie numai dragostea şi mângâierea. De ce se chinuiesc oamenii unii pe alţii? N-au loc sub soare? Nu le ajunge pânza cerului? Sunt atât de grele păcatele ce ne apasă încât ar trebui să lucrăm până la cea din urmă fărâmă de putere pentru a înlătura urâtul ce ne desparte unii de alţii.

E multă frumuseţe în hune, dar oamenii orbi nu o

văd. Înclinarea spre a face răul e atât de puternică încât pentru a o învinge a fost nevoie de o mare dragoste şi jertfă a lui Dumnezeu întrupat. Sunt oameni sinceri şi sunt oameni vicleni. E sfâşietor de trist să vezi cum între oameni ca şi între popoare calea înşelăciunii dă pas înaintea celor ce o folosesc. Viaţa ne dă foarte des acest spectacol: omul bun, omul curat este vânatul celui viclean; acesta din mină nu poate trăi fără pradă. Morala publică aduce laude şi răsplăteşte fapta acestuia, o faptă care nu are nicio deosebire faţă de aceea a unui lup fugărind o căprioară pe întinderile albe ale zăpezii.

De ce stau oamenii la pândă şi se vânează unii pe alţii? De ce cred că ei au loc în lume numai atunci când dispare altul? Locul tău, locul darurilor proprii nit ţi-l poate lua rumeni; îl ai odată cu viaţa.

OMUL „CIVILIZAT”.

Omul civilizat este, în genere, înclinat să trăiască mai mult prezentul – prezentul care, făr’ a un sens şi o luptă a noastră, nu reprezintă nimic – şi fuge să-l trăiască prin toate simţurile trupului atât de rafinat, în civilizaţia aceasta de care sunt atât de mândri. A mânca bine, a îndrăgi femeile frumoase, a fura şi exploata pe cei slabi, a dormi lenea unui trup obosit de senzaţii tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel adevăratul Dumnezeu făcător de minuni, iată expresia unei vieţi pentru care a trudit o lume întreagă de milenii. Ce va fi mâine nu-l interesează pe acest om; poate să se frângă şi osia carului! „Ce va fi mâine? Vom trăi şi vom vedea!” Totul trebuie consumat acum, pe calea simţurilor însetate de puternice zguduiri, trebuie îndrumat către totala satisfacţie a pământului uscat şi nerodit din noi.

Gândurile mari, credinţele, dorul unei vieţi mai pure şi mai frumoase sunt ale poeţilor, ale visătorilor; omul „civilizat” n-are ce face cu ele, nu le caută şi nici nu le cultivă peninr că „nu umblă după himere”. Acest om îndobitocit de binele material, acest om al prezentului stors de sensuri, acest om îşi duce viaţa numai cu perdelele trase, închis, apăsat, căzut în propria sa

întunecime. Drama începe acolo unde prezenţa sa este activă. El retează elanuri, compromite credinţele, îngenunche frumuseţea şi omoară omenia. El nu poate suferi altceva dincolo de fiinţa sa înr adăcinată atât de puternic într-un pământ care şi el refuză să-l primească.

Onnrle mic, omule putred, omule dizolvant, de ce eşti uneori atât de puternic?

LIBERTĂŢI ŞI LIBERTATE

De veacuri omul suferă şi luptă pentru libertate. Libertatea de cuget, de faptă, libertatea pentru darurile frumuseţii şi ale credinţei. O zădărnicie cât muntele vieţii: omul trăieşte mereu, trăieşte dezgustător de plin toate libertăţile făpturii sale căzute, trăieşte libertatea desfrâului, a minciunii, a lenei şi a firrtului; libertatea tuturor păcatelor, libertatea care distruge, care schimbă viaţa într-o mlaştină unde cresc numai plante otrăvitoare. Aceasta pentru că omul nu a înţeles şi nici nu a făcut nimic pentru câştigarea adevăratei libertăţi care este o condiţie absolută a omeniei.

Libertatea nu poate fi găsită decât în inima ta. Nu căta în jurul tău ceea ce ai în tine. Sfarmă piatra ce acoperă aurul. Libertatea este un dar al lui Dumnezeu. Libertatea nu poate fi decât interioară, nu poate fi decât creaţie; libertatea este puterea pajiştilor înflorite ale lui Dumnezeu.

Când apare omul, omul de conştiinţă şi misiune, apare şi libertatea. În acest caz, libertatea nu este ceva formal şi relativ, ci este ceva esenţial şi absolut. Împrejurul omului adevărat, în faptă şi în cugetul său, în simţămintele care îl străbat, libertatea este o cale a vieţii şi a desăvârşirii, este o condiţie a spiritualităţii şi un semn al omului în rosturile sale mari.

RÂSUL DURERII

Sunt oameni care râd în faţa suferinţei, suferinţa lor sau a altora. Râsul în faţa suferinţei exprimă două naturi, deşi are o singură înfăţişare. Între cei care râd în faţa încercărilor grele sunt deosebiri esenţiale. Unii oameni râd

în faţa suferinţelor dintr-o nesimţire, dintr-o infirmitate lăuntrică. Ei nu pot să înţeleagă suferinţa; nici n-o acceptă, nici n-o înlătură. Aceşti oameni râd pentru că nu văd, pentru că sunt lipsiţi de omenie.

Alţi oameni râd că n-au ce face, râd că altfel i-ar doborî durerea, râd să înşele, să mângâie propriul lor suflet sau pe al altora. În cazul acesta râsul este o terapeutică morală cu mari roade. Cine râde de suferinţa sa şi a altuia, fără ca acest râs să aibă o temelie de adâncă umanitate, adică să fie îndemn, depăşire, leac împotriva răului, prezent, este un cinic. Cinismul este unul din cele mai triste peisagii ale sufletului omenesc.

PE LA UMOR LA BATJOCURĂ

Simt oameni care din orice situaţie ştiu să scoată la lumină partea comică. Râsul în sine sau judecat din punct de vedere moral, nu este de condamnat. E un lucru firesc al naturii noastre; are o înrâurire pozitivă asupra vieţii lăuntrice.

Trebuie făcută însă o deosebire care îndeobşte nu este luată în seamă. Sunt oameni care caută să picure cu acidul trufiei lor suferinţa şi îngenuncherile în faţa destinului altora. Aici râsul nu mai are un sens creator. Oamenii se socotesc în genere prea deştepţi şi îşi hrănesc trufia din sufletul celor mai adânc încercaţi. Râsul în acest fel trebuie condamnat pentru că are un sens negativ. Este ceea ce numim batjocură. Şi nimeni nu are dreptul de a se chema om dacă se simte bine când râde pe seama celor mai adânci şi mai umane dintre stările interioare ale fratelui său. Există totuşi un altfel de râs – creator. E vorba de umor. Oamenii care sunt dăruiţi cu acest simţ al umorului sunt dintre cei mai buni. Râsul lor este pozitiv, este luminat. Râsul lor este o bucată din dorul nostru de viaţă.

Umorul este blând; batjocina este crudă. Umorul este uman; râsul batjocoritor este inuman. Inteligenţa este prezentă în umor, ca şi în batjocură, dar această aleasă însuşire a omului este aici curată, nu este pervertită,

drăcească, cum e în al doilea caz.

DISCUŢIA

Discuţia în contradictoriu e bună numai când o conduce Socrate. Altfel este nerodnică în ceea ce priveşte subiectul şi nenorocită în ceea ce priveşte raporturile dintre oameni. Dialogul are regulile lui pe care nici cei mai buni dintre oameni nu le pot respecta. Obişnuit, aceste discuţii piui în lumină o seamă de defecte ale convorbitorilor, ieşite desigur de cele mai multe ori din setea de dominaţie şi din teama de a nu fi înfrânţi, amândouă izvorâte din trufie.

Discuţia în contradictoriu este bună numai când se găsesc oameni care sacrifică toate elementele personale şi care se înţeleg în chip desăvârşit asupra unui lucru: adevărul.

Un duh bun vorbeşte: „Îmi plac mai mult mărturisirile. Discuţiile în care cad fără voia mea, mă fac să sufăr. Descopăr la prietenul meu o slăbiciune, sau am o ieşire neaşteptată, şi pentru una şi pentru alta mă întristez şi sufăr. Lupt continuu împotriva duşmanului din mine, mă străduiesc să-mi scutur rugina sufletului, şi e nedemn ca pentru un moment de falsă biruinţă să-mi frâng lumina.

De aceea, de multe ori cedez cu toată conştiinţa dreptăţii mele”.

TRUFIA

În comunităţile omeneşti întâlnim adesea un spectacol dintre cele mai triste. Oamenii mai simţitori, mai curaţi şi mai blânzi sunt de obicei obiectul batjocorii celorlalţi, lipsiţi de aceste daruri.

Bunătatea, care este str ins legată de simţire aleasă şi curăţenie, de cele mai multe ori este luată drept prostie. Lipsa de capacitate în a face răul şi a brutaliza este socotită ca o inferioritate morală şi deci obiect de batjocură. În om este o ciudată înclinare de a se distra şi exprima trufia pe această cale. Dar nu numai atât. Omul este înclinat adesea să creadă în desăvârşita sa putere: stăpân deplin pe soarta sa şi a semenilor, stăpân

neîntrecut şi cârmuitor a toate. Este aici un sens întors şi tragic al vieţii morale. Omul cade adesea în mrejele mulţumirii de sine, în înţelesul închipuirii de sine. Trufia naşte din această stare. Trufia înseamnă o acordare de credit nefirească faţă de persoana noastră; un fel de încântare până la autodivinizare. Aparent, trufia este tărie şi superioritate. În fond însă această stare este slăbiciune şi decadenţă. Omul trufaş este un om suficient, un om cu orizont strâmt. Omul trufaş dovedeşte o jalnică sărăcie spirituală; el duce o viaţă de mare platitudine şi întuneric.

Când trufia apare, căile marilor experienţe interioare, legătura cu izvoarele omeniei noastre, puterea de înnoire şi realizare nu mai sunt cu putinţă. Încrederea în puterile noastre, în însuşirile proprii sunt absolut necesare unei vieţi rodnice, cu condiţia ca această încredere să nu treacă dincolo de limitele fireşti ale făpturii noastre neîmplinite. Din lipsa de conştiinţă a omului a născut această stare de tristă suferinţă a vieţii morale care se exprimă prin trufie.

MINCIUNA

Oamenii nu pot trăi fără să mintă. Minciuna este o hrană zilnică, mai ales pentru massa oamenilor „de sus”. Poleită cu nume de: inteligenţă, diplomaţie, sau alte meşteşuguri, minciuna cheamă, leagă şi dezleagă; preface şi mai ales farmecă. Minciuna ascunde totdeauna ceva; ruinciuna este perdeaua trasă crudelor, dar nu mai frumoaselor adevăruri.

Minciuna este prezentă în viaţa noastră nu numai pentru că sunt oameni mincinoşi, oameni care suflă continuu cuvinte rotunde şi subţiri ca băşicile. Ea este cultivată şi de o altă categorie, de aceea a trufaşilor. Omului îi place minciuna, îi place să fie minţit. Spune-i cuiva im lucru adevărat, spune-i direct tot ce crezi nedemn şi urât din gândul şi fapta sa şi vei culege imediat ura şi dispreţul. Spune-i minciuni plăcute care să-i satisfacă închipuirea de sine, spune-i vorbe goale, darcatifelate, şi vei culege sigur dragostea şi preţuirea sa.

Omul acesta civilizat, omul de care suntem atât de mândri, nu vrea să gândească, nu vrea să lupte pentru a-şi întări făptura atât de goală şi nenorocită. El umblă acoperit de o strălucire asemănătoare aceleia din mlaştinile netulburate. Ah omule, cum îţi mai miroase sufletul de la distanţă!

Omul cinstit supără: supăr a pentru că sfarmă urâtul din preajma lui şi cutremură casele deprinderilor rele. Omul cinstit incomodează; incomodează pentru că prezenţa lui nu cultivă florile urât mirositoare ale minciunii şi furtişagului. Climatul cinstei este aspru, este tare de nu poate rezista orice făptură cu nume de om. Climatul cinstei cere forţă, cere eroism, cere despicar ea lucrurilor până la esenţa şi sensul lor adevărat. Pieptul plăpând al omului arareori rezistă marilor înălţimi.

FIRE ÎNTOARSĂ

Fire sculptată de mâinile subţiri ale tuturor rătăcirilor, omul cetăţii noastre caută sensuri acolo unde au secat toate luminile. Sensibilitatea sa pentru lucrurile mărunte şi uşurinţa cu care trece peste cele de mare însemnătate, ne arată cât de tulbure este fiinţa. Sufletul tău se frânge sub povara durerilor din răscruci, gândul tău aleargă pe căile cerului deschis ca o minune şi oamenii „societăţii distinse” te săgetează ironic şi te dispreţuiesc că ai călcat regulile etichetei. Omul cetăţii cunoaşte, respectă şi poartă grija obositoare tuturor rânduielilor sociale, tuturor moravurilor şi formelor inutile. Pentru el „bunele moravuri” alcătuiesc bunul suprem. Iată aici o problemă de existenţă: eşti om cât ştii să te porţi în societate. Câtă durere şi încruntare, câtă tristeţe şi deznădejde trage după sine o greşeală făcută în felul comun al salutului, al convorbirilor sau al oaspeţilor. Sufletul se cheltuie năprasnic ca după o pierdere ireparabilă. Fiului, nedreptatea, crima, alungarea bunului Dumnezeu, semănate zilnic în urma paşilor şi bătute adânc de metalul vieţii, simt lucruri de nimic în ochii acestui om. Îşi întoarce privirea rătăcită către formele reci şi gângavul ton uşuraticului său fel rătăcit şi întors.

OAMENI – UNIVERSURI ÎNCHISE

Aceeaşi făptură, aceeaşi esenţă. Oamenii sunt originar făpturi ale lui Dumnezeu, şi totuşi ei se deosebesc atât de mult. Chiar acela pe care îl socotim asemănător nouă, frate sau prieten, nu ne poate şti până în cele mai tăinuite cute ale sufletului şi nici nu ne poate înţelege deplin durerea noastră. Omul pe care îl socoteşti cel mai apropiat nu-ţi înţelege graiul tocmai când el rosteşte focul încercărilor, tocmai atunci când ai mai mar e nevoie de ajutor. Tu îi mărturiseşti că te doboară suferinţa, iar el te îmbărbătează cu glume uşoare. Omul pentru om e o mare necunoscută; omul şi destinul său îşi aparţin reciproc fără putinţă de trecere în altă sferă de experienţă. Cele mai adânci, mai proprii şi mai autentice experienţe interioare rămân pentru alţii în întregime şi definitiv necunoscute; pe de o parte pentru că nu pot fi exprimate, iar pe de alta, pentru că cel de lângă noi, chiar fratele bun, nu poate merge în depăşire de sine până la identificarea cu fiinţa şi destinul altuia. Neputinţa de pătrundere în fiinţa celuilalt, neînţelegerea dintre om şi om face ca fiecare dintre noi să trăiască tocmai ca într-un univers închis. Aici stă un izvor al dramei omeneşti, un izvor neîncetat de suferinţă.

Zadarnic aşteptăm să cadă o rază de lumină din ochii celor cu care convieţuim, zadarnic aşteptăm pentru că fiecare din ei duc poveri fără de număr, închişi în orizontul lor. O repartiţie a sorţii tragice a omului o aduce dragostea, dragostea care face necuprinsul cuprins. Creştinismul e mare şi tămăduitor pentru că piure această virtute în centrul lumii şi al vieţii. Omul poate învinge pe calea ei drumul aspru şi trist al singurătăţii, poate atinge pajiştile luminii şi contemplaţiei, poate culege florile rare ale dumnezeirii, deschizând fiinţei noastre tot ceea ce până acum nu-i era dat să cuprindă.

Omul se naşte şi trăieşte laolaltă cu semenii săi, dar” creşte şi se mântuie dincolo de obştească vieţuire, în transcendenţă.

LE6E ŞI OM

În lumea noastră, de aici, a trebuit să fie lege, să fie judecată; este în firea vieţii obşteşti. Legea organizează această viaţă şi o îndrumă. Omul este o fiinţă complexă, care depăşeşte dimensiunea socială a vieţii. Acest lucru, legea şi mânuitorii ei, îl ignoră cu desăvârşire, ceea ce duce la înlăturarea forţelor individuale creatoare, la oprimarea ritmului ascendent şi pozitiv al vieţii spirituale. În acest fel, legea – expresie firească a societăţii – este un cleşte nimicitor al omului-duh şi al destinului superior.

Aşa cum ne arată îndeosebi ultimele două veacuri, legea nu are legături directe cu viaţa, viaţa omului pe care nu o cuprinde, şi pe care trebuie să o cuprindă, pentru că vrea să o îndrumeze. Excesul de abstracţie al omului modern a nesocotit până la distrugere omul concret, omul viu. O cunoaştere a legilor şi o putere de legătură logică i s-au părut îndeajuns conducătorului pentru a ferici lumea întreagă. Viaţa însă trece fără să fie luată în seamă, ceea ce a dat naştere în bună parte dramei omului modern.

De aceea, când suntem puşi judecători peste oameni, adică peste ceva care prin natura sa nu este mai prejos de noi, trebuie să luăm în seamă omul concret, omul viu. Fiecare dintre noi este un „caz aparte” în lumea aceasta; fiecare suntem o simţire, un cuget, o făptură plină de taine cu rostiri său propriu. A cunoaşte legile şi a judeca abstract după ele, este o mare greşeală; duce la suferniţă nemeritată, la negarea vieţii. În acest domeniu, ca şi în medicină, poţi fi plin de ştiinţă şi de carte, dar dacă nu cunoşti bine omul pe care îl tratezi, omul viu, toată această ştiinţă nu foloseşte la nimic, sau, mai precis, dăunează. Lege şi om nu se cuprind şi de nu putem îndrepta lucrurile desăvârşit, a ne da seama de acest lucru este încă un merit.

NU TE FĂ JUDECĂTORUL ALTUIA

Sunt oameni care dintr-o singură privire aruncă sentinţa: eşti vinovat. O deplină încredere în sine îl face să-şi acorde acest drept, de a judeca pe alţii. Mulţi dinte noi suntem înclinaţi să condamnăm cu o uşurinţă car e pe nimic din gândul şi fapta noastră, nimic din faptua noastră

slabă nu se poate întemeia. Oamenii cred că dacă au văzut sau ascultat pe cineva în teacăt îl pot judeca imediat şi fără greş. Stă aici o mare slăbiciune a firii noastre.

Omul este o fiinţă tainică şi nemăsurat de bogată; în ţesătura sufletilui său pot sta lucruri de nimeni bănuite. Nici după cele mai lungi şi mai atente convieţuiri nu ne putem socot în drept de a judeca pe altul. În fiecare dinte noi sălăşluiesc atâtea puteri şi slăbiciuni, atâtea frumuseţi şi lucruri urâte, încât cu gr eu am putea alege adevărul şi împărţi dreptatea. Numai o închipuire neîntemeiată despre natura făpturii noastre ne poate face să apucăm pe o cale atât de pripită şi inumană.

Cine îţi dă drepţii de a judeca pe alhrl? De unde această calitate supra-omenească? Este cineva dinte noi fără greşeală? în genere, omul este înclinat de a fi foarte iertător faţă de sine şi foarte aspru faţă de alţi.

Iisus în faţa oamenilor care voiau să omoare cu pieţe femeia păcătoasă, a spus: „Cine dinte voi este fără păcat, să arunce cel dintâi cu piaţa”. Oamenii, la auzul acestor cuvinte, s-au înspăimântat şi au dat cu toţi înapoi. I-a mustaţ întrebarea!

Tainele sufletului omenesc, neputinţa noastră de a le pătrunde şi natura noastră slabă nu ne îndreptăţesc să ne ridicăm a fi judecători.

Judecătorul cel drept este numai Dumnezeu.

NU NEDREPTĂŢI

Muncitorul înlăturat, copilul şi bătrânul exploataţ, înţeleptul pedepsit, credinciosul prigonit, iar rezultatul judecăţi oamenilor: oamenii acesta care sunt aşa de aspri cu alţi şi aşa de iertători cu ei însăşi. O tristeţe amară te cuprinde omule drept şi bun!

E multă nedreptate în preajma noastră. Avem conştiinţa ei şi nu ne străduim s-o înlăturăm. După atâta vreme de luptă pentru mai multă omenie, nedreptatea apare ca ceva nedemn. Şi totuşi ea umblă sângerând pretutindeni. Simt oameni care au întâlnit-o mereu

întreaga viaţă, dar nu o pot accepta cu resemnare, iar alţii, cei mai primejdioşi o produc în mod conştient. Cine îşi înţelege sensul, luptă împotriva ei.

Nedreptatea vine din substratul negativ al fiinţei noastre. Dreptatea vine din frântura de cer pusă în plămada originară a omului.

LA RĂU RĂSPUNDE CU BINE

Omul adevărat, omul bun, păstrător al omeniei, nu se răzbună niciodată. A răspunde la rău cu rău este dovadă de slăbiciune. A răspunde la rău cu bine este dovadă de tărie şi de superioritate. Un om ales îşi alege mijloacele; el nu cultivă răul pentru că a fost dăruit cu rău. El smulge vieţii, oricât ar fi de mică, fărâma de lumină ce scânteiază icicolo în bezna nesăţioasă ce stăruie cu ochi de tăciune pentru a ne înghiţi de bunăvoie. Ai în faţă un mişel. Poţi fi sigur de aceasta, totuşi nu eşti îndreptăţit să-l alungi sau să-l loveşti. Poartă-te bine, umblă frumos cu el, umblă cu mâini de aur Omul nu întotdeauna e pe deplin ticălos. În cel mai umbrit şi apăsat suflet mai stăruie uneori un sâmbure de bine. Purtarea ta bună poate aduce la viaţă o făptură nouă, până atunci doborâtă. Conştiinţa lui încărcată de piatra cu care te-a lovit ieri, poate fi trezită poate fi uşurată. Mâna ta caldă, mângâierea plină de dragoste poate să sfarme urâtul din el, şi să-şi dea seama, ruşinat, de ceea ce a făcut ieri.

Aşa apare lepădarea de un trecut urât şi începe o viaţă nouă, străbătută de razele unui îndremn spre bine. La omul cel mai căzut poţi avea bucuria celor mai frumoase însuşiri şi desăvârşite abnegaţii. Atunci când omul nu e căzut în ireparabil şi chiar şi atunci, leacul adevărat este acela al bunătăţii, al îndemnului cur at. Omul se tămăduie cu iertarea, cu dragostea, cu mângâierea. Cerul îşi răsfrânge din nou albastrul senin dacă noi avem tăria să deschidem largi ferestrele tuturor virtuţilor binefăcătoare.

IDEILE SIMPLE

Ideile mari şi rodnice sunt simple. De aceea nu le

găseşti la oamenii de ştiinţă, ci cu mult mai sigur la oamenii umili şi simpli. Aceştia din urmă nu simt învăţaţi, dar trăiesc, firește, trăiesc aproape de natură, de Dumnezeu; simt în hune şi viaţă. Ideile simple, deşi aparent obişnuite, au un fond foarte adânc şi mai ales te poartă pe căile mari ale luminii. Ideile simple sunt idei originare; ele corespund unor înalte instituţii, unor autentice descoperiri.

Constatarea aceasta poate fi făcută la ţăranul român, care nu rareori, în privinţa caritătii, a rodniciei şi învăţămintelor asupra vieţii este superior profesorilor universitari.

BUNUL CONDUCĂTOR

Oamenii nu pot băi laolaltă fără să se aleagă dinbe ei unii care conduc. Este aceasta o lege aspră, legată de natura şi de soarta noasbă. Epoca modernă şi contemporană, fie ea liberală sau comunistă, a prins omul îmb-un angrenaj, îmb-o seamă de condiţii care-i distrug felul său originar şi adânc, setea sa de libertate şi duh. Viaţa interioară a omului de astăzi este obosită până la distrugere de elemente zbăine naturii ei. Colecoritatea fiind concepută ca o maşină, conducătorul cel mai nimerit şi mai firesc a fost desigur tehnicianul, cunoscătorul principiilor şi mecanismului social. Nerodnicia şi suferinţa contemporană ar aţă cu prisosinţă cât de puţin corespunde tehnicianul nevoilor istorice ale unui popor. Tehnicianul este de folos numai în serviciu comandat, nu însă ca om polibe. Inteligenţa şi ştiinţa precisă acumulată pe calea ei nu-i îndeajuns conducătorului. Izvoare mult mai adânci şi orizontai mult mai largi trebuie să hrănească sufletal conducătorului.

A fi conducător este o sarcină atât de grea încât puţini sunt aceia care pot răspunde unei astfel de chemări.

Faptul însăşi al conducerii omului de căbe om este în viaţa noastră un nenoroc. Îndreptarea acestei soarte triste poate veni pe o singură cale şi atanci numai în parte: prin angajarea la conducere a celor mai bogaţi lăuntric, mai

blânzi şi mai darnici, a celor mai cuprinzători şi mai spiritualizaţi dintre noi. Conducătorul, atât cât poate oferi viaţa noastră aici pe pământ, trebuie să iasă vădit deasupra nivelului de rând, şi anume prin tăria sa morală, prin forţa nestăvilită a unui suflet creator. Conducătorul trebuie să cuprindă o întreagă umanitate în fiinţa sa. În general, oamenii ajung conducători prin setea lor de dominaţie, prin dorinţa de a supune pe semenii lui, nu prin chemare. Există o voluptate a puterii politice foarte răspândită, mai ales la acei ce trăiesc numai pe plan social şi care cum sunt dăruiţi, izbutesc foarte adesea. Din această voluptate nasc totdeauna formele intense ale conducerii, aşa cum sunt demagogia şi tirania.

Când ai puterea în mână să nu abuzezi de ea; să nu faci filantropie, pentru că nu eşti în situaţia de a o face. Când ai puterea cu tine, fii bun şi îndrumător, fă dreptate. De obicei oamenii fac pe filantropii când sunt datornici, după emu fac pe vitejii când nicio primejdie nu-i ameninţă, şi aceasta se observă îndeosebi când aceşti oameni simt la conducere.

Bunul conducător. Unde e bunul conducător? Acela care iubeşte cu toată fiinţa sa, care mângâie şi care înalţă? E atât de rar printre oameni. Popoarele caută mereu profeţi şi capătă în schimb cezari.

FRAGILITATEA OMULUI

Omul, odată cu vremea, a sfinţit cum îi cresc puterile. Ştiinţa şi tehnica, cele două expresiie ale geniului său pământean, l-au făcut să se creadă stăpânul lumii, începutul şi sfârşitul lucrurilor, puternicul conducător şi modelator al vieţii. O certitudine desăvârşită părea că l-a cuprins. Dar când s-a crezut mai tare, a căzut pe sufletul său un grăunte de greutate şi s-a spart ca un porţelan. Adesea omul uită cine este, se socoteşte Dumnezeu. Cu adevărat el este faţa lui Dumnezeu, are putere şi lumină, dar are şi întuneric şi slăbiciuni.

Când omul uită acest lucru, trece prin gr ele încercări. Fiinţa noastră este uneori atât de esenţial lovită

încât ne putem sfărâma. Simt împrejurări când nu avem nici preţul unei frunze. Fragilitatea fiinţei noastre este o realitate de care trebuie să ţinem seama pentru a putea cultiva frumuseţea şi a birui.

LA RĂSPÂNTIE

Omul este adesea greu încercat. Când se află la o răspântie a vieţii îşi spune: „Dacă scap şi din această încercare, omenia mea va creşte, de aici înainte viaţa-mi se va scurge mai înţelept. Voi cuprinde tot ce mă împrejmuie şi voi modela frumos. Zilele să-mi fie luminate şi clipa rodnică”.

De cele mai multe ori omul uită suferinţa; uită legământul faţă de Dumnezeu şi faţă de fiinţa sa apăsată. Viaţa noastră e cu mult mai tragică decât ne-o închipuim.

Că omul suferă şi se înnobilează este un lucru îmbucurător. Dar ce poate fi mai trist decât suferinţa fără frumuseţe fără rodnicie, fără urmă! Vraţa, Viaţa aceasta zilnică, ne face să pierdem frumuseţea pură a începuturilor, ne macină sufletul şi ne acoperă cu poveri de uităm cine suntem şi unde mergem. Viaţa noastră uscată, greoaie, amară, uneori dezgustător de trivială, alteori banală şi mai totdeauna întâmplătoare, poate să aibă o încercare de răspântie, loc din care se desprind noi căi, căile luminii şi ale frumuseţii, se deschid porţile largi ale cerului care cheamă, îmbogăţeşte şi flutură mereu alte îndemnuri, ne înviorează sufletul în aşteptarea înţelesului.

Sensul încercărilor vieţii este înnoirea; ele ciocănesc neghina de pe ele, ciocănesc rugina de pe suflet. Încercările grele ce se abat asupra-ne, ne descoperă pe noi înşine, cei uitaţi nouă. Aşa pătrunzi înăuntru, în inima ta şi a hunii acesteia, în realitatea ascunsă a „Dumnezeului viu”.

VINDECAREA RĂULUI

Răul este prezent în viaţa omului; prezent cu profunzimi şi distanţe greu de frânt. Răul apasă greu pe umerii noştri, dar nu definitiv, fără putinţă de oprire. Torid este în a-şi câştiga calea şi puterea! Răul vine din păcat.

Binele vine din răscumpărare. Omul trebuie să ştie acest lucnt şi să întindă pasul cuceririlor. Recunoaşterea slăbiciunii sale este primul semn de tărie, iar descoperirea luminii din el este primul act de cucerire. Omul nu este nici diavol, după cum nu este nici înger; căderea sa nu înseamnă definitivă condamnare, aşa după cum ridicarea sa nu înseamnă angelism. Răscrucea în care este aşezat şi drama izvorâtă din această aşezare, fac din om chinuita şi fhunoasa făptură a lui Dumnezeu. Cineva face rău din întâmplare sau lucid, aşa e construită făptura lui. Binele nu-i este închis, ceasul frumuseţii şi al eliberării nu-i alungat. E necesară însă o luptă înnoitoare, o luptă de mare dârzenie şi dragoste, aşa poate veni îndreptarea, învierea sufletului căzut. Răul prezent în noi poate fi preschimbat în metal preţios. Dumnezeu întrupat a venit în veac să sprijine această minune a naşterii din nou.

Omul poate deveni mereu bun, mereu curat şi tare, totul este ca el să-şi poată aşeza punţile frumuseţii.

TRECUTUL ŞI CĂINŢA

Fiinţa omului este o îmbinare de bine şi de rău, frumos şi urât. Natura sa liberă îi dă putinţă să aleagă. Omul poate greşi; aceasta este ceva firesc. Trecutul fiecăruia dintre noi este încărcat de greşeli. Cu câtă greutate păşim în viaţă de cele mai multe ori din cauza acestui trecut care atârnă pietre grele de picioarele noastre.

Creştinismul a însemnat şi din acest punct de vedere o adevărată revoluţie. Pentru a face posibilă eliberarea şi creşterea omului în existenţa sa pământească s-a deschis o nouă cale. E vorba de căinţă.

Dincolo de viaţa creştină, omul este un sclav al trecutului; viaţa sa rămâne pecetluită de greşelile înscrise în trecut. El nu mai poate interveni rodiuc pentru a schimba ceva în acest sens. Ce a fost înfăptuit a rămas frânt definitiv sub semnul păcatului originar. Omul nu mai are în acest fel nicio putere de înnoire asupra unui te ecut împovărat de greşeli care însămânţează în permanenţă

răul în calea vieţii sale în desfăşurare. Viaţa omului este unitară. Orice fragment din ea, întrucât ne aparţine ca fiinţă cu caracter şi soartă proprie, poate fi influenţat. Trecutul, în acest fel, nu este niciodată definitiv consumat, după legile ireversibile şi mecanice ale naturii. Trecutul poate fi schimbat şi valorificat. Aici vine căinţa, vine cu o nouă cale de regenerare a fiinţei omului, continuu pândită de cădere. Fără căinţă am trăi în ireparabil. Omul fără căinţă devine un rob, cu căinţa se eliberează. Fără această cale a arderii răului, el nu mai poate începe nimic nou, prin ea totul poate fi curat început.

Căinţa eliberează trecutul de poveri şi-l valorifică după nevoi noi. Ea dezleagă omul de greşelile sale; ce i-a aparţinut poate fi desprins, poate fi înlăturat. Poverile fireşti unei vieţi de tindă sunt ridicate. Dar nu numai atât, căinţa valorifică trecutul, îl schimbă şi-l rodeşte cu toate forţele sale interioare.

Plin puterea căinţei, omul îşi răscumpără greşelile şi întemeiază o nouă viaţă spirituală. Trecând prin focul căinţei, omul se eliberează, se purifică, păşeşte astfel mai departe înnoit, cu totul altul decât acela care a fost.

6REŞEALĂŞI PEDEAPSĂ

Un om nu poate osândi pe altul, nu poate pentru că nu are nici calitatea, nici rodnicia. În primul rând calitatea omului. De îndată ce eşti un om în greşeală nu poţi pedepsi pe altul. În al doilea rând: rodnicia pedepsei. O pedeapsă dată de un om nu rodeşte, nu rodeşte pentru că este din afară, constrânge; ea poate mai uşor înrăi. Pliviţi la copii.

Pentru a fi rodnică, pedeapsa trebuie să vină de la noi înşine, adică să-ţi simţi vina, să-ţi simţi greşeala şi să simţi şi nevoia unei purificări. Pedeapsa este rodnică când este cerută de acela care a greşit. E mai greu să lupţi împotriva ta decât împotriva altuia. Când ai pornit pe drumul sforţării de a risipi răul din tine, să nu trăieşti prin alţii, să nu-i întrebi, mai ales să nu aştepţi sfatul lor, ridică-te singur. Oamenii sunt, în genere, înclinaţi să accepte ca îndreptar judecata acelora între care vieţuiesc. De cele mai

multe ori judecata lor nu cuprinde un adevăr, ei te închipuie mai mult decât te cunosc, pentru că te socotesc după aparenţe. A te îndruma în acest fel înseamnă, de cele mai multe ori, suferinţa nerodnică.

Fii tare şi îndrumează-te singur, eşti cel mai apropiat de tine însuţi.

TĂRIA SINCERITĂŢII

Viaţa este plină de contradicţii şi de sensuri denaturate. În lupta de toate zilele sinceritatea este luată drept prostie, aşa după cum şiretenia şi ipocrizia sunt luate drept inteligenţă. Se socoteşte om inteligent omul şiret, omul care ştie păcăli şi exploata pe fratele său, în timp ce acela care se mişcă sincer faţă de sine şi de alţii, – acela are inocenţa florilor – este socotit prost. De ce? Pentru că în lupta ce se dă între oameni, acesta din urmă este un învins, este o victimă.

Aici este în fond o mare iluzie care hrăneşte pe cei ce se cred prea „deştepţi” încercând să fure vieţii plăceri şi rosturi personale. Cine vrea să ascundă, să lucreze în întuneric, nu crează, nu câştigă nimic, ci dimpotrivă. Iluzia se naşte din sensul material al luptei lor, nu din cel spiritual. Totul, totul în lumea aceasta se descoperă, totul se petrece la câmp deschis, acolo unde lumina cade masiv şi vertical. Ascunzişurile nu duc la biruinţă, ci numai la propria înşelare a celor ce le ştiu şi le folosesc; ele arată cât de slabi şi temători sunt aceşti oameni, dacă le e fiică de adevăr.

Sinceritatea are lumina şi rodnicia apelor revărsate. Totul trebuie împlinit fără înconjur, făr’ a păcatul înşelăciunii, fără rătăcire dinainte hotărâtă. Omul sincer loveşte lucrurile în inima lor şi le cucereşte. Omul este tare prin această atitudine directă. După cum inteligenţa este cuprinderea largă a vieţii, este înţelegere până în sensul moral al cuvântului, tot astfel sinceritatea este depăşire, este dăruire, este puritate şi lumină, care taie în trupul masiv al întunericului.

Sinceritatea este o mare forţă morală, cale sigură în

câştigarea binelui căutat atât de trudnic de noi toţi.

RODNICIA TĂCERII

Tăcerea este de două ori rodnică. În primul rând că prin ea omul se poate concentra şi cerceta mai adânc. Cine vorbeşte mult, gândeşte puţin. În al doilea rând tăcerea te fereşte de greşeli care uneori devin adevărate fapte de conştiinţă. Cine vorbeşte mult greşeşte des atât faţă de oameni cât şi faţă de Dumnezeu. Tăcerea este un izvor bogat de cugetare şi bună credinţă. Consecinţele ei morale sunt printre cele mai pline de rod. În leagănul tăcerii nasc gândurile şi se descoperă sensurile mari ale lumii noastre. Lucrurile ce ne înconjoară şi oamenii ce trec deschid în noi mari paşi de înţelegere. Pentru a înţelege, omul este nevoit să ia cărarea tăcerii şi a singurătăţii.

Necuprinsul ce ne înconjoară, jocul tainelor sufletului nostru, sunt ale tăcerii, nu ale graiului. Când omul este frământat, când un simţământ nou îi poartă fiinţa, el simte nevoia mărturisirii prin viu grai. Când fiinţa este inundată de apele marilor încercări, sfărâmând mersul obişnuit al vieţii sale, atunci nu mai poate spune nimic prin vorbe. Tăcerea e mai puternică şi mai expresivă.

Tăcerea este o condiţie a rugăciunii şi a contemplaţiei.

ÎMPLINIREA PRIN RU6ĂCIUNE

Pleoapele căzute dau ochilor putinţa să privească înăuntru. Mişcarea mâinilor apropiate, aplecarea capului, paloarea obrajilor, arată cum sufletul încearcă să se smulgă din trup spre zări eterate. Durerile se topesc una câte una în undele albastre ale cântecelor tămăduitoare. Omul s-a ridicat, a privit înainte şi zâmbetul i-a înflorit gura. Pasul i-a devenit mai sigur, lumina mai curată, cerul mai larg şi mai ademenitor; lucrurile au căpătat o frumuseţe nepământeană. Rugăciunea este meditaţie şi concentrare. Rugăciunea este lumină interioară. Pentru a rodi trebuie făcută în ceasurile de mare linişte a firii, în vreme de adâncă trăire a înţelesurilor, când orice lucru e învăluit în taină. Rugăciunea e bună în ceasurile de veghe

când orice lucru e transparent de poţi vedea jocul minunilor din el. Rugăciunea este dăruire totală, tainică legătură cu datele permanente ale firii, liberă supunere durerilor creatoare, înălţător contact cu Dumnezeu. Liniştea şi bucuria ce o întovărăşesc sunt semnele acestei rodnice legături şi ale propriei noastre depăşiri.

ÎMPLINIREA PRIN FAPTE

Adevărata viaţă interioară se naşte şi se întreţine prin fapte. Credinţa fără fapte e ca o floare fată rod: se arată într-o frumuseţe trecătoare. Omul viu mână paşii iuţi pe drumurile creaţiei; făptura lui Dumnezeu devine părtaşe la lucrarea dumnezeiască. Fapta poate fi înţeleasă în două feluri: pe de o parte înti-un sens material, aşa cum apare în viaţa mecanică actuală, când omul lucrează ca o maşină; materie din materie, elemente, funcţiuni, scopuri materiale. Pe de altă parte, fapta poate fi privită în sensul ei spiritual, ca o funcţiune a ordinii superioare, a destinului nostru de oameni. În acest fel, a făptui înseamnă a fi activ interior, a rodi pe calea credinţei şi dragostei, înseamnă creaţie. Fapta, în înţeles de colaborare a omului la opera lui Dumnezeu, este legată de sensul adânc şi permanent al trecerii omului prin lumea aceasta. Omului nu-i este îndeajuns să cunoască cuvântul lui Dumnezeu, nu-i este îndeajuns să aibă credinţă şi să dea ascultare înnoirii, ci trebuie să lucreze neobosit, să fie un „împlinitor cu fapta”.

EXPERIENŢA PROPRIE

Adie un vânt de tristeţe. Natura e frumoasă şi nestabilă; se împodobeşte, se preface şi se arată în toate chipurile.

Uneori trăim o impresie de izolare şi mândrie faţă de semenii noştri. Căutăm să ne împlinim încercând o tărie cosmică: simţim legăturile cu izvoar ele vieţii, simţim cum pulsează întregul existenţei în fiecare fibră a făpturii şi sufletului nostru. Adesea, sufletul se revarsă fluvial. Umblă nestăvilit pe toate cărările încercărilor, să cuprindă odată şi deplin ţara în care totul se dezleagă. Cine n-a umblat căile vieţii necunoscute, cine n-a trăit încrucişările tuturor

sentimentelor şi năzuinţelor, acela nu cunoaşte drama omului. Sensul tragic al existenţei noastre face să crească durerea şi frumuseţea laolaltă.

Experienţa interioră este adevărata cale a rodniciei morale. Experienţa altuia ne foloseşte în mică măsură. Experienţa altuia nu se poate dărui direct, ci numai transmisă pe cale intelectuală. Fiecare om este nevoit să o ia de la capăt. Experienţa directă, experienţa interioară este totdeauna rodnică, chiar pentru progresul intelectual. În ceea ce priveşte omenia noastră ce ne poate aduce o recomandare, o expunere de principii? Toate cad în faţa valului de bogăţie ce ne inundă fiinţa după o experienţă autentică. Simt în viaţa unui om experienţe hotărâtoare. Pe calea suferinţei poţi descoperi lumina şi sensul vieţii. Sunt experienţele interioare car e şterg te ecutul cu greşelile sale şi reînnoiesc omul pe de-a-ntregul. Unele experienţe fără a produce vreo răsturnare în viaţa lăuntrică, adâncesc această viaţă.

ÎNTÂI DRAGOSTEA

Omul e singur şi sărac, ca un ecou fugar printre stâncile unui munte. Omul e trist, făptură rătăcită şi slabă, orfan al darurilor dumnezeieşti, sărman al înţelesului şi bucuriei, poartă deschisă tuturor îngenuncherilor. Oh, omule bun, pune în cugetul şi fapta ta întâi dragostea!

Întâi dragostea! Nu dragostea nesăţioasă, dragostea de bogăţie, de femei, de putere, de stăpânire, ci dr agostea de frumuseţe, de lumină, de adevăr, dragosteamângâiere, îndemn şi creaţie. Nu dragostea care cere, vrea pentru sine, ci dragostea care dăruie, care hrăneşte pe altul. Nu dragostea sufletului pustiit, ci aceea a sufletului care se revarsă fluvial.

Dragostea este cheia clipei şi a veşniciei. Dragostea împrăştie urâtul, urâtul singurătăţii, topeşte răul, răul întunericului, alungă tiparele şi hotarele, alungă provinciile, duce pretutindeni fiinţa nouă şi neroditoare. Dragostea naşte şi pârguieşte rodul, transfigurează şi înalţă sufletul; prin ea dumnezeiască faţă joacă focul

luminilor de ape în lumea durerilor noastre.

Acolo unde nu e dragoste, stăpânesc întunericul şi urâtul, trufia, pizma, nedreptatea şi toate chipurile prostiei omeneşti. Omul care nu iubeşte, nu înţelege nimic din lumea lucrurilor văzute şi ascunse. Graiul minunilor îi este cu desăvârşire închis. Acolo unde nu este dragoste nu este nici conştiinţă adâncă. Este în firea omului să învingă prin dragoste, Dumnezeu întrupat ne-a dezvăluit lumea nouă, adevărul, viaţa şi puterea prin dragoste; omul este prin puterea dragostei sale. Să iubeşti. un copac, o floare, un copil, o femeie, să iubeşti pământul aspru şi cerul boatit, albaştrii, să iubeşti totul, chipuri şi sensuri, totul: joc, cântec, lumină, jocul şi armonia cosmică, să iubeşti îndeosebi omul, fratele tău, bun sau ticălos, tare sau slab, să-l iubeşti pe Dumnezeu cu puterile tale însutite, peste fiinţa ta legată de păcat. Cine nu iubeşte nu are simţuri; toate ferestrele, de la firicelul de iarbă la steaua ce clipeşte în liniştea depărtărilor, i se închid. Grăuntele de bine şi frumos ce-l purtăm în inima noastră îi dezvăluie şi-i creşte dragostea.

Întâia dragoste. Dragostea care înfloreşte cireşul, care creşte copilul, care satură flămândul, care mângâie răstignitul, dragostea lui Dumnezeu pentru creaţia sa. Aşa vine pacea, pacea adevărată, pacea raiului şi a vieţii veşnice. Pământul e uşor sub pasul tău, uşor ca zborul gândurilor pure. Omule, lumina creşte şi înfloreşte pe buzele, pe ochii, pe cerul minunilor puse acolo de degetul lui Dumnezeu. Când ai pornit să fii om să ştii că dr agostea e cea dintâi virtute, ea e semnul dezrobirilor. Cântecul tău se îneacă fără dragoste şi mâna ta bâjbâie. Caută sâmburele vieţii. E în tine!

INTELIGENŢĂ $1 CUPRINDERE

Se vorbeşte mult de inteligenţă şi se vorbeşte impropriu, uneori într-un înţeles strâmt şi alteori pervertit. Despre inteligenţă-şiretenie spunem numai că e o interpretare vulgară, prezentă obişnuit în aşa-zisa elită burgheză.

Atunci când inteligenţa îşi găseşte o definiţie mai serioasă, aşa cum se întâmplă în cazul oamenilor cultivaţi, ea este socotită ca o facultate abstractă a omului, ca o însuşire pur intelectuală: concept, raţiune, silogism şi, mai ales, jocul şi puterea de construcţie abstractă a minţii noastre. Nici aceasta nu este o interpretare convenabilă pentru că nu este cuprinzătoare. Această definiţie ne vorbeşte despre o inteligenţă lipsită de inteligenţă. De ce? Pentru că ea nu înţelege… adică nu are priză asupra realităţii, atât morale, cât şi fizice. Un om este inteligent cu adevărat atunci când odată aplecat asupra unei realităţi o pătrunde în inima ei. De cele mai multe ori o concluzie logică poate fi în conflict cu realităţile. Viaţa este uneori chiar lipsită de logică. Un fapt moral este înţeles de cineva cu atât mai bine cu cât acesta a avut o mai bogată experienţă interioară. Orizontul uniri om bogat interior este un orizont mult mai larg decât al unui meşter în silogisme. Puterea de abstracţie nu înseamnă totdeauna inteligenţă, car e vine odată cu omul de mare experienţă interioară, odată cu omul spiritualizat.

CREDINŢĂ *fi* CERTITUDINE

Pe om îl caracterizează întrebarea; ea l-a dus la reflecţiune. Permanenta întrebare l-a mânat înainte şi l-a făcut om. Niciodată mulţumit cu ceea ce ştie şi posedă, totdeauna căutător în necunoscut, el a căzut adesea în stări de nelinişte, omul a trecut prin criză. Dacă întrebarea şi căutarea continuă îi simt caracteristice, numai puţinii aparţine certitudinea. A fi permanent în criză, înseamnă a te irosi, a coborî panta vieţii; criza e bimă numai când aduce după sine o cucerir e nouă, o luminare a fiinţei morale. Omul nu poate fi om rămânând ca o corabie fără cânnă, plutire fără ţel şi fără sens în apele neliniştite ale hunii. Omul aleargă pentru a câştiga certitudinea; în certitudine creşte ca o floare scăldată în soare; se armonizează, capătă sevă şi plinătate. Certitudinea aparţine firii omului, ea înseamnă echilibru şi linişte, înseamnă putere. Există certitudini intelectuale şi o singură certitudine morală. Ea se defineşte prin obiectul ei

şi condiţiile pe care le cere. Adevărata certitudine a omului este legătura cu Dumnezeu. Credinţa în Dumnezeu este certitudinea prin excelenţă, certitudinea desăvârşită. În ea omul nu se mai clatină, nu se mai supune întâmplărilor; el este stăpân pe sine.

Credinţa este o experienţă interioară, adică o experienţă trăită direct ca o lumină, nu gândită şi nici închipuită. Credinţa în Dumnezeu este o mare experienţă a omului, cea mai mare. Ea cere toată fiinţa şi toată energia noastră spirituală; ea cere dilatarea la maximum a fiinţei noastre interioare.

Credinţă nu înseamnă subiectivism şi nici lipsă de mărturii. Credinţa nu înseamnă propria înşelare, acolo unde mintea nu poate ajunge. Credinţa este o stare morală în care recunoaşterea vine din situarea omului în realitatea concretă, în viaţă, în aşa fel încât nimic nu se interpune. Credinţa este cunoaştere pe calea trăirii directe a unui fapt, a unei realităţi. Credinţa este un act liber pentru că este un act de trăire, de viaţă; ea apare ca o consecinţă firească a naturii morale.

Credinţa dă stabilitate şi sens vieţii lăuntrice. Omul credincios stă în preajma valorilor permanente; este bun şi bogat. Când trece peste el o încercare a vieţii nu se năruie, ci creşte. Omul credincios se aseamănă copiilor: râde cu lacrimi pe obraz.

Credinţa înseamnă încercare, luptă şi bucurie.

SENSUL UMILINŢEI

9

Oamenii, oamenii bogaţi în cunoştinţe, se cred, în genere, centrul lumii, se cred în stare de a stăpâni până în sferele cele mai îndepărtate. O lipsă de măsură caracterizează omul modern. Omul simplu, mai just situat în lume, este cu mult mai prudent; el şi de nu ştie, simte că este mic, că e singur, că e slab, îşi dă seama de cuceririle sale şi de limitele impuse de natură. Umilinţa e sentimentul profund al orizontului său.

Umilinţa faţă de cosmos şi de soartă este starea de

recunoaştere a slăbiciunii noastre, adică începutul tăriei noastre. Umilinţa trebuie să fie întreagă, adică sinceră; izvoarele ei trebuie să fie lăuntrice. Umilinţa înseamnă eliberare şi ascultare, înseamnă limpezirea cugetului apropiat de cântecele cereşti; ea este o floare a darurilor. Umilinţa este o stare de cuminţenie şi deplină supunere în faţa lucrurilor neschimbătoare; ea se naşte odată cu conştiinţa propriei noastre valori şi situaţii în faţa existenţei. Această virtute apărută în istoria vieţii morale odată cu creştinismul are bune întemeieri: cunoaşterea situaţiei noastre în lume şi tratarea conform acestei cunoaşteri.

Umilinţa înţeleasă în această dimensiune cosmică şi metafizică a vieţii nit alungă frumuseţea şi puterea spirituală cu care suntem dăruiţi, ne indică doar o justă poziţie faţă de tot ceea ce avem şi ne lipseşte. Umilinţa alungă egoismul, evită dilatarea bolnăvicioasă a eirlui (stare atât de frecventă astăzi) şi deschide porţi noi către experienţele pozitive şi înălţătoare.

Omul nu a avut întotdeauna conştiinţa locului pe care îl ocupă în lume şi rostul desprins din această aşezare. Omul nu a avut totdeauna simţiri dimensiunilor existenţei sale şi al raportului dintre aceste dimensiuni. Epoca modernă şi contemporană ne stă în această privinţă drept mărturie. Pe măsură ce a crescut mândria sa de „fiinţă raţională şi liberă”, în aceeaşi măsură şi-a pierdut înţelegerea şi libertatea. Determinismul şi materialismului veacului sunt o consecinţă a falsei aşezări a omului faţă de lumea înconjurătoare şi de transcendenţă. Puterea crescândă asupra hunii fizice l-au făcut să se socotească creatorul şi stăpânul a tot ce este. Ştiinţa şi telurica modernă, incontestabile cuceriri ale epocii moderne, au schimbat întreaga viziune de viaţă a omului. Trufia este una din cele mai de seamă consecinţe morale ale acestei viziuni.

Toată educaţia noastră, tot exemplul ce l-am avut, ne-am îndemnat să mergem pe calea acestei încrederi făr’ a măsură în însuşirile noastre individuale, căci ce este

altceva trufia decât o suprapreţuire a puterii noastre şi o trăire în orizontul ei. Trufia este o atrofiere a măsurii şi a bunului simţ, este sentimentul preţuirii fără limită a fiinţei noastre. De aceea, fiecare ins în parte se simte deţinătorul adevărului şi se crede centrul lumii. Individul a ajuns un univers închis. Omul trufaş, necunoscând alt adevăr decât pe sine, nu a putut cunoaşte nici mila, nici dr agostea, nu l-a cunoscut nici pe Dumnezeu. Încrederea în atotputernicia raţiunii, a ştiinţei şi a tehnicii au mers mână în mână cu îndmnnezeirea omului. S-a crezut că înălţându-se neîntemeiat până dincolo de puterile sale, până dincolo de firea şi sensul existenţei sale, omul se poate mântui. Roadele acestei atitudini au început a fi culese. Individualismul şi egoismul vieţii moderne au închis omului porţile de ieşire. Omul nu a mai putut vedea nimic din cele ce erau dincolo de el, iar" îndreptarea omului vine tocmai de aici: din puterea înţelegerii sale că este parte dintr-o realitate care îl depăşeşte şi din orientară faptei sale către o viaţă organică şi firească. Această aşezare înseamnă însă o recunoaştere sinceră a miicimei şi a slăbiciunii noastre. Ce om care mai are în el o fărâmă de omenie nu şi-a dat seama, cel puţin o dată, de povara ce-i apasă umerii prin soarta ce i-a fost dată? Cine nu a trăit sentimentul mirării şi al minunilor care îl înconjoară? Cine nu s-a înspăimântat că poate fi singur în ceata acestor lumi pe care mintea nu le poate cuprinde şi inima le bănuie numai că există cumva? Cine nu a trăit în faţa fenomenelor neprevăzute şi nestăpânite, cosmice şi istorice, un sentiment de teamă şi de slăbiciune?

De unde atunci trufia? De unde gândul de stăpân al lumii, când picioarele omului se clatină atât de uşor? Desigur, dintr-o orbire, dintr-o deformare interioară, din falsa şi nefireasca aşezare a omului, din îngustarea orizontului său spiritual.

Omul este mare abia atunci când se recunoaşte mic, când îşi recunoaşte slăbiciunile. Pascal spune într-un capitol din cugetările sale: „La grandeur de l hormne est grand en ce quil se connait miserable".

Astăzi avem nevoie de o fierbere nouă a conştiinţei. O adâncire a simţirii este necesară pentru îndreptarea omului. Una din căile care îl pot pune în stăpânirea luminii şi îl pot face mai bun şi mai pui, calea mântuirii, este umilinţa. Lumea care îl înconjoară şi însuşirile sale interioare îl creează, dar îl duc totodată la pierzanie pe om. Totul ţine de conştiinţa noastră, de faptul cum ştim să ne rânduim gândul şi fapta. Umilinţa, opusă trufiei, este virtutea care se naşte din sentimentul fragilităţii noastre, a slăbiciunii naturii omeneşti; ea este legată de fir ea omului încărcat de păcatul originar.

Se crede de aici că umilinţa este ceva decadent, că exprimă o anumită lipsă, o slăbiciune interioară. Acei care văd lucrurile în acest fel – şi se găsesc filosofi reputaţi printre ei – judecă umilinţa incontigent şi intemporal, o judecă exterior. De aceea o socotesc ca pe o stare inferioară, specifică sclavilor.

O deosebire trebuie să o facem încă de la început. Umilinţa nu trebuie văzută în latura ei socială, în apariţiile degradante ale lipsei de personalitate, – pe care această virtute o presupune, dimpotrivă, cu tărie, – ci trebuie văzută în înţelesul ei adevărat, în sens esenţial, aşa cum am încercat să desprindem noi înşine sensul în rândurile de mai sus. Umilinţa nu înseamnă şi nu se naşte din servilism, pentru că este forţă interioară, expresie a tăriei noastre pe treptele superioare ale lumii acesteia. Umilinţa este una din căile prin care omul ia cunoştinţă de starea sa şi sensul existenţei sale. Prin umilinţă omul nu se înjoseşte, nu se năruie pe sine; el se înalţă, de zideşte. Recunoaşterea slăbiciunii noastre înseamnă dovada unei adevărate forţe.

Pentru ca cineva să meargă pe calea umilinţei concepută în sensul ontologic, trebuie să dispună de o mare forţă interioară. Această virtute reprezintă o forţă morală unică, pe calea căreia omul se dovedeşte puternic nu în lumea aceasta a contingenţelor, în lumea noastră înconjurătoare. Umilinţa, ca forţă morală, trebuie judecată în spiritual, nu în temporal. De aici înţelegem natura ei, în

acest fel străbatem adevăratul ei cuprins. Ceea ce socotesc obişnuit oamenii drept putere, sunt numai lucruri efemere, sentimente degradante. Forţa omului nu stă în raport direct cu întinderea stăpânirii sale lumeşti, sociale sau materiale; nu înseamnă nici ambiţie, vrăjmăşie sau acte de dominaţie, ci, cu mai multă dreptate, poate fi găsită alături de bimătate, de dragoste şi de milă. Este mai puternic omul care se înfrânează decât acela care, cu toată tăria sa aparentă, se lasă purtat de elemente inferioar e ale fiinţei sale morale. Este mai puternic omul care se stăpâneşte pe sine decât acela care stăpâneşte pe alţii. Omni care rezistă tendinţelor de mărire, acela care e corect situat în existenţă şi deplin stăpân pe însuşirile sale spirituale, omul care îşi împlineşte legea scrisă în firea şi destinul său şi care nu tremură în faţa morţii, ci doar în faţa lui Dumnezeu, nu mai poate fi socotit un om slab.

Umilinţa este o cale a renunţării, prin care „individul” poate fi distrus, dar omul, omul fiinţă spirituală, poate fi mântuit.

Umilinţa înseamnă depăşire, înseamnă creştere prin ceea ce este dincolo de existenţa noastră aparentă. De aceea ea nu înseamnă depresiune, decădere, moarte, ci, dimpotrivă, întărire, înălţare şi înviere. Judecată în roadele ei materiale şi formale, umilinţa poate însemna slăbiciune, poate să însemne retragere. Văzută însă în roadele ei spirituale, ea este o cale ce duce către biruinţa luminii nestinse. De aceea poate fi socotită dr ept una din marile forţe de care dispune omul pentru formarea personalităţii sale şi câştigarea adevărului. În viaţa noastră de azi, umilinţa vine ca o reparaţie a omului descompus în întunericul egoismului şi autodivinizării.

Umilinţa nu numai că întăreşte, dar şi luminează; ea ne poartă în sfere superioare ale existenţei şi ne pune în lelgătură cu marile izvoare de frumuseţe şi înţelepciune. Omul care străbate această cale nu numai că nu-şi îngustează orizontul vieţii, aşa cum ar putea să pară, dar se situează pe un plan de pe care lumea şi viaţa, existenţa întreagă, ia o înfăţişare sublimă, poartă deschisă mântuirii.

A fi umil, în înţeles ontologic, înseamnă a fi un iluminat.

O altă consecinţă ce se desprinde de aici este câştigarea deplinei libertăţi. Omul ascultă şi înfăptuieşte numai după imperativele sale morale. Nimic nu-l atinge şi nimic nu-l forţează să acţioneze altfel decât în sensul voinţei şi legilor omeniei. Ieşiţi de sub domnia sentimentelor egoiste, decadente şi vrăjmaşe, calea umilinţei ne liberează; ne liberează nu în înţeles formal, ci în înţeles spiritual, în înţeles interior. Bunătatea şi dragostea inundă întreaga noastră fiinţă. Sufletul ne este atunci ca o fereastră deschisă către luminile binefăcătoare ale soarelui.

COLINA LACRIMILOR

Un om plânge. Stă aplecat sub povara destinului său omenesc, sub povara durerilor lumii. Prins primejdios de raza subţire a unei stele călătoare e, simte şi mai adânc noroiul tălpilor sale, mai întristată negura păcatelor sale.

Pe o colină, cu fruntea plecată în palma căutărilor neîndurătoare, un om plânge; acelaşi suflet încercat, povară a tuturor copiilor, părinţilor, fraţilor şi surorilor, plânge zădărnicia şi pustiul lucrurilor rătăcitoare. Nu mai vrea nimic: nici pâine, nici apă, nici laude, el vrea mana cerească. Înconjurat în singurătatea suferinţelor totale, omul plânge plânsul semenilor şi râsul lor, durerea ce le taie sufletul şi bucuria lor superficială.

Plânsul adevărat, plânsul adânc, vine din sentimentul mărginirii noastre, din conştiinţa răului ce ne străbate, dar vine şi din sentimentul desăvârşirii, din conştiinţa binelui care poate fi atins.

Plânsul aduce uşurare, depăşire a elementelor impure, aduce îndurare, putere şi încredere. Plânsul preface în rodnicie durerea căilor potrivnice. Lacrimile calde spală zările de întunericul neputinţei.

Omul adevărat, – omul făptură a luminii – nu se teme de rău şi nu alungă suferinţa. El ştie că răul poate fi biruit de un suflet arzător şi că suferinţa este calea tuturor bucuriilor, calea luminii şi puterii. Suferinţa este preţul

valorilor nepieritoare: adevărul şi frumuseţea, cântecul şi îndemnul la desăvârşire. Prin ea omul se apropie de firea lucrurilor, de sensul vieţii, de Dumnezeu. Pe calea ei câştigăm lumina minţii şi a inimii.

Suferinţa adevărată este înaltă, calmă, bogată, cerească. Dumnezeu a dăruit viaţa cu sufletul şi cu daruri minunate.

II

EşTI CÂT DĂRUIEŞTI CEI COI

Cei ce trăiesc în darurile pământului au privit totdeauna sărăcia ca pe o ruşine. Înţelesul vieţii lor fiind asigurarea de bogăţii materiale, tot ce nu se putea preţui în bani, semn desăvârşit al avuţiei, nu era luat în seamă. Banul îţi dă dreptate, banul îţi dă putere şi mărire, banul îţi dă bucurie şi armonie. Măsura tuturor lucrurilor este banul.

Omul sărac, sărac de ogrăzi, de haine, de hambare cu aur, omul săr ac al hunii avute şi bogate, omul neîmpovărat cu sacii pământului a fost totdeauna exploatat, umilit, alungat, uitat ca o cârpă netrebnică printre ungherele întunecate ale vieţii de bogăţie şi petrecere.

Sărăcia din lene şi nepricepere este un păcat. Sărăcia din neputinţă este o ruşine, darsărăcia din forţă şi activitate spirituală intensă este un titlu de nobleţe.

Omul sărac de bunăvoie, omul sărac din dragoste şi laudă lui Dumnezeu este curat, este puternic şi este liber. Desprinderea sa de tot ceea ce este trecător şi aşezarea sa în lumea lucrurilor neschimbătoare, îl face o fiinţă liberă, de o putere mereu înnoită. El trăieşte într-o deplină linişte, într-o împăcare totală cu deosebitele chipuri şi împrejurări ale vieţii. Omul bogat este temător, este laş, este când. El trăieşte numai în grijă, în umbră şi în apăsare. Fiece lucru îl robeşte, fiece faptă îl consumă. Orizontul lui de viaţă este îngust, lucrurile sale sunt sterpe. Omul bogat de bani şi averi materiale are înfăţişarea unui animal speriat. Face rău fără putinţă de a face binele, răul din rău, răul care apără răul.

Sărăcia voluntară este sărăcia luminată, sărăcia omului vrednic, nu a dobitocului, este pajiştea pe întinsul căreia înfloresc virtuţile şi se deschid zările. Numai prin ea creşte adevărata bogăţie, bogăţia interioară, creşte bunătatea şi mângâierea, dragostea şi mila. Omul acesta nu ia nimic pentru sine, ci dăruieşte totul; nu râvneşte, nu pizmuieşte, ci numai se bucură de norocul altuia. Omul sărac nu are cu adevărat bani în parte, pământ în parte, şi alte averi în parte. El are totul, are cerul cu lumina, are pământul întreg, are lumea aceasta şi cea tăinuită, are frumuseţile de aici şi cele de dincolo, are cântecele şi minunile ce i le arată Dumnezeu.

Omul sărac al pământului şi bogat al cerului se bucură plin, iubeşte plin, trăieşte plin, ca o mărturie a unei vieţi desăvârşite. Cel ce are libertatea păsărilor şi voioşia florilor, cel ce vede dincolo de gardul ogrăzilor cu hambar e, cel ce se roagă şi forţează viaţa să sporească în darurile sale nepieritoare, omul săr ac al lui Iisus, este acela care va birui până la sfârşit.

Bucuriile sunt năzuinţe fireşti făpturii noastre. Oamenii cred că le pot avea prin ceea ce pot câştiga de la alţii. Astăzi se crede îndeobşte în binefacerile materiale aduse de această atitudine de viaţă. De aceea aleargă, se zbuciumă, se vând şi cântă pentru o fărâmă de avere. E o mare rătăcire. Omul care vrea şi cere pentru sine, poate avea plăceri, dar nu bucurii. Egoistul, hrăpăreţul, nu cunosc aceste stări de lumină şi plinătate. Năzuinţele lor nesănătoase arată cu prisosinţă cât de mult sunt în lipsă.

Adevărata bucurie vine din prisos de omenie, vine din bogăţie interioară. Nu te bucuri cu adevărat decât prin dăruire. Eşti mare şi puternic prin ceea ce poţi dărui altora, nu prin ceea ce poţi lua de la ei. Eşti câtă putere de dăruire, câtă putere de jertfă ai.

Numai cel ce dă, dovedeşte că este cu adevărat bogat.

A FI SUPERIOR

A fi superior înseamnă astăzi a fi situat pe o treaptă

socială înaltă. Acesta este semnul cel mai obişnuit al Superiorităţii. Pentru cei dedaţi artelor şi ştiinţelor, adică pentru intelectuali, a fi superior înseamnă a fi inteligent şi instruit.

Adevărata superioritate, aceea a valorilor morale, este cu totul ignorată astăzi. Dacă se mai află printre noi vreun om superior în acest înţeles, îl privim cu milă ca pe o fiinţă sărmană, ca pe un naufragiat pe marea zbuciumată a vieţii. Superioritatea înseamnă depăşire, înseamnă a avea însuşiri de conţinut. Ceva este superior când a trecut în cuprins altceva, este superior când are însuşiri creatoare, când este deasupra în înţelesul moral, nu social. A fi superior cuiva înseamnă a-l întrece în dr agoste, în libertate, în înţelegere ca act moral complex, în puritate şi jertfa, a-l întrece în bogăţia spirituală.

SENSUL MILEI

Mila, alături de dragoste, este o condiţie care nu poate lipsi unei adevărate vieţi spirituale. Prezenţa ei în om este un semn al unor frumuseţi prea mari pentru a fi văzute cu ochiul trupesc. Mila, în viaţa de aici, mărturiseşte că undeva există o altă viaţă, o altă hune pură şi luminată. Mila, pentru a fi înţeleasă, trebuie privită alături, sau mai bine zis, legată de dragoste; e un aspect al dragostei şi o consecinţă a ei. Mila se naşte din dragostea piuă prin apariţia unui nou element: Suferinţa. Mila se manifestă într-o atmosferă de suferinţă.

Am spus că dragostea înseamnă unire, trăire armonioasă într-o lume car e biruie, care se buciuă, în timp ce mila este dăruire şi legătură în suferinţă. Pentru aceasta, mila a fost numită compătimire. Câtă tristeţe încearcă privirea noastră în faţa unei fiinţe părăsite, a unei fiinţe care nu-şi mai poate duce pe umerii prea slabi povara zilelor. E o încercare dureroasă să-ţi vezi fratele în suferinţă, să vezi ci un îl roade întunericul, şi simţi cum îl apasă răspunderea destinului şi a naturii sale căzute. Acest lucru noi nu-l putem privi din afară. Nu-l putem privi pentru că nu este o stare care ne-ar putea fi străină. Oricât de sus ne-am afla în ordinea valorilor morale, tot făpturi

neîmplinite suntem şi, deci, supuşi suferinţei. Semnificaţia şi înclinarea adânc simţită în viaţă, de a avea milă, de aici se desprinde. Nu putem fi străini faţă de suferinţa altuia, pentru că avem aceeaşi fire şi acelaşi destin. Om cu om, cu acelaşi destin, trebuie deci să trăim în altul, să ne însuşim suferinţa altuia. Durerea lui înseamnă durerea fiecăruia dintre noi. Acesta este punctul cel mai înalt al dragostei de om şi de făptură.

Cât de rodnic şi mângâietor este să trăieşti lipsa altuia, să-i trăieşti foamea, durerea, plânsul, să-i trăieşti ritmul pasului şi al inimii, truda setei de mai bine. În acest fel mila faţă de tot ce înseamnă suferinţă de ordin material şi spiritual, mila cu dr agoste în suferinţa aproapelui, este un semn de superioritate. Ea are un înţeles de participare efectivă la umanitate, la viaţa cosmică şi la transfigurarea ei. Omul mângâie şi înalţă pe om, omul mângâie şi purifică făptura. Este ceva firesc, este ceva necesar, este ceva rodnic, este un semn al luminii care coboară.

În viaţa de toate zilele întâlnim oameni care nu au această înclinare, nu trăiesc starea interioară a milei. În grelele încercări, în nenorociri legate de natura noastră, apar oameni care nu pot să participe, nu pot să mângâie; cu o măsură inumană, dintr-un loc ce nu este acela al omeniei, aceştia se cred superiori, dispreţuind pe cei miloşi.

Viziunea de viaţă a omului modern a alterat întreaga noastră structură sufletească; a făcut inversiuni şi a pietrificat cele mai adânci şi esenţiale sentimente ale fiinţei omeneşti. Mila a fost nesocotită şi chiar condamnată uneori de filosofi ascultaţi. Mila a fost văzută ca o slăbiciune, ca ceva negativ, ca o stare caracteristică naturilor inferioar e.

Mila nu înseamnă slăbiciune, nu înseamnă ceva negativ şi nici natură inferioară. Dimpotrivă, ea cuprinde o seamă de elemente, între care tăria, creaţia, lupta pentru câştigarea luminii. Mila reprezintă o valoare morală pozitivă, plină de rod. Mila faţă de om şi de orice altă fiinţă în suferinţă, înseamnă superioritate morală, înseamnă

spiritualitate. Acei ce se socotesc tari şi superiori în lipsa lor faţă de milă, sunt infirmi morali, ei nu înţeleg şi nu trăiesc omeneşte. Legătura noastră de destin, izvorâtă din natur a comună, nu ne dă putinţă să ne izolăm în faţa suferinţei aproapelui şi nici s-o ignorăm. Noi trebuie să fim în viaţa aceasta aşa cum e, adică cu lipsa şi suferinţa ostăşească pe care o cuprinde. Nu o părăsim decât descalificându-ne. Prezenţa în ea a acestora este necesară prea a lupta la transformarea vieţii.

Un derivat al acestei rătăciri este acela al denaturării dragostei şi falsei sale orientări. În lumea aceasta dragostea pentru om şi fiinţă trebuie să aibă precădere faţă de aceea pentru ştiinţă, civilizaţie, forme politice, pentru că toate acestea sunt manifestări schimbătoare ale vieţii şi fir esc, în slujba omului, expresie superioară şi permanentă a vieţii de aici. Cei ce fac aceste inversiuni devin de cele mai multe ori lipsiţi de sentimentul milei, lipsiţi de omenie. Omenia este legată esenţial de milă. Nicio viaţă morală şi nicio etică nu pot fi întemeiate tară prezenţa şi experienţa interioară a milei.

Oamenii întăriţi, purtători de bine, trăiesc adânc mila şi o folosesc în lupta împotriva răului şi fac să rodească suferinţa. Om şi fiinţă, frate de destin şi slujitor al lui Dumnezeu Om şi milă, om şi omenie. Mila este o lege interioară şi o cale către bunătate. Mila – aplecare cu dragoste asupra durerilor altuia – arată că omul are o cerească împărtăşire.

OSPITALITATEA

Ospitalitatea este legea omului înnoit prin darurile lui Iisus. Îngenunciriat sub icoane, în umbrele serii, gazda rodnicelor rânduieli aşteaptă să-i cadă drumeţul ostenit şi sărac, drumeţul neştiut şi necunoscut, drumeţul fără pâine şi fără căpătâi. Ştergarul ospitalităţii mângâie fruntea asudată, vinul întăritor umezeşte buzele arse, vorba unduiată şi chipul luminos împlineşte singurătatea săracă a drumeţului.

Ospitalitatea înseamnă suflet deschis, primitor şi

binefăcător, înseamnă lege a omeniei, dincolo de alegere. Omul se pune pe sine şi pe casa sa la dispoziţia unui necunoscut, a unui om nenorocit, a unui rătăcitor, culegător de singurătate şi lipsă. A te primi fraţii, părinţii sau rudele de orice fel nu înseamnă a respecta legea ospitalităţii. Ospitalitatea se aşază pe treptele superioare ale omeniei şi este o expresie a luciditătii desăvârşite. A fi ospitalier înseamnă a fi gazda tuturor care îţi bat la uşă, înseamnă a fi gazda tuturor sărmanilor, a acelora pe care i-a apucat seara fără masă şi casă, a celor alungaţi, urâţi, a fi gazda omului frate de destin cu tine, gazda făpturii lui Dumnezeu şi a adevărului întrupat.

Ospitalitatea nu poate fi înţeleasă prin rânduielile sociale ale moralei, ci numai prin acelea spirituale, picuri din viaţa şi lumina cerească.

DESPRE PRIETENIE

Prietenia este una din alesele virtuţi ale omului. Elementele care o alcătuiesc par să fie în număr de trei, şi anume: dragostea, asemănarea de structură interioară, unitate de năzuinţe.

Prima este dimensiune ontologică a prieteniei, a doua este dimensiune psihologică şi a treia, istorică. Prietenia poate fi câştigată, dar de cele mai multe ori ea se naşte fără voia şi ştiinţa noastră. La temelia prieteniei rămâne însă tot dragostea; în afară de ea nu putem afla o adevărată prietenie. Prieteniile sunt de cele mai multe ori legături de interese şi câteodată stimă şi simpatie. Acestea din urmă izvorăsc din preţuirea cuiva pentru însuşirile sale excepţionale intelectuale sau estetice.

Dragostea transfigurează totul; ea are darul puterilor ascunse. Abia prin dragoste, legătura dintre doi oameni devine prietenie. De astă dată, legătura de prietenie numai e periferică, ci esenţială, este totală, deschizătoare de noi orizonturi. Prietenul devine frate de cnrce, adică una cu tine însuţi, acumulare de forţă nouă. În acest fel gustă abia omul tovărăşia altuia şi se bucură de roadele obşteştei vieţuiri.

Prin dragoste, prietenia alungă urâtul şi teama de destin şi de natură şi dă omului puteri noi. Iubind omul din fratele tău înseamnă că-l ai pe Dumnezeu aproape, înseamnă că umbli pe căile veşniciei. Prietenia este ordine nouă în lumea renăscută a lui Isrrs.

DESPRE BUNĂTATE

A fi bun este în firea omenească; bunătatea nu este dincolo de noi, ci în noi, ca fiinţă spirituală; este odată cu omul – făptură a lui Dumnezeu. Onnrl o poate pierde sau câştiga, adică se poate înrăi sau deveni mereu mai bun; omul o poate pierde sau câştiga după căile pe care umblă.

Bunătatea nu poate veni din nimic sau din întunericul făpturii noastre căzute. Bunătatea este expresia fiinţei renăscute, a prezenţei duhului viu în noi, semn al originii noastre nepământene. Întrucât omul este al lui Dumnezeu, întru atât are în vine bunătatea. Dumnezeu viu în sufletul nostru îndreptăţeşte şi face posibilă bunătatea. Omul cunoaşte această stare interioară numai mergând pe căile adevărului. Prin bunătate omul este mai om şi culege urma paşilor lui Iisus. Bunătatea nu poate fi aparentă, adică nu poate fi în anumite gesturi ale noastre. Bunătatea nu poate fi o stare a omului-politic, a omului-social, ci a omului-duh. Viaţa noastră obştească are multă ornamentaţie, trăim prea mult prin „gesturi” şi mai puţin prin atitudini interioare. Dacă mâna noastră nu este legată de inimă, atunci orice sens, orice conţinut dispare. Aşa e şi cu bunătatea, în locul ei se aşază ipocrizia. Cineva poate respecta legea şi faptul după cerinţele ei, aceasta însă nu dovedeşte că este bun.

Bunătatea este rodul duhului, izvoarele ei sunt în adâncimile fiinţei noastre spirituale. De aici porneşte sensul ei, de aici îşi capătă tăria ca stare interioară omenească. Omul bun este acela care se situează în centrul vieţii şi al lucrurilor, acela care cunoaşte adevărul aşa cum este, adică cunoaşte pe Dumnezeu. Aşezat şi îndrumat firesc, omul simte în el izvoare de bogăţie şi frumuseţe neţărmurită. Orizontul său de viaţă are linia depărtărilor în cercul de lumină şi de rod al cerului.

Cum se înfăţişează bunătatea? Cum o simţim acei dintre noi care trăim sau o simţim în semenul nostru? Bunătatea este o stare morală complexă, alcătuită din împletirea a mai multor sentimente. În felul ei de a se ar ăla, bunătatea apare, în primul rând, ca o bogăţie, ca o plinătate. Omul bun nu este în lipsă, aşa cum este cel pizmaş. Omul bun este întreg, este plin. Bunătatea vine ca un val care inundă fiinţa noastră, ca un prisos de omenie. Ce face ca omul prin ea să aibă un cuprins atât de mare?

La temelia bunătăţii stă dragostea, ea are un izvor în dragoste. Centru de radiere, sâmburele de creştere, este dragostea. Nu poate fi cineva bun fără dragoste, pentru că ea este izvorul tuturor creaţiilor şi puterea întregii existenţe. Plinătatea pe care o găsim în bunătate vine, în primul rând, din dragoste. Dragostea ne dă putinţă să trăim dincolo de noi, să trăim în altul sau altceva, să cuprindem totul. Dragostea ne dă putinţa să pătrundem în adâncimi şi taine care altcum ne-ar rămâne pe veci închise. Răul este alungat şi topit prin forţa sa pozitivă. Bunătatea vine cu dragostea şi trăirea în duh. Cu toate acestea, bunătatea nu se confundă cu dr agostea. Bunătatea îmbracă într-un mănunchi: dragostea, blândeţea, mila şi mângâierea; toate sunt topite aici şi alcătuiesc o stare morală unitară.

În bunătate găsim blândeţea. Omul bun este blând, adică are sufletul catifelat. Cine se apropie de un om blând simte o plăcută senzaţie de căldură de mângâiere, simte o putere binefăcătoare. Blândeţea este o completare firească a dragostei şi rod al acesteia. Mai puţin activă decât dragostea, blândeţea în calmul ei nu e lipsită de puterea creatoare, ci dimpotrivă. Într-o lume de potrivnicie, blândeţea vine ca un întăritor, ca o înseninare, lacrimă luminată. Bunătatea izvorând din dragoste şi trecând prin blândeţe, se împlineşte în milă şi mângâiere. Mila înseamnă suferinţă la suferinţă, la suferinţa altuia. Mângâierea este acea stare lăuntrică legată de setea de mai bine în înţelesul luptei pentru alungarea răului şi a durerii, luptă fără frângere şi fără asprime.

Mângâierea este o stare creatoare de bine, peste întunericul care inundă. Mângâierea este un leac al cănii izvor stă în sufletul nostru şi prin care se săvârşeşte un act de binefacere. Mângâierea este prezentă în bunătate şi o alcătuieşte parţial. Omul bun simte permanent nevoia de a înlătura durerea care seacă sufletul şi mădularele omului, de a-i cruţa fiinţa de poveri, de a-l face să cunoască bucuria luminii. Omul bun cunoaşte şi trăieşte în stare de permanentă sete de îmbogăţire şi înfrumuseţare a mediului în care a fost sortit să-şi poarte paşii vieţii sale.

Viaţa este, aşa cum o cunoaştem cu toţii, plină de întorsături, de contradicţii, de apăsări şi asperităţi. Vraţa ne face să sângerăm pentru că este colţuroasă şi cu drumuri întoarse. Acela care trăieşte bunătatea, care simte vibraţia şi căldura ei, are darul de a îndruma şi a împăca contradicţiile, are darul de a rotunji şi uşura durerile. Omul bun nu numai că nu le aduce în viaţă, dar fiinţa lui este făcută să le înlăture. Omul bun modelează viaţa după frumuseţile pe care le-a pus mâna lui Dumnezeu în inima fiinţei sale. Prin dragostea sa, prin blândeţea sa, mila şi mângâierea cu care este împodobit, acest om atât de rar printre noi, face să crească în preajma sa numai bucurie şi îndemn. Cel ce simte frumuseţea şi binefacerile bunătăţii trebuie să o aibă în oarecare măsură, şi în momentele sale de reculegere nu poate să nu o dorească crescută.

Bunătatea, în sinteza ei ca stare morală, este plinătate, este depăşire. Aceasta se referă la omenia pe care o cuprinde şi o exprimă. Bunătatea este o floare, este o esenţă a vieţii morale şi semn că suntem rupţi dintr-o lume nepământeană. Bogăţia aceasta de viaţă interioară se răsfrânge firesc, ca un rod copt, în afară. De aceea bunătatea este un centru luminos de raze. Omul bun răspândeşte în preajma sa o atmosferă de bucurie şi de îndemn, o atmosferă de pace. Omul, aşa cum l-a lăsat Dumnezeu, închide în el frumuseţi nebănuite. Numai să le ştie lucra până ce urâtul nu-l îneacă.

III
ÎNNOITORII

COPILUL

Odată, într-un sat de munte, la vremea când urzeşte întunericul, stăteam de vorbă cu un copil cu ochii de mirare. Pe deasupra capetelor noastre o pasăre a bătut din aripi de câteva ori şi s-a pierdut în pădure. După un moment de linişte a urmat întrebarea senină a copilului: de ce zboară pasărea? Altă dată, privind argintul viu al unei ape ce curgea boltită peste pieţ ele rotunde ale văii, ca prins de o minune, a întrebat: de ce curge apa?

Ce minune sta în această făptură mică? Cum de l-a chemat măsura lui câte gândurile neliniştitoare? Ce tainică legătură îl poartă pe culmile vieţii? Copilul este mai aproape decât noi de firea lucrurilor, mai aproape de Dumnezeu. Zilele omului vârstnic se scurg într-o formă banală. Feluritele chipuri ale hunii acesteia şi sensul adânc al lucrurilor îi scapă. Omul trăieşte totul în fugă. El nu prinde frumuseţea şi nici lumina adevărului; cele mai alese rosturi şi semne îi scapă. Îi scapă nu pentru că el ar fi în păcat, ar fi sortit de la început să nu vadă, ci pentru că felul în care îşi trăieşte viaţa aici îi include porţile înţelesului. Cu fiecare zi ce fiece, omul se îndepărtează de plaiurile bucuriei şi ale înţelepciunii. Trufia şi dragostea pentru cele tecătoare îl fac să coboare cele mai de jos trepte ale condiţiei umane. Trăind, lumea înconjurătoare îşi pierde taina, sau mai precis, odată cu anii omul îşi pierde un simţ foarte delicat, dar pătunzător, care îl pune în stăpânirea substanţelor ultime ale existenţei. Omul în vârstă pierde de cele mai multe ori simţul adâncimilor, sâmburele dumnezeiesc moaie în el.

Dimpotrivă, copilul, fiinţa nouă şi neprihănită, necumpărată de ispitele aparenţelor înşelătoare, culege pretutindeni unuele minunilor. Când un copil descinde pentru prima dată ochii, întreg universul cu tainele lui joacă în apele minunate ale ochilor săi.

De aceea Iisus iubea atât de mult copiii, de aceea i-a arătat ca pe un simbol al creştinismului, lumea nouă care punea preţ pe nevinovăţia şi naivitatea îngerească, pe frăgezime şi sete de înţeles. De nu faceţi la fel cu pruncii,

nici că veţi intra în împărăţia cerurilor.

Copilul este o făptură bibhcă originară. Copilul este o făptură a vieţii neîntinate, este o floare deschisă luminii, este un îndemn la simplitate şi frumuseţe. În el vorbeşte frântura de cer dată omului odată cu începutul. Copilul este un mare dar" al vieţii noastre aici; aduce cu el inocenţa, drăgălăşenia şi bunătatea. Copilul îndulceşte viaţa noastră atât de amară. Făptura sa unică, cu aripi la suflet, ne dă multe învăţăminte. Un scriitor a spus: zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumnezeu. În preajma copilului stăruie mereu o atmosferă de înrnină şi frumuseţe. Când întrebările bat la porţile gândului tău împovărat şi cer dezlegare, când umbrele amintirilor alunecă pe pereţii sufletului şi cer o rază de soare, atunci stai de vorbă cu copiii.

Aplecat asupra adâncurilor umbli ca străbătut de fiorii unei zări virgine. Prietenii te văd nebun şi lumea te arată cu degetul. În rătăcirea ta prin pajiştile unei huni de dumnezeiesc tumult, în setea ta de înţeles şi vrajă, te întâlneşti doar cu copiii. Cuvântul tău simă sec pentru cei vârstnici, dar întoarce, ca pe o frunză spre soare, sufletele copiilor cu ochi de mirare.

FEMEIA

Bărbatul este recunoscut unanim ca fiind superior femeii. Această recunoaştere a lăsat peste ochii noştri o perdea care ne opreşte să vedem ceea ce este esenţial femeii, însuşirile sale de căpetenie.

Cine nu a văzut o femeie aplecându-se ca o mângâiere peste oamenii nimănui? Cine nu a văzut-o mângâind un cap de copil sau săturând un sărac? Femeia este mult mai înţelegătoare decât bărbatul faţă de tot ceea ce înseamnă viaţa; ea iubeşte florile, iubeşte păsările şi animalele, iubeşte oamenii. Femeia are simţul situaţiilor morale mult mai fin, trăieşte mult mai adânc decât bărbatul încercările interioare ale fiinţei apropiate. Ea se transpune în întregime înlocui altuia, mergând până la depersonalizare. Cugetul ei şi făptura ei surprind mai

repede şi simt mai adânc durerile şi bucuriile celor apropiaţi.

Bărbatul este mai închipuit, mai rece, mai calculat şi mai închis decât femeia. Bărbatul e mai trufaş, mai aspra şi mai egoist. Cu aceste însuşiri înţelegem cât de uşor poate deveni tiran.

Marea putere de depăşire, puterea de trăire în altul şi capacitatea ei de recepţie fac din femeie cel mai bun confident în ceasirrile grele. O femeie inteligentă şi blândă vine ca o lumină tămăduitoare peste rănile unui suflet încercat. Femeia este o făptură mai fragedă, mai delicată şi mai simţitoare decât bărbatul. Aici stă superioritatea ei. E drept că bărbatul a întrecut-o în artă, în ştiinţă şi mai ales în politică, dar nu trebuie să uităm că ea l-a egalat dacă nu l-a şi într ecut în cea mai grea şi mai de sus valoare umană: sfinţenia.

Pentru a fi înţeleasă femeia trebuie văzută în expresiunile caracteristice ale naturii sale. Femeia sportivă, intelectuală sau avocată sunt tot atâtea chipuri întoarse ale firii. Armonia cosmică le refuză.

Supusă unui destin al pasiunii, ea este legată de tot ceea ce îmbogăţeşte zilele; de la cele mai însemnate până la cele mai gratuite lucruri, toate o interesează, o cheamă, o farmecă. Dorinţa puternică şi continuu împrospătată de a-şi îmbogăţi viaţa şi, totodată, nevoia de dăraire dezinteresată fac din femeie o fiinţă în permanentă vibraţie şi îndemn.

Femeia însufleţeşte totul, învăluie lucrurile cu cântec şi caută fără încetare firele ascunse ale ţesăturii vieţii. Secretul ei stă aici, în legătura permanentă cu izvoarele vieţii. Fiinţă încă netulburată de erorile intelectualismului, ea are mai adânc simţul just al fiecărei situaţii sau lucru, are mai sigură intuiţia lucraţilor neschimbătoare. Cum altfel s-ar explica plânsul luminat de razele bucuriei ce-i străbat adesea chipul?

Orice ar face, femeia nu se joacă. Ea se mişcă direct şi viu, suferă şi se bucură din plin. Femeia cunoaşte

adevăratele flori nemuritoare ale vieţii. Buzele ei deosebesc aromele de uscăciuni. De aceea pasul îi este asiguratunci când este vorba să pornească pe drumul rodniciilor sale.

Femeia adevărată nu trebuie căutată în laborator şi nici în salon, ci în cămin şi în pajişti. Iubită, soţie, mamă sau soră, femeia apare în viaţa noastră ca un îndemn la dragoste şi milă. Dincolo de rătăcirile cetăţii moderne o găsim frumoasă, mângâietoare, sensibilă tuturor semnelor curate şi înălţătoare.

POETUL

Unii oameni cred că este adevărat numai ceea ce ating simţurile lor. Dincolo e „poezie”. Se feresc să cadă în apele nemărginite ale cerului pentru a nu fi nevoiţi să suporte decepţii. Simt oameni pe care niciodată nu îi atrage necuprinsul lumii şi tainele vieţii, nu-i încântă o armonie interioară sau o idee pură. Aceştia se socotesc oameni „realişti”.

Simt oameni „poeţi” şi oameni „realişti” Cei din a doua categorie îi dispreţuiesc pe cei dintâi. Credem că dispreţul vine din incapacitate.

A fi dăruit cu o structură poetică nu este o infirmitate, cum se crede, ci, dimpotrivă, este o însuşire aleasă. Omul poet este un idealist, un creator de valori noi pe care, în realitate, nu le-a aflat încă.

Pentru ca noi să putem progresa, să putem merge în mai bine, trebuie să anticipăm acest viitor într-o viziune superioară de viaţă. Numai trăind această viziune intens, o putem traduce în faptă, în realitate; dacă nu este, poate să fie. În acest fel, poetul este adevăratul creator şi deschizător de drumuri. Cugetul său str abate distanţe în necunoscut, luminează căile şi face posibilă fapta. Cei ce dispreţuiesc evadarea din ceea ce este de fapt, nu cunosc frumuseţea şi nici putinţa unui viitor mai bun pentru că nu cunosc creaţia. Ei suferă de o „miopie” pronunţată, pe care o numesc „realism” Această poziţie înseamnă stagnare şi moarte. Neamul omenesc datorează totul acestor poeţi car

e i-au îmbogăţit viaţa şi i-au făcut-o mai luminată. În arte, în ştiinţe, în teologie, în politică, poeţii s-au exprimat şi au dus omenirea de mână în zări tot mai limpezi.

Realiştii spun în faţa unei murdării: aşa e viaţa! poeţii răspund: nu este aşa, pentru că poate fi altfel! Primii trăiesc într-o zodie animală, iar ceilalţi trăiesc înaripat şi vor o lume descătuşată cât mai mult de poverile păcatului originar.

Numai un suflet meschin, un suflet miop poate să fie veşnic mulţumit de această realitate care ne înconjoară zilnic. Un suflet mare, un suflet de largi orizonturi este continuu nemulţumit de lumea aceasta a „realului" banal şi caută, cu preţul unei dur ieri covârşitoare, să smulgă urâtul realului care nu e mai puţin real dacă este preschimbat şi ridicat cu o treaptă mai sus.

De aceea poeţii sunt atât de „neserioşi" şi „nebuni", pentru că sunt creatori şi înnoitori. Poeţii sunt oameni orientaţi mereu spre viitor. Setea lor de mai bine şi mai frumos îi face să trăiască viu toate anticipaţiile şi chipurile lor, pe care le doresc aievea. Ei sunt oamenii minunilor pentru că au credinţă în minune. Realul omului lipsit de daruri înnoitoare, este un real sec, măcinat şi murdar; Realul poeţilor este un viitor mai bun, arzător de frumos şi plin. Poeţii scormonesc adâncul şi scot numai piatra preţioasă; sfredelesc viitorul şi-l fac prezent, bogat, pur, înviorat de florile frumuseţii ultime, înviorat de chipul şi lumina lui Dumnezeu, pe care şi-l ştiu aproape. Ei sunt aceia care, alături de profeţi, deschid drumuri noi şi fac din viaţa noastră o mândrie de eroism al suferinţei şi un fermecător câmp al rodului muncit cu geniu şi sudoare.

Copiii, femeile şi poeţii sunt o familie de spirit. Biruinţa lor luminează pământul acesta înnegrit de atâta ură şi decădere.

SFÂNTUL

Omul având o îndoită natură nu merge întotdeauna pe calea care urcă. Dimpotrivă, calea care coboară fiind mult mai uşoară, este mai la îndemâna sa şi deci mai

bătută. De aici a venit credinţa că aşa e firesc, că aşa trebuie să fie. Natura omului a fost pecetluită cu semnele păcatului. Din această rătăcire, din această neputinţă şi iritare omul poate fi scos prin exemplul sfinţeniei. Mult mai preţuit şi urmat în trecut, mult mai nesocotit şi îndepărtat astăzi, sfântul este cel mai mare înnoitor de suflete şi vremuri. Sfântul trăieşte conştiinţa la o viaţă nouă, la o altă viaţă decât aceea a deprinderilor noastre zilnice; sfântul deschide o cale de ascensiune, nebănuitor şi totuşi atât de umană, făpturii acestea uitată în propria sa rătăcire, ademenită de chemările ascunse ale unui pământ încă nebiruit.

Sfinţenia este o mustrare permanentă adusă înclinărilor decadente ale omului. Sfinţenia fixează un punct luminos, cel mai înalt pe cerul spiritualităţii noastre, prin care preţul vieţii de aici se măreşte. Apropierea de el ne face să încercăm cele mai bogate experienţe şi mai puie frumuseţi.

Sfântul este omul pentru care sens înseamnă trăire conştientă şi voluntară a unei realităţi permanente şi desăvârşite; sfântul este omul dăruit lui Dumnezeu. De aceea treapta cea mai de sus a omeniei este sfinţenia, e locul din care omul nu-şi poate dori mai mult. În felul acesta sfântul paie că urăşte şi neagă tot ce aparţine lumii acesteia. E numai o aparenţă înşelătoare. Sfinţenia nu înlătură lumea aceasta, întrucât ea este ceva făcut, ci numai mâţul din ea, elementul negativ adus prin păcat.

Sfântul iubeşte lumea aceasta întrucât este creaţie divină şi participă la divinitate. Sfinţenia desprinde omul de lumea aceasta, dar numai în ce are ea trecător, supus morţii.

Sfântul trăieşte aici permanenţele, el luptă şi biruie lutul din om, îl biruie în gândul şi în fapta sa, înălţându-se până la sferele pure ale unei huni supra-pământene. Sfântul se defineşte prin cuprinsul său de viaţă, prin participarea la divinitate. Pentru a ajunge aici este nevoie de o iniţiere şi de o practică proprie. Sfinţenia cere în adevăr aplecarea lui Dumnezeu asupra creaturii sale, în

fiinţa căreia produce schimbări, dar, totodată, cere din partea omului o sforţare continuă către această împlinire spirituală.

Sfinţenia înseamnă eroism, înseamnă ştiinţă experimentată şi disciplină a tuturor virtuţilor. Sfinţenia nu se cucereşte printr-o trăire nefirească, nedefinită, lipsită de disciplină, ci, dimpotrivă, ea presupune o mare disciplină, atât de mare încât am putea-o numi cea mai riguroasă. Ascensiunea prin asceză, rugăciune şi rupere de tot ceea ce îţi aparţine ca făptură pământeană, ascensiune prin participare la realitatea divină nu se poate îndeplini decât prin cea mai aspră şi mai strânsă disciplină spirituală.

Sfinţenia este semnul originarelor puteri şi frumuseţi în om. Acolo unde apare sfântul apare şi omul nou, omul adevărat. Nu putem crede că lumea aceasta poate deveni o hune de sfinţi, dar credem că sfântul este unul din înnoitorii ei, cel mai mare şi esenţial; credem că prezenţa unui astfel de exemplar uman între noi este o binefacere dumnezeiască.

SENSUL VIEŢII NOASTRE

Adesea ne întrebăm dacă are vreun sens viaţa şi dacă merită să fie trăită. Desigur, sunt atâtea lucruri neplăcute legate de existenţa noastră aici. Le întâlnim zilnic, ca pe obstacole şi încercări de neînlăturat. Răul este pretutindeni prezent.

Totuşi avem motive să ne şi bucurăm. Viaţa ne dăruie o seamă de frumuseţi pe care dacă le ştim culege, ne încântăm fiinţa, învingem urâtul şi poverile.

— Iată, zorile se arată, cântecul luminii şi al păsărilor începe, apele aleargă scânteind, musteşte viaţa în tot locul. Omul bun munceşte şi se roagă. Cine a văzut un răsărit de soare în Piatra Craiului vrea să trăiască, descoperă sensul vieţii. Doamne, şi când se lasă noaptea, noaptea de basm a lui August! cântă tainele prin frunziş şi plânge lima o dragoste ne-mpărtăşită…

— Câtă frumuseţe e în lumea aceasta! Păcat că omul

de azi nu mai are timp să o vadă. Cum să nu merite viaţa s-o trăieşti, cum să n-aibă sens dacă există florile? Iată rodul câmpului şi al pomilor, iată copiii! Câte făpturi atâtea minuni, atâtea îndemnuri. Cine n-a iubit o floare, o fată, un copil, un răsărit de soare sau un amurg, cine n-a înţeles cântecul trist al apelor nestatornice şi n-a cunoscut bucuria propriilor sale depăşiri, nu găseşte sens vieţii – nu merită s-o trăiască!

Este în puterea noastră de a descoperi viaţa şi sensul ei. Este în puterea noastră de a alege. Este în puterea noastră de a împodobi sufletul şi de a ne bucura. De ce atunci să dezertăm? Să luptăm şi să fim sinceri. Vălul urât dispare şi bucuriile mari nasc. Viaţa merită trăită pentru că are bucurii, are lumină. Cu o condiţie însă: să nu o trăim periferic, să o trăim în adâncime, în esenţă.

Vraţa nu este ceva abstract, produs al minţii noastre. Ea este ceva concret, este o realitate.

Viaţa există în cosmos. Viaţa este tendinţă, este creaţie, este armonie. Viaţa este schimbătoare şi totuşi permanentă. Raţiunea nu poate să o cuprindă; nu poate pentru că ea este în viaţă. Raţiunea fragmentează, distruge viaţa. Viaţa cuprinde raţiunea. Sfera vieţii este mai mare decât a raţiunii. Când spunem viaţă, afirmăm toate elementele şi însuşirile existenţei, adică: realitatea, echilibrul, armonia, raţiunea, libertatea şi creaţia. Fiinţa noastră trebuie să se aplece asupra vieţii; aşa se împlineşte.

Pentru a trăi şi cuprinde înţelesul a tot ce este trebuie să avem simţul şi sensul vieţii. Aici stă o taină a lumii: ce este viu străjuie existenţa fiindcă şi ceea ce credem că e mort, de cele mai multe ori este tot viu. Viaţa este taina nepătrunsă, de aceea ea nu se analizează, nu se exprimă în vorbe, ci se trăieşte pur şi simplu. Acela care trăieşte cu adevărat ştie ce este viaţa. Să învăţăm a cunoaşte. Cunoaşterea înseamnă cuprinderea întregului deodată. Înseamnă experienţa nemijlocită. A cunoaşte înseamnă a fi în viaţă în înţeles metafizic, nu biologic.

Viaţa este continuitate, val infinit. De aceea, numai acela o poate cunoaşte, care o simte integral. Adevăratul om este o fiinţă cosmică; experienţa lui trebuie să aibă această dimensiune. Tendinţa omului este de a se regăsi, adică de a se situa just şi a se întregi. Aceasta înseamnă năzuire spre desăvârşire.

Viaţa omului are un sens propriu. Viaţa este prisos, este întrecere de sine. Viaţa este forţată peste ceea ce este dat, peste actual; omul amplifică prezentul pentru un alt prezent viitor. Viaţa nu poate fi înţeleasă faia schimbare. Numai ce e mort nu se schimbă în lumea noastră. E aici un conţinut trist al condiţiei umane, dar nu mai puţin mângâietor. Fenomenul vieţii este orientat în înţelesul că nu este o forţă oarbă, fără lumină, fără cale.

Schimbările ei au un anume sens, un anume curs care merge către perfecţiune. Aici stă bucuria vieţii, în această tendinţă de a se întrece pe sine însuşi înspre creste tot mai înalte, tot mai însorite.

Viaţa noastră cuprinde urâtul, imperfectul, dar sensul ei este de a ucide aceste stări, nu de a le cultiva. De a le depăşi către stări şi forme superioare, până ce ajunge în împărăţia frumuseţii. Prezenţa urâtului şi a infirmului în viaţa noastră este durere şi plâns. Prezenţa aceasta nu este fatală vieţii în sensul că nu o învinge, nu o reduce la moarte, ci, dimpotrivă, o îndeamnă mereu către cucerirea adevărului, a frumuseţii pure.

Sensul vieţii este dinamic nu în înţeles de mişcare, ci în înţeles de mişcare creatoare, adică pas inventiv pornit din sâmbure, dar nu fiind asemenea lui. Viaţa îşi creează forme cu totul noi. Acesta este sensul vieţii: nu zbucium zadarnic, ci putere creatoare către expresii superioar e.

Viaţa omului înseamnă creştere, rodnicie. Omul când nu e pervertit, este un izvor nesecat de lumină, de îndemn spre bine şi frumuseţe. Omul este o expresie ultimă a vieţii prin care existenţa însăşi progresează.

Viaţa omului este o luptă pentru prinderea şi fixarea elementelor neschimbătoare; este o încercare continuă de

a face să domine eternitatea din el. Viaţa noastră este o creştere continuă, o depăşire. Prezenţa suferinţei nu înseamnă altceva decât această continuă creaţie pe care o cuprinde şi care transfigurează totul.

Sensul vieţii este de a cultiva conţinutul pozitiv a tot ce există în noi şi dincolo de noi.

Omul este o existenţă care îşi poartă frumuseţile cu luptă. De aceea viaţa sa este atât de frumoasă şi atât de dramatică.

STIL LEtil ONAR

Uite-i!…

arşi de soare, aspri, îndrăzneţi, crainici iuţi ai unei noi vieţi…

Aron Cotmş

STIL LE6IONAR

Odată cu apariţia Legiunii în orizontul istoriei noastre naţionale a luat naştere şi un nou stil de viaţă. Este un stil propriu neamului românesc.

Pornită din viaţă, din nevoi româneşti şi umane totodată, Mişcarea Legionară păstrează în inima ei tot ceea ce îi este necesar: să poată creşte şi învinge. Principiile acestei Mişcări, legile ei, nu sunt închipuiri lipsite de înţeles, ci rodul unor experienţe îndelung verificate. Elementele care o alcătuiesc sunt vii şi adevărate, în necontenită legătură cu izvoarele de viaţă ale neamului.

Gândul legionar, în curăţenia şi puterea lui de pătrundere, a ştiut distinge necesarul de întâmplător, adevărul de minciună, eternul de efemer. Gândul legionar a ştiut distinge lumina de întuneric şi viaţa de moarte. În acest fel, Mişcarea Legionară, distingând elementele şi respectând legile, clădeşte o hune românească nouă, după nevoile vremii şi firea neamului acesta.

Pornită firesc şi crescirtă organic, viaţa legionară, ca orice început de viaţă nouă, are un stil simplu. Într-adevăr, una din însuşirile de căpetenie ale acestei vieţi este simplitatea. Este aici o consecinţă firească a întemeierii

sale. Întotdeauna când o nouă epocă istorică începe, manifestările ei, stilul de viaţă care caracterizează acea epocă, este un stil simplu, în opoziţie cu acela al lumii de înainte, acela al epocilor decadente.

Mişcarea Legionară este o mişcare de început de veac, de aceea stilul de viaţă legionar înlătura tot ceea ce este inutil, exterior, ornamental, înlătură tot ceea ce a creat strâmb şi împovărător o mentalitate şi o simţire îmbătrânită, stilul legionar înlătură tot ceea ce astăzi, ca şi-n alte epoci asemănătoare, sub pretenţie de civilizaţie şi rafinament, desfigurează chipul omului şi îl îndepărtează de natura sa proprie.

Dar ce înseamnă simplitate legionară? înseamnă trăirea adevărată: omul în legile omeniei sale. Simplitatea legionară înseamnă linie dreaptă, înseamnă adâncime, înseamiră asceză. Ea decurge dintr-o adevărată trăire în spirit.

Alături de această însuşire a vieţii legionare stă tăria, masivitatea. Noul stil de viaţă românească este, ca un templu Doric: simplu şi masiv. Tăria legionar a este un atribut al felului organic, adânc şi de înţeleaptă aşezare a omului în lume. Nimic nu poate zdruncina ceea ce a crescut din viaţă ca un rod al pământului şi ca o împlinire a legilor cele mari. Legionarul este ca o statuie ce-şi profilează chipul crescut ca-ntr-un masiv de piatră. El nu are un chip fragil, elegant şi lipsit de legături cu mediul natural care l-a creat. El creşte şi se arată ca un chip stilizat din elementele tari, grandioase ale naturii locale.

O a treia caracteristă a stilului legionar este armonia. Viaţa legionară este clădită într-un desăvârşit echilibru de forţe şi de elemente. Cugetul şi fapta legionară se manifestă ca întregim armonice. Atât structura internă a elementelor ce o compun, cât şi dinamismul său creator nu depăşesc cu nimic limita necesară. Nimic nu e mai mult sau mai puţin decât trebuie.

O mişcare care după cum am spus, este organică, este simplă şi tare prin întreaga ei aşezare pământeană şi

metafizică, nu poate aduce în stilul ei de viaţă decât o mare şi frumoasă armonie. Toate aceste elemente: simplitatea, tăria şi armonia se leagă unele de altele într-un întreg care nu este altceva decât stilul legionar. Este stilul lumii noi româneşti, este stilul omului în ce are el mai propriu, adică în legea care îi dă fiinţa, stilul omului care este în continuă legătură cu tainele vieţii; pătruns de sensul ei adânc, armonios, echilibrat, întreg, se naşte, se ridică şi moare, împlinindu-şi îndatoririle până la capăt, aşa cum l-a pecetluit destinul lui de om.

Pe această cale înţelegem că legionarul are un frate bun în ţăranul român, în ţăranul nealterat al satelor de munte: aceeaşi substanţă, aceeaşi atitudine, aceeaşi lege. Şi tot astfel că legionarul are un duşman de moarte în lumea falsificată şi decadentă a oraşelor: două esenţe, două principii ce nu pot trăi laolaltă.

Stilul legionar este stilul românesc de a fi, este stilul de viaţă al acest neam care are un pământ al său, un cer şi un Dumnezeu al său, care are un destin propriu în istoria neamurilor. El va învinge ca ceva firesc, în lupta ce se dă astăzi între cele două lumi.

CÂNTECUL

Cântecul este expresia celor mai adânci şi mai tainice simţăminte ale sufletului omenesc. Ceea ce gândul abstract şi cuvântul nu pot cuprinde, cântecul povesteşte desăvârşit. Marile bucurii ca şi marile dureri ale omului sunt exprimate mai uşor şi mai deplin prin cântec. Tot ceea ce depăşeşte „normalul”, ce trece limita obişnuinţei, are mai multă putere de împărtăşire prin cântec.

Două mari simţăminte izvorâte din două legături de destin, sunt substratul cântecului şi care prin cântec se întăresc: sentimentul metafizic şi sentimentul social. Legătura cu lumea de dincolo, cu Dumnezeu şi legătura cu semenii, cu neamul din care faci parte.

Prin cântec omul se integr cază ritmului cosmic, se pătrunde de tainele hunii şi se împărtăşeşte din necunoscut. Umbrele ideilor piue sunt înlăturate şi sufletul

se topeşte în lumina celui care ne îndreptăţeşte fiinţa şi fapta noastră. Marile întrebări şi nelinişti metafizice ne poartă pe calea cântecului, dragostea marilor cuhni de înţeles şi taine se exprimă prin cântec. Prin cântec, omul merge până în sâmburele adevărului, prin cântec omul atinge esenţialul. Cine poate cânta şi cântă dintr-o nevoie lăuntrică, acela dovedeşte o preocupar e şi o sete de darul divin. Acela ce cântă îşi îndreaptă paşii către zori ce nu înşală. Ogoarele cerului devin bogate, ca şi sufletul aşezat în ritmul cântecelor noastre.

A cânta mai înseamnă însă şi trăire laolaltă. El este expresia lirică a singurătăţii, dar poate fi şi expresia epică a integrării omului într-o colectivitate. Cântând omul simte în comun, se apleacă asupra sufletului altuia, se topeşte într-o unitate de simţire. Prin cântec omul îşi iubeşte mai mult aproapele, se simte mai legat de el. Se simte făcut din aceeaşi plămadă cu semenul său. Prin cântec se dezvoltă simpatia, dragostea pentru altul, în care te regăseşti. Cângecul are o mare putere de unificare a sufletelor. În vreme ce ideile, obişnuit, despart spiritele, cântecul le uneşte şi le pune în acelaşi sens şi ritm. Comunitatea de viaţă se hrăneşte din plin prin cântec. Este atâta armonie şi atâta frumuseţe într-o mulţime care cântă, încât nu mai poate fi vorba de diversitate, ci de o unitate organică şi de o forţă atotcuprinzătoare.

În al treilea rând, cântecul face să nască în om o tendinţă către ideal, către o altă hune mai bună şi mai frumoasă decât aceea în care se mişcă el zilnic. Este aici o năzuinţă în care toate forţele sufletului se concentrează pentru ceva care îl simte şi pe care îl doreşte împlinit aievea. Prin cântec sufletul simte nevoia unei depăşiri faţă de sine şi faţă de lumea obiectivă.

În cântec este întotdeauna, pe lângă un proces de descăr care a unui simţământ puternic, fie durere sau bucurie, şi o nevoie de creaţie. Cel ce cântă trăieşte adânc această nevoie. Dacă gândul prea încărcat se schimbă în cântec pentru a mai putea căpăta expresie, cântecul se transformă adesea în faptă, în creaţie. El răscoleşte atât de

adânc apele tainice ale sufletului, le îndeamnă pe aceeaşi cale, încât făpturi noi se prind şi se cer realizate din puterea şi substanţa acestui suflet.

Pentru aceste toate însuşiri, cântecul are o mare însemnătate în viaţa legionară. Prin firescul său, prin tăria şi prin armonia sa interioară, stilul legionar este legat direct de cântec. Viaţa legionară are în cântec unul din chipurile sale proprii.

Nu oricine poate cânta. După cum am văzut, se cere o mare altitudine şi puritate spirituală, o trăire în comun, se cere o mare forţă către un ideal, către o lume nouă. Nu oricine poate cânta căci, pentru aceasta, spune Căpitanul, Jţi trebuie o anumită stare sufletească. O armonie în sufletul tău. Cel ce merge să fure pe cineva, acela nu poate cânta. Nici cel ce merge să facă o nedreptate. Nici cel al cărui suflet e ros de patimi şi vrăjmăşie faţă de camaradul său. Şi nici acela al cărui suflet e sterp de credinţă".

Cântecul legionar este semnul dimensiunilor sufleteşti ale legionarului. Tot cuprinsul său este străbătut rodnic de puterea lui. Cântecul legionar este rugăciune, este dragoste, este îndemn la luptă.

Când, frământat sau senin, gândul legionar îşi aruncă arcul dincolo, în lumea celor nevăzute, când necunoscutul şi tainele îl străbat, atunci cântecul legionar e rugăciune. Când, pătruns de durere pentru suferinţa semenului său şi de setea de dreptate, sufletul său se apleacă asupra fratelui său de neam şi spirit, atunci cântecul legionar e dragoste. Când sufletul legionar este posedat de năzuinţe către viitor, este zdruncinat de dorul faptei măreţe, de creaţie şi de setea unei lumi noi, atunci cântecul legionareste imn de luptă şi biruinţă.

Ca şi neamul românesc întreg, în lungul istoriei sale de dur ieri şi izbânzi luminoase, legionarul, el care întrupează viitorul acestui neam în ce are mai adevărat, mai adânc şi mai frumos, cântă cu toată puterea sufletului său, în tonul simţămintelor care îi încarcă pieptul. Neamul românesc a cântat şi a învins până acum. Cântecul este ca

rupt din trupul său. Neamul românesc îşi păstrează în adâncimi geniul său şi în momentul legionar se dezvoltă cu o nouă putere, nebănuită. Cântecul însoţeşte această creştere nouă, această renaştere a ţinuturilor româneşti. Atât cât se poate cânta, Românul suferă, iubeşte, crede şi năzuieşte; toată gama stărilor unui suflet brăzdat de încercările vieţii, dar şi puternic ca o stâncă, se aude în plaiurile noastre. Cel ce o înţelege, cel ce o poartă în el, acela va stăpâni mâine.

Din străfunduri de vremi şi din tot cuprinsul roditor al moşiei româneşti se aude cântecul legionar, care este, totodată, cântecul omeniei noastre şi al biruinţei naţionale.

ISTORIA

Viaţa legionară are un sens colectiv. Omul legionar alcătuieşte această colectivitate, dar, totodată, de la ea îşi ţine existenţa; este o parte dintr-un întreg.

Această relaţie de la parte la întreg, legionarul o trăieşte pe două dimensiuni, şi anume: una spaţială, adică gruparea socială din care face el parte la un moment dat şi alta temporală, adică comunitatea istorică în lanţul căreia prezentul nu e decât o verigă, ceea ce de fapt alcătuieşte neamul.

Conştiinţa de corp este esenţialul în viaţa aceasta nouă pe care o trăieşte românul astăzi. Ceea ce însă dă o însuşire deosebită, am putea spune unică la noi astăzi, este conştiinţa istorică legionară. Această dimensiune a sufletului omenesc nu poate fi găsită la periferia existenţei noastre, ci în sâmburele cel mai tare al acestei existenţe. Perspectiva istorică este o linie a orizontului acestei mişcări cu adevărat revoluţionare. Acela care nu are această conştiinţă, această perspectivă, nu poate fi legionar adevărat. Istoria este un izvor de hrană şi o şcoală totodată. Foita ei educativă este neîntrecută. Însăşi ştiinţa care se ocupă cu viaţa neamurilor în decursul vremurilor, este cea mai instructivă şi cea mai umană dintre ştiinţe.

Dar ce înseamnă această dimensiune istorică a sufletului legionar? Desigur, în primul rând, legătura lui cu

trecutul, cu strămoşii, cu sufletul morţilor care au străjuit cândva la căpătâiul neamului. Înseamnă deci tradiţie, adică ceea ce ne-a lăsat viu acest trecut din fapta şi din cugetul său. Fără îndoială, legionarul trăieşte adânc trecutul neamului, se hrăneşte din tradiţie, dar acesta să fie înţelesul poziţiei sale istorice? Şi acesta, dar nu numai acesta. Istoria în viaţa legionară nu înseamnă numai trecut, ci şi viitor. Istoria, în viaţa legionară, înseamnă o linie care nu se opreşte la cei de azi, ci merge înainte, într-un viitor nerealizat în faptă, dar trăit în suflet. Istoria în viaţa legionară înseamnă trăirea întreagă a destinului neamului. De aceea, a fi legionar înseamnă să te aşezi pe această mare linie şi să te identifici cu existenţa însăşi a neamului.

Legionarul trăieşte în trecut, ţine la bunele tradiţii, dar nu se opreşte la ele, ci întărit cu ceva care le străbate, creşte mai departe şi năzuieşte către o faptă nouă, care va fi tot a neamului, dar nu va fi tot aceeaşi.

Oricine îşi poate da seama ce roade poate da această aşezare a neamului românesc! Oricine judecă îşi poate da seama cât de firească, vie şi temeinică este fapta legionară. Fără oameni care să păstreze această legătură de depăşire, de creştere, de înnoire, ce-ar mai putea să însemne viaţa unui neam la un moment dat? Desigur, ceea ce avem astăzi sub ochi, adică o oprire în loc, o secătuire, o intrare în adormire a acestei fiinţe colective.

Prin aşezarea lui pe linia destinului istoric al neamului, legionarul se simte mai întreg, mai stăpân şi mai om. În primul rând acest om înţelege ce este bun şi ce este rău; experienţa trecutului îi dă largi posibilităţi de judecare a faptelor şi câştigar ea unor învăţăminte statornice. În al doilea rând, istoria, aşa cum am definit-o mai sus, face să nască în sufletul celui ce şi-o apropie, un dor de viaţă nouă, de făptuire pentru eternitate, o sete pentru biruind care să strălucească deasupra veacurilor. Să fie oaie o mai frumoasă viaţă de om decât aceasta pe care o înscrie astăzi fiinţa Legiunii? Dar nu numai atât: prin trăirea în această perspectivă istorică, viaţa

legionarului capătă o adâncime şi o plinătate rară.

El se integrează formelor şi unităţilor de viaţă fireşti ale naturii sale omeneşti, se supune marilor legi şi se mişcă nestânjenit în fiinţa lor. Omenia sa este în acest fel sporită, ca şi puterea sa, ca şi înţelegerea sa. Legionarul nu se socoteşte în acest fel o fiinţă nenorocită, singulară, ci integrată unui întreg, care este acela al neamului de ieri, de azi şi de mâine în afară de care el nici măcar nu poate exista. Legionarul nu se simte în acest fel dezorientat, la răscruci, fără să ştie de unde vine şi unde se duce, ci cunoaşte începutul şi sfârşitul faptei sale, fără de care fapta sa ar fi oarbă şi nu ar avea nicio însemnătate etică.

Educaţia legionară se întregeşte prin această şcoală la lumina istoriei. Nu a istoriei din cărţi, care are însemnătatea ei după cel ce o scrie, nu după însemnătatea evenimentelor, ci a istoriei aşa cum am definit-o mai sus, adică aceea de destin istoric.

Legionarul este un fiu spiritual al neamului, care i-a înţeles îndemnurile şi sensul vieţii sale. Legionarul este un om de înaltă ţinută şi puternică forţă morală, care s-a format la şcoala neamului şi care astăzi, la rândul său, lucrează la temelia unei noi epoci din viaţa acestui neam.

NATURA

Pe lângă fenomenul de integrare a individului în comunitatea de viaţă proprie, care este neamul, pe lângă sensul colectiv al Mişcării Legionare, această mişcare revoluţionară mai înseamnă şi o întoarcere a omului către natură.

Lumea trecută, lumea îmbătrânită cu care ne luptăm astăzi este sugrumată de un formalism sec, de un formalism de natură juridică şi socială, de un formalism domestic. Acest formalism însă nu înseamnă rigoar e, nu înseamnă disciplină, ci înseamnă stârpiciune, înseamnă superficialitate şi inutil. Omul se naşte, creşte şi trăieşte într-o atmosferă secetoasă, îngustă, lipsită de orizonturi largi.

Ce înseamnă Mişcarea Legionară din acest punct de

vedere? Desigur, o mare renaştere. Scoate omul din aerul acesta greu de respirat, sfărâmă toate inutilităţile şi minciunile sociale şi-l situează pe culmile cele mai înalte ale fiinţării sale în lume. Şi ne gândim, în primul rând, la cadrul de viaţă al acestei Mişcări.

Legionarul trăieşte organic şi deplin în deosebitele comunităţi de viaţă, începând de la cuib până la unitatea mare a neamului, dar el se mai simte şi al marelui întreg care este lumea aceasta cosmică. De aceea, el iubeşte mult natura. Fiinţa sa se hrăneşte din ea. Acest cadru măreţ, în care l-a lăsat Dumnezeu pe om, legionarul nu-l nesocoteşte, nu-l uită, ci, dimpotrivă, îl caută, se integrează lui, îi ascultă toate îndemnurile şi-i cercetează toate tainele. Legionarul nu a părăsit legile sociale şi nu a sfărâmat trunchiul comunităţii sale de viaţă, nu a nesocotit natura lui de „fiinţă socială”, cum l-a numit Aristoteles, pentru a se singulariza şi desfiinţa într-o trăire robinsoniană, cum o dorea sincer şi naiv un filosof francez de acum două veacuri, care şi-a făcut multe păcate voind să aducă un bine omului. Mişcarea Legionară a deprins omul din toate cercurile de moarte ale formalismului contemporan, dar nu a gândit prin aceasta să nege unul din elementele esenţiale ale naturii sale, adică legătura cu fiinţa colectivităţii, a neamului din care face parte prin naştere, care el însuşi este înţeles şi trăit ca un fenomen al naturii.

Legionarul iubeşte natura. El se simte aici mai aproape de Dumnezeu şi mai aproape de morţii săi, între care şi de la care sufletul său se hr aneşte. Legionarul iubeşte culmile mari şi orizonturile largi, alături de care sufletul său se deschide, capătă dimensiuni mari, se împrospătează, creşte bogat lăuntric, asemenea tuturor marilor fenomene ale naturii. Legionarul se desfată şi se instruieşte în acest fel. Învăţătura cea mare pe care o capătă el prin trăirea în contact cu natura este mult mai rodnică şi mai adâncă decât aceea din cărţi. În faţa jocului de lumini şi runbre, în faţa cerului înstelat sau a dimineţelor încărcate de frumuseţi proaspete şi de

îndemnuri noi, în faţa marii rânduieli a lumii, omul înţelege intuitiv, direct, ce este o lege, ce este un sens, ce este o taină, ce este o viaţă. Legătura cu marile forţe şi rânduieli ale naturii fac să crească tot ce e mai adânc, mai bun, mai frumos în sufletul omului, fac să se dezvolte toate latentele care, altfel, se sting sub cenuşa vieţii distrugătoare a cetăţilor.

Iată înţelesul dragostei de natură a legionarului. Viaţa să se desfăşoare bogat, organic, şi firesc. Nimic din ce destramă sufletul omenesc nu-l atrage pe legionar. Nimic nu-l prinde în mrejele uscate ale morţii, ci, dimpotrivă, totul îi ţese lumina densă a vieţii biruitoare.

Legionarul iubeşte natura: marea, câmpia, muntele şi tot cuprinsul acesta românesc acoperit de bolta cerului. El se simte în natură ca-ntro casă a lui Dumnezeu. El evadează din colibele şi muşuroaiele oricât de „americane" ale oraşelor şi se duce în lumina argintată sau purpurie a cele mai frumoase clădiri: natura.

Marea are orizontul larg deschis, cât pot să cuprindă ochii. Distanţele se topesc una în alta, la fel cerul cu pământul. Marea are o frumuseţe geometrică. Linia dreaptă predomină şi anume, orizontala. Linia curbă a bolţii cereşti îi fixează sfârşitul. Lumina cu săgeţile ei argintate, taie planurile, subţie unghiurile şi fixează limita atmosferică. Marea dă sentimentul preciziei, al limitei şi certitudinii. Marea dă sentimentul echilibrului, al armoniei şi distincţiei. Legionarul găseşte în priveliştea mării o faţă a naturii, prin care sufletul său câştigă din aceste legi care trebuie să fie şi ale omului.

Câmpia nu se deosebeşte mult de mare, are aceeaşi frumuseţe geometrică. Numai că în linia orizontului său stau înfipte semne: copacul izolat şi cumpăna fântânii. În acest fel, ochiul are puncte fixe după care se orientează şi construieşte chiar finii abstracte. Lumina are o şi mai mare importanţă în caracterizarea câmpiei. Culorile sunt mult mai variate peste zi şi calitatea mai puţin piuă. Culoarea ei se face adesea din focare, din car e radiază în toate părţile.

Muntele are caractere cu totul proprii. El are orizontul mai scurt, distanţele tăiate neaşteptat, dar tot atât de neaşteptat din nou deschise. Linia dreaptă nu mai predomină. Atunci când apare ea este verticală – prăpastia, sau oblică – creasta. Linia curbă când apare nu este determinată de cer, ca la mare sau câmpie, ci de pământ. Lumina este cu totul schimbată faţă de aceea a mării. Jocul ei nu poate fi înţeles fără acela al umbrelor. Ea este supusă la nenumărate întreruperi şi spărturi. Lumina muntelui n-are linie: ea este difuză, reflectată, frântă. Umbra o măreşte şi o sciutează. În timp ce la mare lumina este o stăpână care supune şi determină priveliştea, la munte este o sclavă care se strecoară când poate şi pe unde poate. Chiar din pisc unde s-ar părea că ea domneşte, lumina la munte încă nu poate face corp masiv şi nu are un caracter determinant. Muntele dă sentimentul neprevăzutului – mereu priveliştea se schimbă – al tainelor. Dă însă şi sentimentul masivităţii, al puterii. Ceea ce însă face să crească mai mult în sufletul omului este năzuinţa către zenit, setea de ascensiune, dorul nestăpânit de a învinge. Marea calmează. Muntele nelinişteşte. Marea e statică. Muntele e dinamic. Este atâta putere de îndemn şi dor de înălţime la munte încât nici cele mai înalte piscuri nu ne mulţumesc. Ascensiiuia rămâne mereu o sete nepotolită. Realizarea pământeană nu e decât o înşelare calmantă întrucât aceasta nu a fost încă îndeplinită.

Pentru această frumuseţe nouă, pentru aceste avânturi nepotolite, pentru tainele ce îl împresoară, iubeşte legionarul muntele. Această nouă faţă a naturii îl instruieşte şi îi hrăneşte alte elemente ale sufletului său.

Legionarul iubeşte natura nu atât întrucât se integrează ei fizic, material, ci spiritual. Puterea de înţelegere şi omenia lui sunt nebănuit de îmbogăţite.

Atunci ce poate înţelege, ce perspectivă are asupra vieţii, câtă omenie acumulează acela care s-a născut, a crescut, sau a trăit între cei patru pereţi ai unei camere mobilate? Ce a văzut el, ce întrebări l-au chinuit, ce îndemnuri a avut să pătrundă legile vieţii şi ale omeniei?

Poate acest om să fie un îndrumător spiritual, sau un conducător politic? Poate el să răspundă acestor funcţiuni care cer atâtea însuşiri sufleteşti şi intelectuale? Desigur că nu! Şi totuşi, mai toţi îndrumătorii şi conducătorii noştri de azi simt dintre aceşti oameni seci şi lipsiţi de orice perspectivă.

Înţelepciunea şi adânca omenie legionară încearcă şi pe această cale, adică a integrării spirituale a omului în natură, a educaţiei prin contactul cu marile privelişti, să creeze un alt om românesc, un om întreg, viu, bogat, tare şi armonios. Şi aici, ca şi în alte prilejuri, Legiunea nu face pedagogie, adică teorie, ci educaţie, adică aplicaţie, şcoală de înaltă omenie.

Natura în viaţa legionar a este un izvor nesecat şi întăritor al creşterii omului nou pe care îl dorim în fiinţa neamului întreg.

OMUL NOU

O mişcare de răscruce istorică, aşa cum este cea legionară, nu se poate mărgini la o revoluţie a formelor de stat, fiindcă aceasta nu înseamnă revoluţie ci reformă. Legiunea este o grupare revoluţionară, pentru că merge în inima lucrurilor şi preface din temelii. Ea nu schimbă numai formele, numai aşezămintele, ci schimbă însăşi firea omului, în sensul idealului său.

Legiunea, prin idealul său, prin valorile care îi conduc destinul, încearcă o adâncă prefacere a omului românesc. Ea tinde să împlinească nu numai o evadare a acestui om din biologic în spiritual, dar totodată vrea o depăşire istorică, adică această depăşire spirituală să fie o orientare în sensul imperativelor cerute de momentul istoric prezent. Omul legionareste un alt fel de a fi, este o făptură nouă, care păstrează în sine toate valorile câştigate ale trecutului românesc şi duce, totodată, mai departe, pe căi abia deschise, gândiri şi fapta aceea ce stă în puterea sa, dar nu s-a putut realiza încă.

Prin educaţia legionară, sufletul românesc se adânceşte, se prelucrează în ce are el mai de preţ, pentru

a-şi căpăta o expresie superioară şi definitivă. Orizontul în care se mişcă acest suflet este de o mare întindere şi de o tainică putere de atracţie.

Legiunea dă o conştiinţă politică acestui neam – ceea ce lipseşte pe de-a-ntregul Românilor, îi dă o conştiinţă de corp şi una de destin istoric. Nu este vorba numai de o educaţie cetăţenească, atât de necesară unui popor care se vrea mare şi liber, ci şi de-o aşezare a omului românesc pe o poziţie activă faţă de transcendenţă, pentru că o altă caracteristică a omului legionar este setea de cunoştinţă deplină, setea de absolut.

În armata legionară este atâta dor de o lume curată, armonică, întreagă, încât tot gândul şi fapta tineretului acesta, atât de bogat lăuntric şi atât de dinamic, se leagă să dea un înţeles destinului românesc şi să aducă la viaţă, printr-o expresie nouă, toate însuşirile neamului nostru.

Numai potenţialul şi frăgezimea tinerească pot realiza un stil legionar. Omul nou de aici începe; pe mlădiţe noi se poate altoi un alt pom.

Dimensiunile atât de mari ale noului suflet care rodeşte prin Legiune, cu greu pot fi cuprinse de mintea zăbavnică şi simţirea alterată a conducătorilor politici sau spirituali de azi. Numai cei tineri, aprigi şi neîntinaţi pot cuprinde tainele acestui nou fel de a fi şi-i pot da o expresie deplină.

Stilul legionar este însuşi stilul românesc. Este pentru prima dată când neamul îşi va arăta adevărata sa putere de creaţie şi de întrupare, după firea şi nevoile sale proprii.

CUPRINS

CARTEA CĂPITANILOR
Căpitanii în destinul românesc 5
Horia 9
Tudor 21
Iancu 33
MĂRTURISIRI PENTRU UN OM NOU 47
I îndemn la simplitate 49

La vânat de oameni 52
Omni „civilizat” 53
Libertăţi şi libertate 53
Râsul durerii 54
De la umor la batjocură 54
Discuţia 55
Trufia 56
Minciuna 56
Fire întoarsă 57
Oameni – universuri închise 58
Lege şi om 59
Nu te fă judecătorul altuia 60
Nu nedreptăţi 60
La rău răspunde cu bine 61
Ideile simple 62
Bunul conducător 62
Fragilitatea omului 63
La răspântie 64
Vindecarea răului 64
Trecutul şi căinţa 65
Greşeala şi pedeapsa 66
Tăria sincerităţii 66
Rodnicia tăcerii 67
Împlinirea prin rugăciune 68
Împlinir ea prin fapte 68
Experienţa proprie 69
Întâi dragostea 70
Inteligenţă şi cuprindere 71
Credinţă şi certitudine 72
Sensul umilinţei 73
Colina lacrimilor 77
II Eşti cât dăruieşti 79
Cei goi 79
A fi superior 81

Sensul milei 81
Ospitalitea 83
Despre prietenie 84
Despre bunătate 84
III înnoitorii 89
Copilul 89
Femeia 90
Poetul 92
Sfântul 93
Sensul vieţii noastre 95
STIL LEGIONAR 99
Stil legionar 101
Cântecul 103
Istoria 105
Natura 107
Omul Nou 111

Omul a purtat în decursul veacurilor o luptă tragică pentru câştigarea unui prisos de bine. În epoca modernă acest bine a fost văzut sub forma progresului şi a civilizaţiei. Singur, sau în mijlocul societăţii, omul s-a străduit în acest sens. Socotit în roadele sale, astăzi, după trecere de vreme, progresul continuu s-a dovedit înşelător. Omul modern a avut o sete de mai bine, dar nu s-a aplecat îndeajuns asupra naturii acestui bine. Punctul luminos, unificator, a lipsit. Lumea nouă s-a încrezut prea mult în civilizaţie şi progres, dar nimeni nu s-a gândit ce anume sunt acestea pentru fiinţa spirituală a omului. Şi atunci drepturile s-au deosebit, după cum deosebite erau idealurile.

Civilizaţia acestei ultime epoci istorice a făcut din om o „fiinţă complexă". Găsim în această tendinţă şi stare a sufletului contemporan o caracteristică a vieţii moderne, dornică de progres.

Ernest BERNEA

ISBN 978-973-8982-63-5